Lk. 6—7

EESTI DOKUMENTAALFILMI KEVADSAAK SALVES!

KULTUURILEHT

SIRP

NR. 21 (2483) 28. MAI 1993 HIND 2 KROONI

Lk. 16

PRIIT AIMLA: TALLINN (HÄBI)-MÄRGISTATUD

Ristomatti Ratia initsiatiivil korraldatakse suurejooneline uustoodangu ideede võistlus "Loov Eesti" (juhend lk. 13). Innustuseks siinkohal Ristomatti Ratia pöördumine.

EDU TEILE KÕIGILE!

Kui Soome tõusis Teise maailmasõja tuhast, oli tal kaks võimalust: kas matkida vanu stiile või luua uusi. Nagu teame, valis Soome uute loomise tee. Maa-arhitektuuri, tekstiilide, klaasesemete, portselani, mööbli, valgustite jm. kujundamisel olid disainerid vältimatud. Tekkisid kuulsad disainiorientatsiooniga firmad, olemasolevad aga kujundasid oma seisukohad ümber; sellised olid "Artek", "Arabia", "Iittala", "Nuutajärvi", "Marimekko", "Fiskars".

Ma toetan seda võistlust oma lahkunud ema Armi Ratia, "Marimekko Oy" asutaja mälestuseks, kes juhtis mind teel disaini juurde. Olen talle ääretult tänulik minu varajase loominguavalduse suunamise eest. Tal oli Soomele innustav mõju, nagu ta oli ka jõuline isiksus maa ekspordi suunamisel. Ta oli tõeline pioneer.

Ka Eestil on täna vaja usaldada oma tulevik loovisikute kätte kõigil tegevusaladel. Selle võistluse kaudu tahaksin anda võimaluse kunstnikele, rühmadele või ettevõtteile uustoodangu — tarbeesemete — disainimiseks kodude ja suvilate tarvis, keskkonnasõbralike toodete loomiseks. Ma usun Eesti loovvõimesse, tema algupärasesse ainuomasesse tausta ja väljapaistvatesse talentidesse. Loodan, et see võistlus annab neile eneseväljendusvõimaluse ja ergutab valitsust toetama disainiharidust, olema selle toimiv osa.

Mu hea sõber James Holcomb Ühendriikidest ühines võistluse toetamises; tahan teda selle eest tänada organiseerijate nimel. Tahan väljendada oma erilist tänu professor Bruno Tombergile Tallinna Kunstiülikoolist ja Hugo Mitile Eesti Disainerite Liidust.

Oleme ka väga meelitatud, et Tarbekunstimuuseum ühineb üritusega.

Lõpuks tahaksin soovida kordaminekut kõigile disainivõistluse osalistele Eesti 75. iseseisvusaasta puhul.

RISTOMATTI RATIA (Chicago)

UNELMATEST REAALSUSESSE PIRITAL

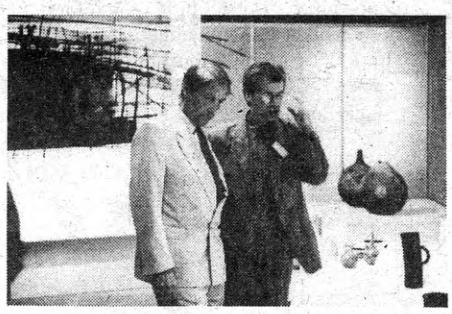

Väga rahvarohke, väga esinduslik oli Põhja- ja Baltimaade disaini- ja tarbekunstinäituse "Unelmatest reaalsusesse" avamine reedel, 21. mail Eesti Näituste Valges paviljonis.

Võib öelda, et see on kõige suurem rahvusvaheline koostöönäitus, mis siiani rakenduslikest kunstidest on õnnestunud Eestis korraldada. Peale selle suur õppetund korraldajatele ning ka neile, kes seal õpetlikku näha tahavad. Ja suur nauding neile, kes tunnevad vajadust sõbraliku, inimliku, kauni ja korrastatud ümbruse järele.

Mis on unelmad, mis reaalsus — sel teemal mõtiskles avakõnes ka peaminister.

Aga elu teeb korrektiive igal sammul, positsioonid ja vaatenurgad vahetuvad aina. Üks vaatenurk on fikseeritud sellel näitusel.

Kõnelevad prominendid: EV peaminister Mart Laar, Eesti Kunstimuuseumi teadusdirektor Mai Levin, Põhjamaade Ministrite Nõukogu peasekretär Pär Stenbäck, EV kultuuri- ja haridusminister Paul-Eerik Rummo, Põhjamaade Disaininõukogu esindaja, "Norsk Formi" direktor Lennart Lindkvist.

"Mis sa, Jaagup, sest "Sirbist" tellisid, eks sa putkast osta tühja."
"Kus sa praegu tohid tellimata jätta, kui sa kultuurainimene oled — lehte vaja ka ikka toetada."

GORI joonistus

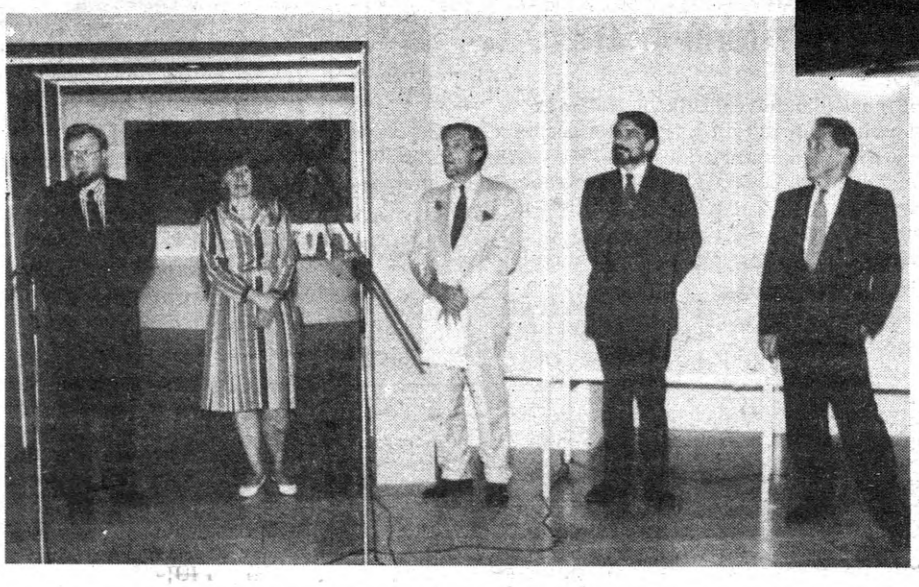

Ülemisel fotol: näituse kujundaja Jüri Kermik (paremal) ja Pär Stenbäck.

Fotod: OLEV KÕLL ja KALJU SUUR

AINULT 5. JUUNINI!

KULTUURILEHT SIRP

1 kuuks 8 krooni
3 kuuks 24 krooni
6 kuuks 48 krooni

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemil
Raamatuko

KROONIKA

20. MAI

Foto: VAMBOLA SALUPUU

● Sakala Keskuses toimus pretsedenditu etendus: J.-N. Fenwicki "Härra Schützi aumärkide" I vaatuse mängis "Vanalinnastuudio", II vaatuse Lahti Linnateater. Pärast etendust jälgis Pierre Curie' osa täitja Jukka Keinonen kiivalt, et lavastaja Eino Baskin Marie Curie'd (Tarja Heinula) liiga südamlikult ei õnnitleks.

21. MAI

● Estonia Kontserdisaalis esines Soome juhtivaim pianist OLLI MUSTONEN (pildil). Sellest, et tegu oli tõeliselt maailmatasemel interpreediga, annab tunnistust fakt, et kaks päeva hiljem toimus Mustose sama kavaga soolokontsert *Queen Elizabeth Hall*'is Londonis.

Kavas olid lisaks Beethoveni Sonaadile op. 30 E-duur, Bagatellidele op. 126 ja Schumanni Sümfoonilistele etüüdidele op. 13 ka B. Bartóki seitse lastepala, mida kohtab tipp-pianistide repertuaaris harvemini. Lohutuseks neile, kes seekord kontserdil ei viibinud, on rõõm teatada, et Olli Mustonen esineb Tallinnas järgmise hooaja avafestivalil 30. septembril koos Helsingi Linnaorkestriga.

● Estonia Teater kutsus kevadballile. Valge saal, kus mängis "So-So Memory", jäi seekord tantsijaile kitsakski. Kuid õhtu oli kavandatud nii, et neilgi, kes palavaga tantsu ei lustinud, igav ei hakkaks. Suures saalis anti kaks kogu truppi haaravat meeleolukontserti — "Kevadhääled" ja "Kevadsuudlus" — dirigendipuldis maestro Eri Klas. Tõsi, neid kokku pannes oli liht[illegible] hakkama saadud kui uusaastaballil, mille puhuks sündisid oma lavastused, kuid H. Sallo, V. Jürna või T. Kilgase "leivanumbreid" võib ju ikka uuesti kuulata. Talveaias domineerisid külalisesinejad: musitseerisid A. Ruudi (viiul) ja R. Laur (klaver), laulsid M. Pulkkinen ja M. Jürisoo Rootsist ning kolm J. Joala õpilast Otsa-koolist.

22. MAI

● Üle pika aja tantsis taas koduteatri laval Meelis Pakri, kes praegu töötab Colorado Balletis USA-s. Meelis Pakri on õppinud Tallinna Balletikoolis ja Leningradi Vaganovi-nim. Koreograafiakoolis, mille lõpetas 1986. aastal. Samast aastast oli ka Estonia Teatri balletisolist. Siin tantsis ta ballettides "Luikede järv", "Giselle", "Romeo ja Julia", "Pihtimus" ning "Karje ja vaikus". 1991. aastast kuulub Colorado Balleti truppi. A. Adami balletti "Giselle", milles tantsis ka Meelis Pakri, võis näha veel 27. mail.

23. MAI

● Esimest korda oli eetris "Tartu Televisioon" (endisel Venemaa TV kanalil), seda küll veel proovisaadete kujul.

● Nigulistes muuseumi muusikatunnis oli seekord RAM-i ees konservatooriumi diplomand Elmo Tiisvalt (pildil) Ants Üleoja koorijuhtimisklassist. Et tänavu tähistatakse ka Max Regeri aastat (märtsis möödus 120 aastat tema sünnist), siis oli põhirõhk kavas tema loomingul. Eesti muusikast juhatas noor dirigent Aava, Tormise ja Lepiku teoseid.

24. MAI

● J. Bocki muusikal "Viiuldaja katusel", mille aluseks on juudi kirjaniku Šolem Alejchemi jutustus "Piimamees Tevje", oli üks 1960.—1970. aastate menukamaid lavastusi. Muusikali lavastati kogu maailma teatrites ja selle meloodiad said kiiresti ülipopulaarseks. Kuigi lugu ei ole nii särav ja sile, nagu selles žanris harjutud, ega ka lõbus, vaid pigem traagiline, on seal siiski palju huumorit nagu elus ikka. Allegooriline Viiuldaja mängib oma pilli, et anda inimestele elujõudu ja -julgust, kuid peab ise sealjuures katusel püsima. Estonia Teatris jõudis muusikal lavale 1989. a. (lavastajaks Georg Malvius Rootsist) ja sel esmaspäeval toimus muusikali 100. etendus. (Pildil peaosas Peeter Oja.)

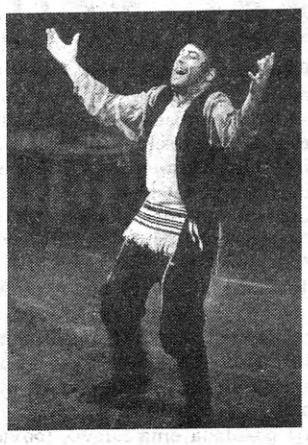

● Algas "väike" Saksa kultuurinädal Eestis: 24.—28. maini külastavad Tallinna ja Tartut kunstnikud ja kirjanikud Saksamaa Liitvabariigist. Esimese üritusena avati kohvikus "Pegasus" maalikunstniku ja graafiku Stefan Wehmeieri (sünd. 1955, elab Münchenis) ja keraamikuharidusega Cornelia Buschi (sünd. 1964, töötab Bremenis) improvisatsioonide ning fotograaf Christian Kaminsky tööde näitus. Rahvusraamatukogus avati Dina Dorothea Ney (sünd. 1955) installatsioon "Marsi maastik"

Cornelia Busch ja Stefan Wehmeier. Pilt "Päevalehest".

● Rahvusraamatukogus avati pidulikult soomerootsi nädal. Kõnelesid Mart Ummelas Soome Instituudist, Soome Vabariigi parlamendisaadik, kirjanik ja filmirežissöör Jörn Donner (pildil), EV Kultuuri- ja Haridusministeeriumi kantsler Veiko Jürisson ja Soome suursaatkonna pressi- ja kultuuriatašee Seppo Kuusisto. Rahvusraamatukogu fuajees on välja pandud stendid "Soomerootslased", "Rootsikeelne press Soomes" ja "Åbo Akademi". Näitusega esineb Turu kunstnikerühmitus "Salong 3+": kolm eri vanuses ja eri profiiliga naiskunstnikku Anna-Maija Aarras, Sussi Hendriksson ja Ann Sundholm (pildil). Intrigeeriv ja vaimukas väljapanek, mis ühtviisi köidab nii kunstnikke kui ka kriitikuid.

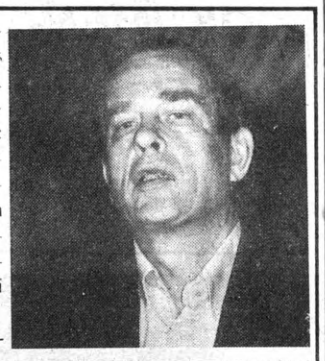

Ülemisel pildil Jörn Donner, alumisel Ann Sundholm.

25. MAI

● Saksa Instituudis luges oma loomingut Saksa kultuurinädala sõnatrupp: luuletaja Ruth Johanna Benrath ja prosaistid Christiane Heller, Michael Vogel ja Manfred Spliedt.

● Kirjanike Majas sai teoks soomerootsi keelepäev. "Sirius"-teater etendas vanalinnas "Rännaku kolmele hääle le" (Peter Weissi tekstid).

Fotod: KALJU SUUR

25.—26. MAI

● Tallinna Matkamajas oli pisike vahakujunäitus. Kolm meest oli vahasse jäädvustatud Soome poolelt, neljandana võis näha meie presidenti. Kujud on valmistatud Eestis (Ene Mänd, Tiina Linzbach, Ants Mölder), küll aga soomlaste tellimisel. Lähe taga nad oma asupaiga leiavadki.

SEE ON MEIE PIDU!

Läheneb tähtis sündmus mitte ainult venekeelse elanikkonna, vaid kogu Eesti rahva kultuurielus — IV **laulu- ja tantsupidu "Slaavi pärg '93". See toimub Tallinnas 28.—30. maini k.a.** Vabariigi pealinna sõidavad koorilauljad, tantsijad ja muusikud mitte üksnes Eestist, vaid ka Venemaalt, Ukrainast, Valgevenest, Lätist, Leedust, Soomest ja teistest riikidest.

Esindusassamblee tervitab laulu- ja tantsupidu "Slaavi pärg '93" ja kutsub Eesti elanikke osutama kaasabi selle ettevalmistamisel ja edukal läbiviimisel.

Esindusassamblee avaldab lootust, et peoliste esinemised mööduvad kõrgel kunstitasemel, et kontserdisaalid ja väljakud täituvad tänulikest pealtvaatajatest ja kuulajatest, et Tallinna elanikud näitavad üles vajalikku külalislahkust ja omakasupüüdmatut abi peoliste majutamisel ning annavad kõikvõimalikku materiaalset toetust peokorraldajatele. Muidu võib pidu isegi mitte toimuda!

Esindusassamblee avaldab veendumust, et pidu tugevdab Eesti elanike enesetunnetust ja rahvuslikku väärikust, aitab neil tajuda oma vaimseid lätteid, soodustab kõigi eestimaalaste üksteisemõistmist ja konsolideerumist.

Venekeelse Elanikkonna Esindusassamblee

KUNSTIKONKURSS

OLÜMPIALIIKUMISE 100. AASTAPÄEVA TÄHISTAMISEKS

~ 23. juunil 1994. aastal tähistab Rahvusvaheline Olümpiakomitee oma loomise 100. aastapäeva. Sel puhul soovib Rahvusvaheline Olümpiakomitee kaasata kunstiinimesi tervest maailmast ja kutsub neid osalema rahvuslikul konkursil "Kunst ja sport", et avada tänapäeva olümpismi mõiste, aus sportlik võistlus olümpiamängudel kunstiteoste kaudu.

~ Konkursile järgneb näitus, kus osalenud kunstnikud saavad ROK-i diplomi. Rahvuslikust näitusest tehakse valik 1994. aasta suvel korraldatavale näitusele Olümpiamuuseumis Lausanne'is.

~ Eesti Olümpiakomitee, Kultuuri- ja Haridusministeerium ja Kunstnike Liit kuulutavad välja konkursi näitusetööde saamiseks graafika, maali ja skulptuuri alal. Paremate tööde autoritele pannakse välja auhinnad järgmiselt:

üks I preemia — 6000 kr.,
kaks II preemiat — à 4000 kr.,
kolm III preemiat — à 2000 krooni.

Tööd tuleb esitada 20. detsembriks k.a. Tallinna Kunstihoonesse, Tallinn, Vabaduse väljak 6, II korrus (tel. 44 28 18).

ARNOLD GREEN, Eesti Olümpiakomitee
PAUL-EERIK RUMMO, Kultuuri- ja Haridusministeerium
MATI KARMIN, Kunstnike Liit

31. mail kl. 16 toimub Kunstiülikooli saalis
arutluskoosolek teemal
"XX SAJANDI ARHITEKTUUR KUI KULTUURIPÄRAND".

ETTEKANDED:
*** Wessel de Jonge (Eindhoveni Ülikool, Holland).**
XX sajandi arhitektuuri kaitsest ja restaureerimispraktikast Euroopas, modernse arhitektuuri dokumenteerimise ja konserveerimisega tegeleva rahvusvahelise ühingu DOCOMOMO struktuur ja eesmärgid (ettekanne on inglise keeles).
*** Jaan Tamm (Tallinn).**
Muinsuskaitse, seadlusandlus ja arhitektuur: situatsioon Eestis.
*** Sõnavõtud * Diskussioon ***

EESTI KUNSTITEADLASTE ÜHING
EESTI ARHITEKTUURIMUUSEUM
EESTI DOCOMOMO-GRUPP

Muusikat armastava eesti rahva leht on
"MUUSIKALEHT"
(indeks 69866)
II poolaastal 10 numbrit 4 krooni ja 80 sendi eest.

FILMI-STUUDIO "KOLBERG & VESTER"
KUULUTAB VÄLJA KONKURSI
mängufilmi
"BALLAAD ÕILSAST RÖÖVLIST"
nimilaulu saamiseks.
Auhinnaks võitjale on filmistuudio välja pannud 3000 krooni ja lepingu filmi muusika loomiseks.
Info telefonil
43 86 41.

KIRJANDUS. AJALUGU. VÕIM

Sellise pealkirja all toimus 18.—20. mail Eesti-Soome kirjandusseminar. Ühelt poolt üheksa teadlast Tampere Ülikoolist (neist neli professorit), teiselt poolelt samuti üheksa osalist (neist üks rahvasaadik, üks direktor, kokku kolm kandidaadikraadiga kirjandusteadlast). Kuulajaid oli napilt ja ega KKI kolleegiumisaali suurt rohkem poleks mahtunudki. Seminari teine päev toimus Tartu Kirjandusmuuseumis ja sellest mul vahetuid mälestusi kahjuks pole. Miks ei otsitud ettekandepäevadele laiemat kõlapinda, miks puudus arvestatav reklaam, jääb mõistatuseks, seda enam et ettekanded olid enamasti põnevad. Mõned erandid välja arvata, ei vohanud mõttemaastikel terminoloogilised džunglid ja metodoloogilisi enesessesüüvimisi ei võetud samuti ette. Jutt oli põhiliselt lahtine ja üldhuvitav, teljeks meid kõiki alati riivav võimu teema.

Otseselt kirjanduse ja võimu suhetest rääkisid prof. **Aarre Heino** ja **Piret Viires**. Esimene neist on uurinud põhjalikult kirjanduse ja uute kommunikatsioonivahendite vahekorda. Ta seletas, et kirjandus ei saa enam kõnelda kogu rahvale, sest rahvas määratleb end grupiti, hüpermeediumid (raalivõrgud, massimeediumid) aga suudavad gruppidele, grupivaimule orienteeruda nõtkemalt kui kirjandus. Kirjaniku võim ei ilmne teose tasemel, vaid hüpermeediumide võrgus, millesse ta lülitub. Prof. Heino väitis, et Väinö Linna surmaga lõppes üks suurem ajajärk soome kirjanduses, Linna oli viimane sulerüütel, keda soomlane tähelepanelikult kuulas (viimasel ajal küll mitte raamatusõnumi, vaid massimediaalsel tasandil). Kui kirjanduse aoaegadel ilmestas kirjandusilma suhe Piibel—rahvaraamat, siis nüüd esinevad analoogilises vahekorras ilukirjandus-hüpermeediumid. Piret Viires postuleeris oma postmodernistlike allüüridega ettekandes, et kirjandus ei suuda olla osa poliitilisest võimust ega suunata ühiskonda. Kirjanduse võim on tema sõnumi unikaalsuses, "illuminatsioonis", sõna lummuses. (**Toomas Liiv** postuleeris, et küll kirjanikud võimu poole kõrvu hakkavad kikitama, kui see vaid küllalt tugevaks muutub. Keegi ei vaielnud suisa vastu: praktiline meelelaad on väärtus omaette.)

Edasine keerles võimu teema ümber valdavalt kahel moel. Suurem osa ettekandeid jälgis valitud näidete varal (kujundiloome, rõhuasetused püsikujundite ekspluateerimisel, kriitika uued tõlgendused minevikuteostele, mütoloogia ilukirjanduslikud rakendused jne.) **ajalootendentside ja võimu palgejoonte ilmnemist kirjanduslikus toodangus.** Sinna sekka kuulusid ka traditsioonilisemat laadi lühiuurimused või esseed, mis vaatlesid kindlat autorit, teost või spetsiifilist kirjandusnähtust. Neist sai kõige suurema poleemika osaliseks **Jaan Unduski** ettekanne, mis vaatles üht tasandit J. Smuuli "Poeemist Stalinile" — maagilis-müstilist kujundlikkust. Undusk oli veendunud, et Smuul pidi olema üdini siiras, sest tema hoiakut iseloomustab religioossest kodust pärinev võltsimatu koguduseteadvus. Smuulile võrdus Stalin triaadiga usk—lootus—armastus, ta võrdsustab Stalini religioosse Isaga. Omapärane on suhtestus loodusega: Stalin-Isa ei lahustu looduses, vaid seostub monoteismipäraselt kõigega, on kõiges kohalolija, kõikenägev silm. Seoses Staliniga kirjeldab Smuul maailma loomise akti eimillestki ja pühendub jäägitult nimemaagiale. Nähtub, et kui inimene oli Stalin tema silmis (ja ka laiemalt võttes) küll *superman*, aga jumaluseks saab ta alles oma nimes. Undusk rõhutas nimemaagia haruldast rolli stalinistlikus poeetikas. **Sergei Stadnikov** seletas, et pole seal haruldast midagi. Eriti vahva oli aga **Pärt Liase** reaktsioon, kes luges peast pikki tekstinäiteid kahest Smuuli poeemist, et väita: neis on tõsiasju, neid ei saa siduda ainult Stalini ülistamisega, need on nägemused ajast ja seega on Smuuli loomingul oma koht eesti realistlikus luules. Kõik, kes eesti keelt mõistsid, olid öelduga nõus. Nagu Unduski rohkete tekstinäidetega argumenteeritud sõnavõtugagi.

Teise teemana tulid kõne alla vähemuste probleemid läbi kirjanduse prisma. Ka siin on võimudominandi ilmnemine hästi jälgitav. Välja joonistus kolm suunda. **Esiteks feministlik kirjandusteadus.** Eesti poole pealt esindas seda **Eve Annuk** Kirjandusmuuseumist, kelle teemaks oli naistraditsioon eesti kirjanduses. Ta olevat Tartus väitnud, et Marie Heiberg on vaid selle pärast Juhan Liivist vähem hinnatud ja armastatud, et ta oli naine ja suri naisena. **Päivi Kosose** teemaks olid feministliku kirjandusteaduse järeldused elulugude uurimise põhjal. Tema ettekannet iseloomustati kui haruldaselt lihvitud terminoloogilist süsteemi, mida võhikuil peaaegu võimatu jälgida.

Teine suund oli siin rahvusvähemused, nende suhe etnilisel ühtsusel põhinevasse kultuuriteadvusse ja -poliitikasse. Näiteks, kui palju ruumi on Kai Laitise kirjandusloos pühendatud saamidele? 16 rida! Eila Rantonen arvas, et tuleks vältimatult asuda koostama kõikihõlmavat kirjanduslugu, milles vähemused oleksid esindatud "globaalsel tasandil". **Toomas Liiv** rõõmustas, et meie kirjanduslugu NSVL-i katlast ükskord pääses, ja hoiatas kohalviibijaid selle õnnetuse kordumise eest. **Prof. Heino** aga viitas, et see oleks võidujooks ajaga, sest vähemusi sigineb aina juurde, praegu on Soomes saame juba mõnevõrra vähem kui vietnamlasi. Kõlama jäi: Euroopas püütakse erinevusi alla suruda, samas muutub etniline kaart üha kirjumaks. Põhiküsimus on: mida teha?! Seda kuuldes hakkas mul järsku iseendastki kahju, mida juhtub väga harva.

Kolmas teema selles reas oli lastekirjanduse tendentsid. Prof. Mikko Lehtonen kõneles seoses Jean de Brunhoffi "Babar"-raamatutega eurooplusest, mida kirjandus sugereerib. Seda "und" iseloomustavad oma elulaadi idealiseerimine, oma fantaasiate ülekandmine "teistele", suutmatus märgata ja austada erinevusi ja tava kanda "teistele" üle euroopalikud kategooriad ja normid. Pärast seda laitmatult illustreeritud ettekannet tekkis mul tunne, et kriitikud ei tohiks ka eesti lastekirjandusele armu anda. **Marjo Külmärinen** kõneles Tove Janssoni "Muumitrollidest", keskendudes pika aja jooksul loodud sarja mõningatele sisemistele muutumistele ja edasi kirjanduse muutumisele kaubaks ja teletoodanguks. Postmodernistlike vihjetega pikitud ettekandes jäi ühe küsimusena kõlama: kas sekundaarne loome (näit. poksikinnastega troll) on midagi tingimata alaväärtuslikumat originaalloomingust? Aga et ettekandjal on väitekiri alles lõpetamata, siis — kuigi sõnavõtt üksipulgi väga huvitav — ma ülejäänut ei refereeri. Kindlasti tuleb aga märkida samast ettekandest põhjustatud väga emotsionaalset sõnavõttu **Rein Veidemannilt** Barbie-nukkude teemal. Jäi mulje, et hea raamat päästab siiski maailma. Barbiede ja poksikinnastega trollide käest. Mina ei usu.

Lõpetuseks mainisid soomlased, et neil on järgmisel suvel Tamperes plaanis veelgi laiema rahvusvahelise kõlapinnaga seminar, ja kutsusid eestlasi külla. Nojah, nad lubasid ka kiiresti ära trükkida kõlanud ettekanded. Muidugi Tamperes, mitte siin. Mina kahjatsesin samal ajal, et mul ei ole koju kaasa võtta teeside vihikut. **Põhikorraldajad Piret Kruuspere ja Rein Veidemann (?) tänasid toetuse eest Kultuurifondi ja Kalle Liivi isiklikult, samuti Tartu-poolse töö eest Sirje Oleskit.** Tõepoolest, selle ettevõtmise juures võis nuriseda vaid pisiasjade üle. Ah jaa, õnnetul kombel jäi mul kuulmata **Rein Veidemanni** ja **Pärt Liase** ühisettekanne "Eesti müüt". Nii põnev ja uhke pealkiri, äkki avaldaksid nad selle näiteks "Sirbis", ütleme järjejutuna kultuuriloolise foto taustal?

PEETER KÜNSTLER

25 PARIMAT

13. mail toimus Kultuuri- ja Haridusministeeriumis raamatukonkurss "25 parimat", seekord 35. korda. Võistlusele oli esitatud 75 raamatut ja 62 muud trükist. Žürii (Epp Eelmaa, Mai Einer, Aita Kivi, Tõnu Koger, Rudolf Pangsepp, Ivi Raudsepp, Jüri Simsel, Ants Säde) otsustas:

25 PARIMAT RAAMATUT

B. Alver. "Teosed 2" (kujundanud Mai Einer, kirjastus "Eesti Raamat" — ER, Tartu Trükikoda — TT)

L. Promet. "Iisabel" (Andres Tali, ER, "Greif")

G. Suits. "Luule" (Jüri Kaarma, ER, "Oktoober" — O)

J. Kaplinski. "Hinge tagasitulek" (Jüri Kaarma, ER, "Ühiselu" — Ü)

K. Lepik. "Öötüdruk" (Otto Paju, ER, TT)

M. Snunit. "Hingelind" (Reti Saks, "Aviv", Tallinna Raamatutrükikoda — TRT)

I. Singer. "Ori" (Jüri Kaarma, "Aviv",TRT)

A. Taska. "Sinimustvalge 100 aastat" (Rudolf Pangsepp, "Kupar", "Vaba Maa" — VM)

M. Vint. "Kiri" (Maara Vint, "Tiritamm", TRT)

"Eesti talurahva ajalugu" 1. (Helmut Polberg, "Olion", O+TRT)

M. Aulnoy. "Sinilind" (Silvi Liiva, "Kunst", TRT)

"Vargapoiss Vend Jänes" (Eevi Valdov, "Tiritamm"; O)

A. Gurevitš. "Keskaja inimese maailmapilt" (Kersti Tormis, "Kunst", TRT)

Ella Vunder. "Eesti rahvapärane taimornament tikandis" (Aarne Mesikäpp), "Kunst", TRT)

P. Kard. "Jahimehe köök" (Tõnu Tulev, "Valgus", TRT)

V. Masing. "Ökoloogialeksikon" (Kelli Kagovere, "Eesti Entsüklopeediakirjastus — EE, TRT)

"Estonia" (autorite kollektiiv: J. Dubov, H. Looman, M. Segerkrantz, EE, TRT)

"Eestimaa looduse fond" (Kersti Tormis, "Huma", TRT)

"Eesti reisijuht soome ja saksa keeles" (koost. M. Tiks, makett Piret Niinepuu, Sverre Lasn, "Huma", TRT)

H. Lepp (koost.). "Rootsi kroonikandjad Eestis" (Kersti Tormis, "Huma", TRT)

A. Tenno. "Tallinn" (Ann Tenno, "Muldia", trükitud Soomes)

J. Jõgi jt. "Maateadus VII kl." (Virve Sarapik, "Koolibri", TRT)

E. Pärtel (koost.) "Füüsika VIII kl." (Ants Säde, "Koolibri", TRT)

L. Tungal. "Aastaring" (Ülle Meister, "Koolibri", TRT)

Eri autorite jutud ühtses sarjakujunduses, kokku kuus raamatut (Ülle Meistri slaidid, Heiki Looman, "Monokkel", "Printall", Ü)

MUUD TRÜKISED

Eduard Viiralti 12 reproduktsiooni (Jaan Klõšeiko, "Kunst", TRT)

J.Hain (koost.) "Tallinna VIII graafikatriennaal" (Villu Järmut, "Kunst", TRT)

Pilvekalender (Fred Jüssi fotod, Kersti Tormis, "Huma", TRT)

Loodusekalender (Fred Jüssi fotod, Kersti Tormis, "Valgus", TRT)

Hansakaart (Olev Soans, "Huma", käsitrükk)

Plakatkalender "Hansalinn Tallinn" ("Kunst" TRT)

Kunstilised postkaardid:

Kaljo Põllu, Jüri Mildeberg, Silver Vahtre, Vive Tolli ("Olion", TRT ja O)

Jaan Tammsaar ("Tiritamm", O)

Fotopostkaardid:

"Saaremaa" (Tiina Sildre, "Olion", TRT)

PREEMIAD

Kultuuri- ja Haridusministeeriumi eripreemia (1500 krooni) **parimale illustraatorile — Reti Saksale** raamatu "Hingelind" eest ("Aviv", TRT); **kirjastuse "Huma" eripreemia** (3000 krooni väärtuses kunstnikutarbeid) **kunstnikule, kelle kujundatud raamatuid on kolme viimase aasta jooksul 25 parima hulgas kõige rohkem, — Kersti Tormisele** (25 parima hulgas kolme aasta jooksul kümme tööd); firma **"Kymmene Baltica" eripreemia** (3000 krooni väärtuses trükipaberit "Paperi-Dahlbergilt" kirjastuse valikul) — **kirjastusele "Huma"; AS "Balti Paberi" eripreemia** (2000 krooni väärtuses paberit kirjastuse valikul) — **kirjastusele "Monokkel".**

JA VEEL KOLM PARIMAT

Riias toimus analoogiline Baltimaid hõlmav raamatukonkurss, mille raames anti seekord välja kõigest kümme diplomit. Eestile annetati neist kolm:

"Eesti Entsüklopeedia" VI köide — raamatu maketi ja disaini eest (Matti Pärk);

Isaac Singeri "Ori" — šrifti ja tehnilise maketi eest (kirjastus "Aviv", Jüri Kaarma);

"Tallinn" — fotoalbumi preemia (Ann Tenno).

VASTUSEKS H. KRULLI JA H. MÖLDRI SEISUKOHAVÕTTUDELE "MAGELLANI PILVEDE" ASJUS

Vastutasin ja vastutan "Magellani Pilvede" 1/93 maketi ja tiraaži eest, samuti võtan omaks kõik keelelised parandused, lausete sidustamised ja korduste ärajätmised intervjuudes. Seetõttu olen kohustatud vastama "Sirbis" äratoodud kriitikale.

Tuleks alustada sellest, et EHI teaduslik kultuuriajakiri pole "käsitööndus-lik", nagu väidab eelmises "Sirbis" peatoimetaja hr. Mölder. Siin on tegemist arvutilaoga, väljaanne ilmub korralikus ofsett-trükis, pealegi veel täiesti professionaalse kaanekujundusega. "Käsitööndus-lik" oli ta järgus,mida meie lugeja näha ei saa, mil hr-d Mölder ja Olmaru toppisid selle teksti õpilastele kasutamiseks antud õppemasinasse. Mõlemad on täielikult süüdi selles, et teksti järgneval ümberformateerimisel läks kaduma hr. Ritsoni intervjuu autentne kuju.

Hoopis kummalised on hr. Möldri seisukohad meie intervjueeritu Hasso Krulli õigustatud pahameele asjus (vt. "Sirp" 14 V ja 21. V 93). Iseasi, kui toimetus algusest peale oleks soovinud avaldada hr. Krulli intervjuust puhtalt omapoolset varianti. Otse vastupidi, intervjueeritu kutsuti välja, tal paluti tekstist eemaldada kõik see, mida trükituna poleks soovitav näha. Ta tegi seda ja ometi osutus tema käik asjatuks. Parandusi ei arvestatud. Saaksin sellestki aru, kui hr. Krulli manipuleerimine olnuks ette kavatsetud: nii see lihtsalt ei olnud, põhjuseks jäi vaid toimetuse liikme I. Olmaru tehniline ignorants. Tõepoolest, mis on monitoril vilkuva kursori taga? "Mis on Seal taga? Luule, lend ja psühholüüs?" küsib andekas kirjamees Indrek Olmaru uue kultuuriajakirja avaessees. Jääb üle vaid häbi suurte väljaannete suurepärase tehnika ja spetsialistide pärast.

Ühtlasi palun Hasso Krullil ja Tõnis Ritsonil vastu võtta toimetuse siiraimad vabandused juhtunu pärast.

AARNE RUBEN

NAISENA SÜNDINUD

ARMASTUSE TASEMEL EHK ARVUSTUSE ASEMEL

Kati Murutar. Naisena sündinud. "Perona". Tallinn, 1992. 214 lk.

Kallis Kati Murutar!

Vabandan hilinemist: kriitikamuusad on juba kõik vaikinud. Et "liha saaks sõnaks", tahtsin Teie esikteose tingimata enne läbi lugeda, kuid "Naisena sündinut" nõutades sain vaid naiseliku naeratuse: "Oi, see läks meil kohe läbi!" Et pisutki osa saada, uurisin arvukaid arvustusi, kuid Teie teose olemust need kahjuks ei avanud: üks rääkis aiast, teine aiaaugust, kolmas oma moraalsest minast. Kui jõudsin ühe naisena sündinud kriitikaneitsi kirgliku hüüatuseni: "Kui vähegi saate, ärge enam kirjutage!", oli mu lugemiskirg niisama erektiilseks kõetud, ja lõpuks õnnestus mul ühe tuttava tuttava kaudu saada Teie teose omanikuks.

Lugemismulje? Püüan selle kokku võtta ühte lausesse: Teie novellportreeline romaan "Naisena sündinud" on kõige arvestatavam ja kõige hoiatavam hoiatusromaan, mida nüüdsest eesti kirjandusest olen lugenud. Just nimelt hoiatusromaan, kusjuures selle hoiatus hoiatab kõige vapustavamalt just nimelt mehena sündinuid. Veenduge ise.

Kas olete kindel, et pärast Teie nii sügavalt naisetundlikku "Naisena sündinud" lugemist suudaks ükski noor mehena sündinu veel ühtki noort naisena sündinut armastada? Kas Te ei arva, et noor mehena sündinu, saanud teada kogu tõe noortest naisena sündinutest, läheb puhta armastuse igatsuses "Sexshoppi" ja kosib kroonide eest talgipuutumatuses neitsiliku kummist sündinud naise? Noormehena sündinu teab nüüd, et kummist sündinud naisel on naisena sündinuga võrreldes mitmeid voorusi. Näiteks:

Kummist naine ei ropenda.

Kummist naine ei nimeta iialgi mehena sündinu armunoolt kelgunööriks, millest tõmmates lapsi saadakse.

Kummist naine ei joo Emajõetäit kõhuvalupeeti ega isegi mitte nüüdsete neidude südamesoojust — džinni, mistõttu ta ei põe kassiahastust ega pea sekssõprade-sõbrannade kulul alailma pead parandama.

Kummist naine ei pea tegema ka juhuühteist johtuvaid aborte, samuti ei hakka ta isegi mitte ülevas patriootlikus vaimustuses maad täitma isata-emata lastega.

Kummist naine pole lesbi. Vähemalt senikaua kuni mehena sündinu talle sõbrannat ei muretse. Kaheksakümnendate keskpaiga lesbidele võib lugeja vaid kaasa tunda: ajastu vihkajalikult suletud oludes olid vaesed lesbid sunnitud vaba maailma võluva vibraatori asemel kasutama ebasobivat sovetlikku köögiriista! Eriti agressiivne lesbi, nagu tõdesime, võis olude sunnil langeda moraalselt nii madalale, et kasutas vitaalse vibraatori armetu aseainena isegi mõnda mehena sündinut!

Kummist naisel ei ole kommet kinkida mehena sündinule mõnelt maestrolt või noorpoeedilt laenatud tripperit, sest tehistemake on sekssuhetes truu, nagu suudab olla ükskõnes kummi, plastmass või puu. Kummist naise armastus on puhas, turvaline ning kaunis.

Ja veel! Kummist küljeluu, kui mehena sündinu on ta armastuse tagavaraosade poest koju toonud, ei jookse kohe "Nelli Teatajasse" kuulutust avaldama, et müüb esimese öö õiguse härrale, kes selle eest kõige rohkem maksab, nagu hiljaaegu tegi üks sügava turumajandusliku mõtlemisega 16-aastane neitsi. See selleks, nagu öeldakse, ent pretsedent on loodud. Veidi hiljem juhtusingi lugema ajalehekuulutust, milles ennast väga rikkaks tituleeriv härra, soovides sekspartnerit, nõudis juba, et see oleks süütu. Hea raha, kvaliteetne kaup! Oksjonile seatuna läheb süütus hinda nagu Vene vask, Eesti paberipuu või Soome põdraajaja südamesõprus.

Kallis Kati!

Kas Te ei karda, et kummist naise võlusid nautiv noor mehena sündinu võtab aja maha ja kirjutab tänapäevaselt superseksika armastusromaani "Kumminaisena sündinud", mille "Sexer" või ehk isegi "Nelli Teataja" on rahva rõõmuks valmis ära trükkima?

Kas Teie tundlik naisekõrv ei hooma, kuidas too mehena sündinud skribent-spermanent, olles just-just lapsendanud kumminaise armastusest sündinud kroonid, üle meie vaese ning paese parnassi täies meheuhkuses hüüab:

"Elagu Maarjamaa kummist feminism!"

Teile jätkuvat loomingulist edu soovides
HARALD SUISLEPP

VAIMUHÄMARUS EI HALASTA ME PÄÄLE,

algus & tõde, mis on wanem kui esimesed raamatud, katsed teistest aru saada wõi ise kõnelda, kui just mitte wäljaöeldud ja lõpuni mõeldud kujul, siis fakti kui sellisena on halastamatu waimuhämarus alati jälitanud loowat inimest, mõttelagedate kodanike, iseenese, jumala ning teiste loowate inimeste näol.

Halastamatu waimuhämarus on midagi tabamatut, mis immitseb wälja keldrist, põrandapragudest, ei-tea-kust-kõikjalt-weel ning yritab paaniliselt mässida oma wõrku kõiki lähedal ja kaugel olijaid, kes on kindlad, et see nähtus neist täiesti mööda läheb.

Olen täiesti teadlik, et eelolewais mõtteis ei ole lugupeetud lugejale midagi rabawat uut, waewalt mul sellega Liisi Ojamaadki yllatada õnnestub. Veel enam: tegelikult on Liisi isegi wägagi teadlik kuskil peituwast wõimalikust hämarusest ning loodetawasti ka kogu oma riimiraamatu waimuhämarusest. Niisiis, andku Teose Autor ja Allah mulle andeks selle artikli pealkiri, mis on tegelikult tuletatud, nagu te juba isegi aru saite, Liisi enese luuletusest (lk. 14), wabandan teie mõlema ees ja loodan siiralt, et teid on wõimatu yle hinnata.

Mis siis weel enne luuletuste juurde minekut? Ahjaa. Lugege kogu eelolev text nyyd weel kord läbi, asendades sõna "waimuhämarus" sõnaga "waimuwalgus". Mis muutus? Ja nyyd Liisi luuletustest.

KUI MA WEEL NOOR, ÕNNELIK JA ILUS OLIN, kumab Liisi ridade wahelt abitu lalin, wyrtsitatud tuhandete kajakate, suweõhtute ja nugadega rinnus, juulikuude, kiwide, kofilõhnade, teineteise, sinu & muu taolisega, mis on täiesti loomulik seisund yhele romantilisele 14-aastasele yhiskonnamerre exinud (uppuwale) tytarlapsele, kes arwab, et on kuninganna, arwab end armastavat inimesi (mida ei tohigi eitada), ent tegelikult armastab pigem elu, kõlisewaid ehteid ja ennast, eriti just wiimast.

INGLISKEELSETEST asjandustest (ma ei kawatsegi wiriseda maakeelsete luuletuste inglisskeelsete pealkirjade kallal) awastasin kõigepealt kogemata "Brother My Brother" (lk. 33), mis meenutas mulle kohutawalt jumal-teab-kust-pärit-&-kellekirjutatud-&-igayhe-poolt-hästi-tuntud wastikut & inisewat laulu "Mai Boni Iz Öywä Dhi Öyšän". Mitte et ta otseselt sarnane olex, aga... Kas on selle raamatu luuleridade wahele ka siis peitu pugenud MÕNI MÕTE, mida kohe ei märka, või pyydlus MILLEGI SYGAWAMA poole? Seda kyll kindlasti mitte.

Ning tõepoolest, kui sellest aru saada, saab aru, et see tõik on kogu riimiraamatu "Wärawad eikuhugi" (omawoliline pealkirja muudatus) juures just see kõige parem asi ning riimiraamatu kõige suurem pluss. Liisi on imehästi tajunud piiri, milleni temá, Otsiw Kirjutaja, tohib minna ilma, et ta Juba Leidnud Lugejat naerma ajaks. Liisi wähesed huwitawad mõtted, kysimused, wäljendid & pyydlused millestki aru saada on kohutawalt hajuwad, ebaühtlased, mõjuwad häbematult juhuslikuna ning ei jõua tõepoolest kuhugi. ("Kas möödunud aasta tundus waid tagantjärele soojem" — wõtmesõna talle endale tema nõretawa nostalgia puhul.)

Jah. Sest nagu üldiselt teada, ei jõua mitte yhegi kirjandusteose abil kuhugi, kirjandus on yx lõputu ring. Iga järgmine ring on teisel tasandil & see on ju ometi kuhugi jõudmine. Ja ikkagi, kuhugi peale uue tasandi ei ole wõimalik jõuda. Sellest on waja aru saada. Järelikult — jõuda eikuhugi. Aga Liisi sinna oma raamatus ei jõua, & kui ta seda ka taotleb (mida mina kyll isiklikult ei usu), teeb ta seda lihtsalt nii saamatult, et midagi pole (Allah olgu kiidetud) märgata. Õndsad olgu need, kes ei näe, aga siiski kirjutawad.

Lõputu keerutamine enese ymber, kuhugi jõudmata, walusalt noored (autori wäljend) mõtted, wäljamõeldult päewiklik yldmulje, lausa läägena mõjuw sentimentaalsus kumab peaaegu kõigist luuletustest, kui kogu raamatut yleyldse exlikult mitte yhex luuletusex pidada. Samas: raamat yhele ringkonnale inimyhiskonnast. Äratundmisrõõm. Kui täpselt on ta selle tunde kirja pannud! Nostalgia. Sõbrad, (saatuse)kaaslased. Siitpoolt waadatuna olex nagu kõik korras, kuid mina ei waata, kuigi tean, et tegu on kirjapanduga wähemuselt wähemusele.

No luuletused "Libera Me" (lk. 28) ja "Wiimase õukonna wiimane ball" (lk. 23), tegelikult yldse kogu päätykk "Kingsland/Kuningamaa" (lk. 18—35) mõjuvad nagu sajandeid tagasi surnud õnnetu talunaise wäljamõeldud & ylestähendatud fantaasiad. Wõi, ärgem olgem julmad, pigem unistused. Millestki Suurest, Mis Oleks Wõinud Olla. Sest on ikka uhke tunne kyll, kui su arm, Noor Kuningas, sinu silme all oksa tõmmatakse & ta isegi ei kägise, rääkimata "wisalt pystisest peast, kui ikka weel krooni ta kannaks". Ja juba kukuwadki pisarad paberile, tähed walguwad inetult laiali ning peas wasardab yxainus mõte: jah... Nääd kus ometi... KUI ILUS...

Tõepoolest, wõib-olla on see isegi normaalne, kui mõelda wälja endale maailm, muinasjutt, elu, armastus, pastakas, luuleanne, õigus kritiseerida...

SALMIKUKLASSIKA

Ja-jaa. Kogus existeerib tõepoolest ka paar salmi (just nimelt salmi), mis kõlbawad suurepäraselt igasse salmikusse (lk. 6 "Yhele endale" & lk. 38 "kord keegi ytles et armastus").

WAIMUPIMEDUS LÖÖB TUMMAX.

TEMAS PEITUB JÕUD.

WAJA SYYWIDA WAIMUPIMEDUSSE,

ytleb kodanik Suuman & mina olen temaga päri. Absoluutselt. Tähendab, et jõuda wälja waimuwalguseni, tuleb kõigepealt tundma õppida waimupimedust, seda lausa uurida, sinna yleni sukelduda ning seejärel see yhe ampsuga ära syya. Sest kui seda mitte teha (hoiatus mitte ainult Liisile), teeb ta seda meiega ise, & kui mitte tundma õppida waimupimedust, on waimuwalgus ohtlikum relw & (enese)tapuwahend kui "wõllapuu nool", "nuga me mõlema rinnus", "sinu kiiver" ning "tules laulawad mõõgad". (Jälle: kui meeliylendaw! Mõõgad laulawad tules, lahing, weri, ennastohwerdawad ryytlihärrad, weerewad pead. Kallis laps, sa ei tea, mida sa räägid, wõi wähemalt räägid endale wastu. Sest kuidas suhtub ometi sellisesse pilti "sinu walgust ihkaw weri" (lk. 19)?)

NÜÜD

P.S. Ka see lõik lugege uuesti läbi ning asendage sõna "waimupimedus" sõnaga "waimuwalgus" & wastupidi.

Ma ei hakkagi enam kysima, mis muutus. Aga mis puutub wäitesse, et õndsad olgu need, kes ei näe, aga siiski kirjutawad, tahaks juurde lisada: nad tunnewad. Ja siin tahaks ka natuke peatuda.

"MYYRID & WÄRAWAD" ON HEA RAAMAT, WÕIBOLLA ON. Esiteks tahan nyyd lugejale nelja silma all yles tunnistada, et kogu mu eelnew jutt on tegelikult pask. Waadake korrax aknast wälja. Kui wihm järele jääb, on taas soe, ainult elu kaswab pärast wihma kiiremini. Nii et wihma on waja. Iga asi on hämmastawalt omal kohal, kõik on iseeneslik ning toimub kuidagi korraga, nii on ka kirjanduses & selles luulekogus. Ma ei kahtle silmapilkugi, et see raamat saab paljude lugejate lemmikuks, kuna Liisi luuletustel (tahk, mida mina ei waadanud wõi ei osanud waadata) on omadus osata tungida otse hinge, wäga märkamatult & õrnalt ilma igasuguse liigse pahnata, & kes sellisel raamatul endale hinge teha laseb, peab kyll ise yx äärmiselt õnnetu inimene olema. Ahoi! Kõik raamatud on head, ainult et OMAL RIIULIL, omal tasandil. Hoolimata sellest, et Shakespeare & Enquist on mõlemad omamoodi kirjandustipud, on nad yhe riiuli jaox siiski liiga erinewad, & nii on ka Liisi Ojamaaga, kelle raamat õigel ajal, õiges kohas & õige inimese poolt lugedes wäga hästi mõjub.

KÕIK ME OLEME SUURED KIRJANIKUD

SAMAL HIRMSAL KIRJUTUSMASINAL, on öelnud Allen Ginsberg jälle kord õigesti.

Ausõna. Isegi Rudolf Rimmelil on oma riiul.

JUQ-KALLE RAID

"TUUMA" VISIITKAART

D. H. Lawrence. Lady Chatterley armuke. Kirjastus "Tuum", Tallinn, 1993. 346 lk.

"Lady Chatterley armukese" üle arvamust avaldanud isikud tavatsevad alustada etteheitega, et David Herbert Lawrence'i sellele romaanile skandaalse kuulsuse toonud probleemide eelarvamusvaba käsitlus pole enam aktuaalne, ja annavad peenelt naeratades mõista, et nemad igatahes on mainitud problemaatikast mäekõrguselt üle. Olgu siis nii, et eelviimane mood on kõige vanamoelisem, aga ikkagi tekib küsimus: miks me ei lähe sama argumendiga kallale "ikka veel" samal ainestikul kirjutavatele eesti autoritele, kui kaua veel õigustame oma "hilinemisi" sots. realismi 50-a. kahjustustega?! Pealegi kui vahe kvaliteedis on nii masendavalt suur. Nii nagu D. H. L. valdab verbaalsele väljendusele kõige raskemini alluvate aistingute, tajude ja tunnete vahendamiseks täielikult mitmesuguseid keelelisi ekvivalente, nõndasamuti on tal ka seksuaaltegevusest kirjutamiseks lugemata palju registreid, meeste dialoogi riivatust rahvakeelsuset (siin kuluks ära tõlkekriitiline analüüs) siirdkõne ekstaatilise sümboolikani. Selle koha pealt on D. H. L. kindlasti maailmakirjanik.

Olles maailmakirjanik, ei ole D. H. L. elitaarkirjanik, vaid kuulub ennemini rahvakirjanike poolele. Nii peetakse teda tüüpiliseks omaenda elukogemuste põhjal, kasvukeskkonna reaalidest, oma elu- ja perekonnaloolisselt läbikogetud inimsuhetest kirjutajaks. Et D. H. L. on üsnagi kinni sensuaalse tunnetuse sfääris, konkreetselt kombatavate objektide ja subjektide küljes — siin omaette väärtusi loov jõud on tema sensiibel loodusesuhe — ning vastavalt umbusaldab intellekti ja abstraktsioone, on seostatav isegi ehk rohkem tema lüüriku- kui rahvakirjanikuloomusega. Küll aga kuulub viimase parameetreisse D. H. L-i filosoofilise mõtte vajak, sellest tingitud haardumine ühestesse tõdedesse ja musta värvi kuritarvitus autori soosikutele, tiiteltegelastest armastajapaarile antipaatsete isikute portreteerimisel (tuleb möönda küll ka inglise romaani soliidselt pikka traditsiooni selliste monstrumite alal). Lõpuks pole ju seksuaaltegevusski elitaarkirjanduses mingi pikalt-laialt arendatav põhiteema, vaid kuulub enam uusaegse rahvaraamatu tunnuste hulka.

D. H. L-i kui mõtleja taseme näitajaks võiks siinkohal olla tema "taktiilsusefilosoofia". Lk. 312—313 propageeritakse *armukese* suu läbi "loomulikku füüsilist hellust", mitte ainult seksi kujul (mille propaganda käib läbi raamatu), vaid mis olevat parim ka meeste vahel," muidugi mõistlikul mehelikul moel" (homodest selles raamatus juttu pole, küll aga öeldakse sandisti lesbide kohta ja impotent on pideva pilke märklaud) ja hädatarvilik "eriti inglastele", sest sel olevat imevõim reguleerida suhted inimlikuks. Tänapäeval teame suhtluspsühholoogia vastavast treeningumeetodistki, aga oleme sellele vaatamata veendunud, et "eriti eestlastele" on universaliseeritud taktiilsuse printsiip sügavalt vastunäidustatud.

Kui maailmakirjanduse tõlked appi ei tuleks, võiks praegusel eesti uudiskirjanduse kõrbemaastikul niisamuti ära kuivada, nagu lady Chatterley hakkas närbuma armastuse puudumisest.

Lõpuks tagasi alguse juurde. Aktuaalsusest.

Nõukogude ajal otsisime igast teosest *sotsiaalset aktuaalsust* ja *kõlajõudu*, kes nii-, kes teistpidist. Kas ei võiks me nüüd lubada endale võtta vähemalt mõnda klassikateost vastu *lihtsalt*, tingimusteta, ajahetkele mõtlemata. Muidugi oleks hea olnud "Lady Chatterly armukese" eestindus 1960. aastate keskel kätte saada. Või Valev Uibopuu "Keegi ei kuule meid" 1988, veel parem kohe 1948, aga ega sellepärast ole tema 1992 ilmumine mingi kahetsusväärsus. Ja üldse, kas pole imelik, kohatu rääkida ajatute väärtuste puhul *õnnetust hilinemisest* (vt. "Sirp" 7. V 93, lk.4).

MAIE KALDA

FILOSOOFIA AJALOO VÕIMALIKKUSEST EESTI VABARIIGIS

Teodor Künnapas. Suured mõtlejad. Põhijooni filosoofia ajaloost. "Olion". Tallinn, 1992. 272 lk.

Pean üheks oma elu õnnelikumaks juhuseks seda, et sain vastuvõtlikus vanuses, keskkoolipäevil antikvariaadist osta Will Duranti teose "Lood filosoofia ajaloost " IV-V (Tartu, 1938), mis käsitleb peaasjalikult Schopenhaueri, Spenceri, Nietzsche ja Bergsoni filosoofiat. Just tänu sellele raamatule tungis minu teadvusse tõsiasi, et peale marksismi on maailmas olnud veel mõndagi muud ning kogunisti hoopis köitvamat ja sisukamat. Elavalt, otse kaasakiskuvalt kirjutatud suurmõtlejate elulood sööbisid mällu ja äratasid tõsisemat huvi filosoofia vastu, otsisin välja ka teose eelnevad köited ning lugesin nagu haaravaid novelle peatükke Platonist ja Spinozast, Voltaire'ist ja Kantist. Marxi oli Durant vaid paaris kohas möödaminnes maininud. Leo Anveldi tõlge jättis stiilse ja ilmeka mulje.

Teatmeteoseid uurides jõudsin peagi eestiaegse "Eesti Entsüklopeediani", mille põhjalikud filosoofiaartiklid pärinevad peamiselt eradotsent Walter Freymanni sulest ja kaaluvad minu meelest mõnigi kord üles nõukogudeaegse ENE kuivavõitu ja samas üleideologiseeritud kroonufilosoofilised hinnangud ning jäigad kahte lehte lahterdamised.

Suur oli minu hämmastus, kui mõne aasta eest sain lugeda erifondidest vabaks lastud T. Künnapase raamatut "Suured mõtlejad" (esmatrükk Lund, 1966). Hämmastus süvenes veelgi, kui teos nüüd Eestis taasavaldati. Selle põhjuseks on asjaolu, et mitmed Künnapase raamatu formuleeringud, hinnangud, terved lõigud ja isegi peatükid tulevad vägagi tuttavad ette: need on enam või vähem laenatud ja sageli koguni sõna-sõnalt maha kirjutatud Durantilt ja Freymannilt, ilma et autor seda ise kusagil otseselt märgiks (Duranti on küll nimetatud kasutatud kirjanduse loetelus). Seejuures on Künnapas püüdnud Duranti pikki teemaarendusi paiguti referaatlikult kokku suruda, kärpides eelkäija kirjanduslikku lennukust, kuid kahandades sellega ka käsitluse köitvust.

Võrrelgem esimest ettejuhtuvat katkendit. Durant: "On tähelepanuväärne, et Bergson, see Taavet, kes oli määratud mõrvama materialismi Koljatit, oli oma nooruses harras Spenceri austaja. Kuid liiga suur teadmine viib skeptitsismile; endised austajad muutuvad kõige tõenäolisemalt usutaganejaiks, nii nagu endised patustajad rauklikeks pühakuiks." (Lk. 153.) Künnapas: "Bergsoni on võrreldud Taavetiga, kes oli määratud mõrvama materialismi Koljatit. Oma nooruses oli Bergson harras Spenceri austaja. Aga liiga suur teadmine viib skeptitsismile." (Lk. 225.)

Ka "Eesti Entsüklopeediast" artikleid ümber kirjutades on tekste kaunis suvaliselt kärbitud, nii näiteks on Lucretiuse puhul (vt. Künnapas, lk. 60) ära jäetud Freymanni artikli lõpuosa, mis ometi annab käsitlusele reljeefsust: "Ses mõttes on Epikuros L(ucretius)-e silmis üks suurimaid inimkonna lunastajaid. Epikurose õpetus on esitatud L-e teoses suure soojuse ja vaimustusega. "De rerum natura" on üks täielikumaid allikaid tutvumaks Epikurose maailmavaate ja antiikaegse materialismiga üldse."

Või võrrelgem stiililiselt lauseid Schellingi-tutvustusest. Freymann: "Kogu tegelikkus on jumalik kunstiteos, ühetaoline suur organism, mille arenemise tipp on vaim." Künnapas (lk. 186): "Tõelisus on ühtne organ, mis areneb ja mille kõrgeimaks astmeks ning ilmumisvormiks on vaim."

Pikemaid võrdlusi ja kõrvutusi pole siinkohal ehk mõtet tuua, see nõuaks palju aega ja ruumi, tunde järgi võib aga väita, et parim osa Künnapase raamatust pärineb Durantilt ja Freymannilt, ja samas on mõnedki eelkäijate säravamad, kujundlikud detailid Künnapase teaduslikule esituslaadile pretendeerivast teosest välja jäetud. Igaüks, kellel viitsimist, võib selles ise kergesti veenduda, kõrvutades näiteks vastavaid peatükke Nietzschest ja Schopenhauerist. "Eesti Entsüklopeediast" on enam või vähem maha kirjutatud Diogenes Sinopest, Holbach, Gassendi, Feuerbach, Dilthey. Artikkel Marxist meenutab head tudengikonspekti Peeter Tarveli artiklitest "Eesti Entsüklopeedias" ("Marx", "Engels", "marksism"). Ainus omapoolne lisandus Marxi kohta leiab kehastuse lauses "Ta teostes on väga vähe märgata inimarmastust, esijoones peegeldub neis külm ja kaine loogika", kuid seegi väide näib olevat mõnest välismaa entsüklopeediast laenatud.

Mida sellest kõigest arvata? Kas peaksime "Suured mõtlejad" kui küündimatu plagiaadi nurka heitma? Või siiski rõõmustama, et autor on — ehk küll eelkäijaile liiga tugevalt toetudes — siiski andnud meile asjaliku ja kompaktse filosoofia ajaloo lühiülevaate?

Neile küsimustele polegi nii kerge vastata. Tegemist on ju Eestist eemal loodud teosega, ja sealsetes erioludes oli "Eesti Entsüklopeedia" ja Duranti teose ulatuslik refereerimine ehk õigustatudki. Seejuures tuleb tunnistada, et lühendajana-kärpijana-refereerijana-kompileerijana on Künnapas mõnes suhtes üsna osav, tal on mitmes peatükis õnnestunud laenatud väited ja omapoolsed kommentaarid-teemaarendused sujuvalt ühte sulatada, algajale filosoofiahuvilisele võib teos olla suhteliselt rahuldav teejuht mõttetarkuse maailma.

Kirjanduskriitikuna aga tahaksin veel kord toonitada tõsiasja: Künnapas on märksa igavam kui Durant. Vahest olekski targem olnud välja anda kõigepealt Duranti teose kordustrükk? Mõneti ehk laialivalguv ja eklektiline, täidaks see oma populariseerivat funktsiooni ilmselt paremini. Eriti "kirjanduslike" filosoofide (Voltaire, Nietzsche) vaatlemisel näib Künnapase objektivistlik vaimulaad olevat isegi mõnel määral neile mõtlejaile vastandlik. Lugejale annab ju vähe terminite rittaladumine *à la*: "Mõjustatud algul inglise empirismist ja vabamõtlejaist, pooldas ta deismi, kaldudes hiljem materialismi mõjul skeptitsismi ja ateismi"." (Diderot' kohta, lk. 155.)

Ja isegi juhul, kui vaatleksime "Suuri mõtlejaid" heasoovlikult originaalteosena, leiame siiski lähemal süvenemisel puudusi, mis takistavad teda meie õppureile kuigi soojalt soovitamast. Jätame kõrvale etteheite europotsentrismis (mis on iseenesest küll tõsine puudus; sellele on vähemasti viidatud raamatu eessõnas), ent selgi juhul märkame kergesti autori vaateviisi piiratust. Keda huvitavad tunnetusteoreetilised peensused, sellele pakub teos nii mõndagi. Keda aga huvitab filosoofia kui elu mõtte otsing kõigis tema avaldumisvormides, sellele on raamatus häirivalt palju lünki. Mitmed "puhta" filosoofiaga seonduvad valdkonnad — eetika, esteetika, ajaloofilosoofia, psühholoogia - on leidnud üpris hõredat ja sporaadilist valgustamist. Keskendunud peamiselt tunnetusteooriale ja loogikale, pole autor eriti püüdnud lahti mõtestada uuema aja loodus- ja reaalteaduste saavutusi, ning on samas ignoreerinud ka paljusid marginaalseid, ebaakadeemilisi mõtlejaid.

Mida lähemale meie ajale, seda sagedamini sääraseid lünki ette tuleb. Ühe hingetõmbega võib üles lugeda mitukümmend XX sajandi olulist filosoofi, kes on vaadeldavast raamatust välja jäänud: Bachelard, Barth, Camus, Feyerabend, Fromm, Jung, Lévi-Strauss, Marcuse, Ortega y Gasset, Simmel, Tillich, Toynbee, Unamuno... Poole sõnagagi pole mainitud ei Rudolf Steinerit ega Albert Schweitzerit, ei Teilhard de Chardini ega Norbert Wienerit. Tõsi, kõik polnud raamatu kirjutamise ajal nii silmanähtavad suurused kui praegu. Ometi on mõned neist sees meil 1965 ilmunud "Filosoofia leksikonis".

Ma ei kahtle, et Künnapas võib oma kitsamal erialal olla tõeline korüfee ja prominent, kui mitte koguni patriarh. Maailma filosoofia tutvustamisel aga on ta endale võtnud pisut üle jõu käiva ülesande. Kompilatiivse õpperaamatuna võib "Suurtel mõtlejatel" olla meie õppiva noorsoo lektüüris oma koht. Ent head, nüüdisaegsel tasemel maailma filosoofia ajalugu pole eesti keeles ikka veel mitte.

AIVAR KULL

P. S. Küll aga võib kõigile asjahuvilistele märksa väiksemate kahtlustega soovitada hiljuti ilmunud väljaannet: EELK Usuteaduse Instituudi Toimetised V, E. Salumaa. Antiikfilosoofia ajalugu. Tallinn, 1991, 254 lk., II trükk 1992. (Paraku on selle trükiarv vaid 1000+4000 Künnapase 15 000 kõrval.)

A. K.

KEVADINE SAAGIKORISTUS

Nii nimetas 20. mail Kinomajas igakevadist dokumentaalfilmide ülevaatust filmikriitik Lauri Kärk, kes koos Jaan Ruusiga arutelul ettekande tegi. Mõlemad mehed olid peaarutlejateks ka mullusel analoogilisel üritusel, ning, kuigi ettekandjate valikut võib ehk optimaalseks nimetada, viitab see korduvana seigale, kui väheste hulgast meil on valida, kui tahame leida inimest, kes oleks filmiprotsessi pidevalt jälginud, kelle arvamus oleks usaldusväärne, kes oleks ka sõnasuutlik. Varem korduvalt praktiseeritud tava kutsuda esineja Lätist on Balti vabariikide kultuurisidemete lõdvenedes ära langenud, seda enam et lakanud on ka Balti dokumentalistide kevadised kokkutulekud, mis lasksid naabrite loominguga end kursis hoida.

Tegijate huvi "jututoa" vastu on aina kahanenud, leides oma senise apogee vist tänavu, mil režissööridest olid kohal vaid Rein Maran, Peeter Brambat ja Heikki Aasaru (kes on ka "Tallinnfilmi" kroonika peatoimetaja). Mulle näib siiski, et see ei tulene üksnes huvi langusest räägitava vastu, vaid peegeldab üldist loidust. Õhk dokumentaalfilmi ümber ei ole pingestatud. Kas ollakse näinud üksteise filmegi, peale paari kõmutekitanu?

Ettekandjadki hoidusid ettevaatlikult hindamast üldist olukorda ning piirdusid enam või vähem üksiktööde vaatlusega, tõstes enda hinnanguil esile õnnestunumaid. Rõhutati küll, et mingisugustegi kokkuvõtete tegemiseks on need ülevaateõhtud veel ainus koht.

Lauri Kärk möönis, et kevadist saagikoristust ei saa pidada kõige edukamaks. Parimad filmid on valida väheste hulgast. Kõigepealt eraldas ta "kenad" või "täiesti arvestatavad" tööd: hea, "ehtsöödiliku kaameratööga" "Impeeriumi lapsed" (rež. A. Iho, op. A. Iho, R. Lugima), Vallo Kepi filmi "Mälestus sinistes kildudes. Bernard Kangro", hea kroonikana võetava "Laulutaadi lahkumise" (T. Elme), või samuti tegelikult laiendatud ringvaate žanri mahtuva "Eesti kaitse" (A. Sööt). Viimane on sisuliselt telesaade, milles on hea pildirida. Üle aja huvipakkuva kroonika tasemeni see ei küüni, kuigi mingi ettekujutuse inimestest, kes Eesti kaitse nimel püüavad midagi teha, ta annab. Hetkiti, näiteks siis, kui näidatakse vanu inimesi kuperjanovlaste paraadi jälgimas, hakkab teos küündima ka kroonikatasemest kõrgemale, hakkab tekkima dokumentaalfilmi hõngu, kuid seda jääb väheseks."Kenade filmide" hulka kuulub ka Rein Marani "Operatsioon "Lagrits"", milles autor, võrreldes oma mulluse tööga "Koduloom", meeldivalt üllatas. Teine loodusfilmiautor Arvo Vilu suudab oma "Valgepõsklaglega" pakkuda Rein Maranile piisavalt konkurentsi. Ka Peep Puksi Underi-film "Lauluga ristit" pole halb, aga siin ei intervjueerita niivõrd elavaid inimesi kui kirjanduslugu. Filmi eesmärk peaks olema teine, olemasolevaid võimalusi pole küllalt kasutatud. "Estkomfilmi" "Sorokin" (rež. Heikki Aasaru) sotsioloog Pitirim Sorokinist tekitab protesti portreteeritava koturnidele tõstmise vastu, kuivõrd ekraanil õieti ei selgu, millise suurusega on tegemist.

Foto: VALLO KEPP

Vallo Kepi filmis "Mälestus sinistes kildudes. Bernard Kangro" on mängufilmi elemente. Fotol siiski nimikangelane täies dokumentaalsuses.

Foto: TOOMAS TUUL

Illis Vetsi "Uurimusfilm dr. Enn Vetemaa märkmepaberite põhjal "Eesti näkilised" on sümpaatne kapustnik, millele ei tahaks tõsisemate pretensioonidega läheneda.

Parimatena tõstis L. Kärk esile Sulev Keeduse kolooniafilmi "In paradisum" ja Mark Soosaare Arnold Rüütli filmi "Eesti esimene kodanik". Kumbki pole täiuslik, nentis ta. "In paradisumi" puhul on väärtus ennekõike materjalis eneses, puuduseks aga see, et režissööripoolne mõtestamine ei haara materjali võimalusi. Kunstlikuna võib mõjuda materjali siduv (endise) naisvangi jutustus.

Mark Soosaare filmis, vastupidi, prevaleerib julmalt materjali tendentslik mõtestamine. Kuid Soosaar on professionaal ja tegemist on väga professionaalse teosega. See ekraanitöö tõstatab küsimusi: millised on piirid, milleni võib professionaal oma oskustega probleemi tõlgendamisel minna. Professionaalset meisterlikkust kasutades on võimalik asjad pea pealt jalgadele pöörata.

Passivapoolele jäävate filmide vahel on konkurents tugev.

Tõelist probleemfilmi nähtute hulgas ei olnud. Põllumajandusfilmid (Enn Säde "Isand ja ori", Tõnis Kase "Talujutud maa ja taeva vahel") üritavad küll jätta kõrvale majanduse ja rääkida maainimesest, juurtest, kuid välja on tulnud kummalised poolikud probleemlood. Raske on tabada ka filmi "Rabarong" (rež. Peeter Tooming) õiget probleemi või sisu.

Kuna on selgunud, et inimesed tulevad filmikangelasteks väga meelsasti (näiteks Illis Vets sai oma " Uurimusfilmi dr. Enn Vetemaa märkmepaberite põhjal "Eesti näkilised"" osatäitmisteks rohkesti pakkumisi), siis arvas Lauri Kärk: edaspidi võiksid portreteeritavad filme ise ka finantseerida.

Jaan Ruus alustas temale kõige **huvitavamast** (mitte kõige paremast) filmist, millelks on soomlastega koostöös

Madis Oviir Peeter Toominga filmis "Tule mulle kellameheks".

tehtud "Üritaja"—lugu sooome mehest, kes on Saaremaal Mändjalal avanud restorani, kohaliku omavalitsusega aga vastuollu läinud. Film on segane, katkendlik, eetiliselt kahtlase väärtusega, kuid hinnata tuleb võttegrupi aktiivsust. On püütud leida kuum teema, olgugi et töö pole välja tulnud.

Just sellist aktiivsust nägi ettekandja filmides vähe. Enamik neist on distantseeritult võetud ajakroonika. Nekroloog "Laulutaadi lahkumine" osutab sellele, kuidas filmi ei tohi teha. Gustav Ernesaksa, kes sidus Eesti aega läbi kõige halvemate aegade tänasega, tulnuks püüda mõtestada. Temas on midagi ühist Jaan Krossi kangelastega.

Andres Sööt oli vaadeldaval perioodil oma kahe filmiga ("Mina, Lennart Meri..." ja "Eesti kaitse") küllalt halvas olukorras, kuid tuli siiski puhtalt välja. Briljantseid teoseid ei saanudki antud parameetritega teha. Lennart Meri teab, millal teda filmitakse, ei ava ennast, ei anna detaile kätte (aga Söödi filmides on just detailid olulised). Sööt, nagu öeldud, tuli asjast siiski auga välja: "Mina, Lennart Meri..." on kuiv, intelligentne, aga suhtumisega kroonika. Samasugune kuiv ja intelligentne kroonika on "Eesti kaitse", milles Söödi tavaline suhtumine ei saagi totaalselt väljenduda. Kuid film suutis anda huvitavat infot.

Omaette probleemiks on kaks põllumajandusfilmi. Enn Säde "Isand ja ori" oleks väga kena töö, hea ajakroonika, ent ta peaks olema lühem. Siiski on ta Tõnis Kase "Talujuttudega..." võrreldes struktureeritud. Viimane on kaootilisem, aga elulähedasem, pildiliselt huvitavam. Mõlemad tööd on usaldusväärsed. Siiski on see kõik ikkagi vaid kroonika, tegijad on distantseerunud, ei julge nagu seisukohta võtta.

Väga hea kroonika on ka Arvo Iho "Impeeriumi lapsed", sisuliselt normaalne telesaade, mis ongi meie dokumentalistika tulevik.

Pildiliselt nõrk on setudefilm "Jaanikivi"; nii halvasti ei tohiks ikkagi filmida, arvas Ruus.

Materjali poolest oleks saanud briljantse ekraaniteose maailma ühest tuntumast sotsioloogist Sorokinist, praegu on "Sorokin" tehtud liiga kuivalt.

Omaette küsimus on režissöör Peep Puksi fenomen. Puksil on väga tugev empaatiavõime, kuid ta läheb sageli ise selle õnge. Tema filmid on liialt emotsionaalsed, mõnikord sentimentaalsed; rohkem oleks vaja näha fakte, mille pinnalt emotsioonid tekivad (näiteks filmis "Diplomaadi saatus" oleks tahtnud enam teada saada Karl Akelist kui isiksusest). "Lauluga ristit" on väga puksilik empaatiline teos, mille kohta ettekandja oma värskendamata Underiteadmistega ei tahtnud aga esialgu rohkemat öelda.

Kaks teost — I. Vetsi "Vetemaa "Eesti näkilised"..." ning V. Kepi "Mälestus sinistes kildudes. B. Kangro" — olid õieti mängufilmid. Kui "Näkilised..." oli siiski sümpaatne kapustnik, millele ei tahakski tõsisemate pretensioonidega läheneda, siis Kangro-film mõjus alles musta materjalina.

Nii nagu eelkõnelejagi, pidas J. Ruus aasta üheks parimaks S. Keeduse "In paradisumit". Oma patoloogilise irratsionalismiga mõjub see meie aja peeglina.

Paremikku kuulub ka "Eesti esimene kodanik", suurepärane valimisvõitluse reportaaž. Kuigi ettekandja ei jaga Soosaare poliitilisi sümpaatiaid, vaatas ta filmi suure huviga.

Lõpuks arvas ta paremate hulka ka P. Brambati Soomes võetud "Time of Music", mis mõjus kui briljantne telesaade, kui väga funktsionaalne, mõttega tehtud reportaaž.

Aastast kokkuvõtet tehes pidi ettekandja end väljendama siiski negatsioonis: vähe oli linal huvitavaid inimesi, vähe kontseptsioonilist, mõtteselgust. Vähe on meie veidra elu keerisest välja võetud tavapäraseid, kuid ikkagi veidraid asju. Prevaleerib eemalt vaadatud, ilma aktiivsuseta kroonika. Aktiivne aga ongi raske olla, nentis Ruus: Mark Soosaar **oli** aktiivne ja tekitas poliitilise lainetuse. Kokkuvõtteks: meedium määrab sõnumi.

Siia vahele küsimus allakirjutanult stuudiote juhtidele: kas ei peaks tööandja jälgima muu hulgas ka seda, et andekas režissöör (näiteks Andres Sööt) saaks oma andelaadile sobiva teema? Kui maailmatasemega filmimees teeb küll hea ja korraliku filmi, mis aga ei võimalda avalduda tema ande eripäral, kas pole see siis loomepotentsiaali raiskamine?

Ettekannetele järgnenud diskussioonis arutleti peamiselt selle üle, kas ja kuivõrd video- ja filmikaameraga võetu erinevad ning mida video võidukäik endaga dokumentalistikas kaasa toob. Autoriteetseimaks tuleb siin pidada Rein Marani arvamust. Ta väitis: põhimõttelist erinevust filmi- ja videokaameraga võetul ei ole (erinevus on montaažisüsteemis). On head ja halvad operaatorid. Videokaamera lihtsuse tõttu satuvad sellega filmima erikoolituseta, vähenõudlikud mehed, kellesse ka suhtutakse vaid kui kaameranupu pikendusse.

Lõpuks ei osanud kumbki ettekandja filmiaastale üldhinnangut anda (ka võrreldes möödunud aasta filmidega mitte); nad lootsid, et selle annab aeg.

MARIS BALBAT

Sulev Keeduse "In paradisum" mõjub oma patoloogilise irratsionalismiga meie aja peeglina.

*"Kui **ei oleks** valgust, siis me lihtsalt ei näeks midagi." (Jüri Sillart, "Sirp ja Vasar", 26. dets. 1980.)*
"Sirp" õnnitleb oma endist autorit, kunagist filmioperaatorit ja nüüdset režissööri JÜRI SILLARTIT homse 50. sünnipäeva puhul.

TÄNAVUSE CANNES'I FESTIVALI TULEMUSED

24. mail tegi žürii, eesotsas mainekas prantsuse kineast Louis Malle, teatavaks äsjalõppenud 46. Cannes'i rahvusvahelise filmifestivali auhinnasaajad. Sedakorda otsustati "Kuldse palmioksaga" tunnustada korraga kahte ekraaniteost: 37-aastase uusmeremaalanna **Jane Campioni** romantilist melodraamat **"Klaver"** ("The Piano") ja praegu enamasti USA-s resideeriva 40-aastase **Chen Kaige** (Hiina-Hongkong) draamat **"Hüvasti, minu konkubiin!"** ("Ba wang, bie ji/Farewell To My Concubine"). Mõlema filmilavastaja töid on varasematelgi filmisündmustel esile tõstetud. Campioni kolmandat täispikka mängufilmi peeti kohe üheks kindlamaks peapretendendiks. Postfreudistlikuks nimetatud "Klaver" jutustab kaasakiskuvalt noorest ja tummast (ent mitte kurdist) šoti lesknaisest Adast (35-aastane ameeriklanna **Holly Hunter** pälvis rolli eest parima naisnäitleja preemia). Naine saabus 1850. aastail New South Walesi kolkakülasse Uus-Meremaal, et abielluda kitsivõitu ja fantaasiavaese maaomanikuga, keda ta polnud varem kunagi näinud. Ada peab elus oluliseks vaid oma varaküpsenud tütart ja klaverit, sest nende kaudu on tal võimalik välisilmaga suhelda. Chen Kaige traagiliselt päädivas viiendas mängufilmis on vaatluse all kahe kuulsa Pekingi ooperitähe viha- ja armastusesegused suhted ligi poole sajandi lõikes. Aastast aastasse on nad ooperilaval näidelnud troonilt tõugatud kuningat ja tolle armukest, kes tapab enese oma valitseja elu päästmise nimel. Meestevahelisse tugevasti homoseksuaalse varjundiga vahekorda lööb suure mõra lõbumaja "pärliks" olnud naine, kes armub "kuningasse" ja loobub seejärel oma edasisest "karjäärist". Žürii *grand prix* anti igati teenitult 47-aastasele saksa režissöörile **Wim Wendersile**, kes demonstreeris Cannes'is oma kuulsale "Berliini taevale" (1987) tehtud kauaoodatud järge **"Nii kaugel, nii lähedal"** ("In weiter Ferne — so nah"). Selleski, nüüd juba taasühinenud Berliinis vändatud fantaasialoos teevad kaasa enamasti needsamad näitlejad (Bruno Ganz, Otto Sander, Solveig Dommartin, Peter Falk), aga ka Willem Dafoe, Nastassia Kinski ja Mihhail Gorbatšov (episoodis). Žürii auhind läks samuti jagamisele. Preemia vääriliseks peeti eaka Taivani režissööri **Hou Hsiaohsieni** esituslaadilt fotoalbumit meenutavat südamlikku filmilugu **"Nukumeister"** ("The Puppet Master") ja 56-aastase inglise filmimehe **Ken Loachi** draamat töötuks jäänud perekonnast Põhja-Inglismaal **"Kivine vihm"** ("Raining Stones"). Parimaks režissööriks tunnistati 50-aastane inglane **Mike Leigh**, kelle 12 nädalat harjutatud ja 14 nädalaga filmitud omapärane teos sajandi lõpu Londonist **"Naked"** annab kaunis ülevaatliku pildi tolle metropoli praegustest asukatest. Filmis peaosa, linnas ekslevat küünilist kaltsakat Johnnyt kehastanud **David Thewlis** pärjati ühtlasi parima meesnäitleja auhinnaga. "Kuldkaamera" vääriliseks peeti preemiale konkureerinud 26 töö seast 30-aastase vietnamlase **Tran Anh Hungi** minimalistlik debüütmängufilm, mis jutustab 1950. aastate lõpul ja 1960. aastate algul Saigonis teenijaametit pidanud maatüdruku läbielamistest. 1987. aastal asutatud Roberto Rossellini nimeline auhind anti tänavu 83-aastasele poola filmiloolasele Jerzy Toeplitzile.

AARE ERMEL

"Kuldse palmioksa" laureaadid Chen Kaige ja Jane Campion.

AASTA KUNSTISÜNDMUS

SADA AASTAT VENEETSIA BIENNAALI

Seekord deviisiks "Kunsti peamised raskuspunktid"

Anish Kapoor. "Tühi põld" (liivakivi, pigmendid, 1983). Üks eelmise biennaali auhindu.

Veneetsia biennaal avatakse pressi esindajaile 9. juunil, kõigile teistele 13. juunil (jääb lahti 10. oktoobrini). Tänu linnavalitsusele võib seegi kord näha kunsti kõikjal, kogu linnas. Biennaali direktori, transavangardi suurima teoreetiku Achille Bonito Oliva (direktoriks valiti ta m.a. 22. mail) sõnul on sajas biennaal "kaheksa rahvusvahelise väljapaneku plejaad". Giardini 28 paviljonis on traditsiooniliselt eri maade väljapanekud. Sinna peavad mahtuma 40 kutsutud maa esindajad, niisiis jagatakse enamik paviljone mitme vahel: Saksamaad esindavad Nam June Paik ja Hans Haacke, USA-d prantsuse päritoluga New Yorgi skulptor Louise Bourgeois, Venemaad Ilja Kabakov, Inglismaad Richard Hamilton, Ungarit Joseph Kossuth, Jaapanit Yayoi Kusama, Prantsusmaad Jean-Pierre Raynaud jne. Austerlane Andrea Fraser hakkab jagama paviljoni Christian Philipp Müülleriga Brüsselist ja Gerwald Rockenschaubiga Viinist. Itaalia paviljonis esitatakse ka Senegali, Nigeeria, Zimbabwe ja Elevandiluuranniku kunstnike loomingut, millega jätkatakse 1990. aastal alustatud aafrika kunsti tutvustamist — eelmisel korral oli luubi alla voetud ingliskeelne Sub-Sahara maade kunst, seekord on fookuses prantsuskeelne Aafrika.

Ajalooline osa "Kunsti tuuled" pannakse välja Palazzo Ducales ning see rõhutab ideed, et meieaegne kunst ei saa oma energiat sugugi mitte ainult tänapäevast, vaid ka kõikjalt mujalt — euroopa kunsti ajaloost (Delacroix', van Goghi, Seurat' näol), Picasso kaudu aafrika skulptuurist, Matisse'i läbi Aafrika valgusest, de Chirico kaudu mütoloogiast, Duchamp'i kaudu kollaažist ja *ready-made*'idest jne. Väljapanek jaotatakse viieks osaks, millest igaühe ees seisab üks euroopa kunsti ajaloo gigant, kelle loomingu najal mõtestatakse nende kunstnike laadi, kes on lähtunud "suurte gigantide" Delacroix', Seurat', Rousseau, Gaudi, van Goghi algatatud suunast ja kes tänaseks on ka ise omandanud ajalooliste kujude maine (Gontšarova, O'Keefe, Nevelson, Kahlo jt.). Kogu väljapanek arendatakse ja kujundatakse põhja-lõuna ja ida-lääne telge pidi, juhtides tähelepanu vastastikustele mõjudele ja kultuuri vahetusele. Oliva sõnul ongi seekord tähelepanu keskmesse võetud Euroopaväline kunst: esimest korda esitletakse biennaalil ka austraalia, lõuna-aafrika, korea, hiina (osa võtma on kutsutud kolmkümmend noort hiina kunstnikku) kunsti, sest euroopa modernism põhineb ju "mittelääne tsivilisatsiooni kultuuri antropoloogial".

Biennaali kõige oodatumat osa "Aperto '93" võib näha Coroliries ja seekordne "Aperto" kannab nimetust "Realism/ettenägematus". Tuletagem meelde, et "Apertole" pani aluse Oliva ise 1980. aastal, kui seal teadvustati esmakordselt maailmale itaalia transavangardi. Seekordset "Apertot" koordineerivad Oliva ja maineka ajakirja "Flash Art" peatoimetaja Helena Kontova koos nimekate kriitikute-kuraatoritega, nagu Francesco Bonami, Nicolas Bourriard, Antonio D'Avossa, Jeffrex Dietsch, Thomas Locher, Robert Niclos, Lauk'leng Shan, Bertha Sichel jt. "Apertos" pannakse välja juba rahvusvaheliselt nime teinud ja just praegu laine harjal püsivate kunstnike teoseid. See uuele meelsusele aldis osa on alternatiiviks üldiselt tuntud Giardini galeriidele. Seekordset "Apertot" juhitakse mõistete "entroopia" (nii looduses kui ka inimkehas), "vägivald", "võõrandumine", "erinevused", "sotsiaalsed marginaalsused" kaudu.

Correri muuseumi Napoleoni tiivas näidatakse tänavu lahkunud Francis Baconi töid, Palazzo Fortunys multimeediumidest ja eri distsipliinidest koosnevat väljapanekut "Nihked", mida kujundavad Gatulio Alviani, Jean Baudrillard'i, William Burroughsi, Brian Eno, Peter Greenaway, Tadeusz Kantori, David Lynchi, Larry Riversi jt. arusaamad ja nägemused. Veel võib näha väljapanekuid "Cage&Co", "Kunstnikud AIDS-i vastu", "Itaalia ooper", *hommage*'i vendadele Francesco Lo Saviole ja Tano Festale, kuulata Peter Greenaway loenguid, vaadata videosid biennaali sajaaastasest ajaloost, Nam June Paiki "Passaaži Oriendile" jms.

Biennaali heaks töötab maastikuarhitekt Bur le March, märgi on disaininud Antoni Tapies ja Emilio Vedova.

Biennaali eriauhind antakse Giulio Carlo Argonile ja Clement Greenbergile, tähistamaks nende tohutut osa sõjajärgses kunstikriitikas ja -mõttes.

Biennaalile eelnes ajakirjaga "Magazine" ühinenud noorte kuraatorite kooli organiseerimine Grenoble'is, kus kogu Euroopast valitud noored inimesed läbisid teoreetilise kursuse, praktilised kogemused omandavad aga juba Veneetsias biennaalile kaasa aidates. Noorte kuraatorite kool avatakse rahvusvahelise konverentsiga tänapäeva kunsti informatsioonisüsteemidest, kunsti levikust ja säilitamisest ning sellest võtavad osa ka tähtsamate muuseumide direktorid. Biennaal lõpeb aga sümpoosioniga "Kunst ja näitused": seal astuvad üles rahvusvaheliselt tuntud kuraatorid, kelle tegevus on mõjutanud nii nüüdiskunsti arengut kui ka publiku maitset. Sümpoosioni korraldab ja (ühtlasi toetab) Prantsuse Kunsti Assotsiatsioon.

Veneetsia biennaali organiseerivad kriitikud-teoreetikud, kellest paljud on seotud ajakirjaga "Flash Art" (peatoimetaja H. Kontova, New Yorgi toimetaja F. Bonami, uudiste toimetaja G. Politi jt.) ja kes suhtuvad äärmiselt kriitiliselt 1991.a. suvisesse "Documentasse": kuraatorite meeskond eesotsas Hoetiga oli ühelt poolt jälginud liiga kitsalt Berliini—New Yorgi telge ning sellelgi teljel oli valik olnud liiga juhuslik, liiga suures jaos sõltunud sõprade sõprade sõpradest (proportsionaalselt suur hulk belglasi, hollandlasi) ning teiselt poolt, vaatamata geograafilisele piiratusele, oli ekspositsioon jäänud ähmaseks ja laialivalguvaks. Giancarlo Politi sõnutsi "on kaheksakümnendate aastate kõikelubav aeg möödas, tänapäev, nõuab nutikust, suurt tööd ja professionaalsust. Kes keelduvad seda tunnistamast, leiavad end ebameeldiva üllatuse eest."

Biennaali sündmuste kõrval on Veneetsias Palazzo Grassis 18. juulini võimalik näha veel hiiglasuurt Marcel Duchamp'i mälestusnäitust (üle 300 töö ja dokumendi), mida on kureerinud Jacques Caumont ning kujundanud Gae Aulent.

Ajakirjadest "Flash Art" ja "Art in America" refereerinud REET VARBLANE

SORRY, ARMSAD KRIITIKUD!

Keraamikute Liidu üllatuspreemia, mis oli mõeldud kriitikule parima kannunäituseteemalise kirjutise eest, jääb seekord välja andmata. Püüdeid elavdada kunstnike-kriitikute dialoogi ja tarbekunstialast kriitikat üldse ei ole sel kevadel krooninud edu.

Tarbekunstinäitustega on peaaegu alati kaasnenud kaks seletamatult vastuoksuslikku ilmingut. Esimene: hävitav kriitika peaaegu alati, kui suurem ja seetõttu ka ideeliselt kirjum seltskond kunstnikke on koos üles astunud. Teine: elav publikuhuvi, kõrge külastatavus ja sel aastal keraamika puhul ka äriline edu.

Tundub nii, et suuri tarbekunstinäitusi on üsna mugav teravalt kritiseerida, sest adressaat on piisavalt laialivalguv ja anonüümne. Kummaline — personaalnäitusega teenitakse valdavalt soodsaid hinnanguid. Nendesamade kunstnike tööd ei kõlba kriitikute arvates suurde ühissaali kokkukantuna äkitselt enam mitte kuhugi.

Esimese patuoinana leiavad nii kriitikud kui kunstnikud tavaliselt üles kujundaja(d). Tänavu võib siiski vaid iriseja lehemees siin viga leida. M. Agabuš on oma kujundusega teinud arengu eri kunstiliikide sees paremini jälgitavaks, kui see on olnud eelmistel aastatel. Ka üksikkunstnike ideed on tänu kujundusele täpsemalt loetavad. Vähemalt keraamikute kohta kehtib see kindlasti — "Aasta kannu" ekspositsioon KH salongis respekteeris nii autorit kui vaatajat ja mõjus kokku võttes väga loomulikuna.

Tegijaid oleks samuti mõttetu süüdistada: on uusi, värskeid ideid, on tehnilisi nippe, on kaunist käsitööd — on kõike. Paradoksaalne, aga võib-olla ongi keraamikute sõnum liiga suur, liiga mitmehäälne, liiga paljutahuline selleks, et asjasse mittesüveneda-suutja/soovija nähtuse päikesepoole üles leiaks. Otsides midagi pakutavast põhimõtteliselt erinevat, ei ole märgatud seda, mis on olemas täna ja siin. Nähtavasti ei ole jätkunud ka jaksu vaadata iga asja eraldi ning avastada enamikus neis peituv vaimuiva. See iva või ivake ongi peapõhjus, miks tehakse selliseid kanne ja miks korraldatakse selliseid näitusi. Keraamikutel ei olnud kavas teha näitust tootenäidistest (sellega peaks tegeldama mujal), vaid oma värskemast loomingust, oma uuematest, tulevikku suunatud ideedest, oma kannuvisioonist. Kena ja praktilise kannu võib tänapäeval osta igast korralikust kaubamajast. Ainult et see ei ole uudne ega unikaalne. Veelgi praktilisem on kohviautomaat.

Pole kauge minevik seegi, kui näiteks moedemonstratsioonidele läheneti tapva pragmaatilisuse mõõdupuuga — *à la* "Kuidas ikkagi sellise tualetiga tuubil täis trollis sõita?". Moekunsti puhul on pikkamööda harjutud mõttega, et kunstnike loomingu demonstreerimise eesmärk on peamiselt "vaid" ideede vahetamine, loomingulise õhkkonna elavdamine ja puhastamine, eriala kui sellise arendamine. Teksaspüksid ostkem endale ikka valmisriideärist.

Sel kevadel kaunistavad Tallinna mitu disaini- ja tarbekunstinäitust. Ma ei tea ainsatki põhjust, miks peaks üht tingimusteta ja absoluutselt teisele eelistama või arvama, et X-il pole eluõigust ainuüksi Y olemasolu tõttu. Kumb on ikkagi parem, kas vahuvein või konjak? Sõltub paljudest asjaoludest ja sageli ka serveerimistemperatuurist, arvan ma. Enam-vähem sedasama võiks öelda ka messi korraldamise mõtte kohta. Üks ei välista teist. Tarbekunstimessi idee iseenesest on suurepärane, leiaksime vaid rikka ja mõistva rahandaja!

KAI VAARANDI

"EQUILIBRIUM"

16. mail avati Riias "Latvia" näitusesaalis Balti- ja Põhjamaade kunstnike loomingu näitus "Equilibrium". Näituse kuraator Helena Demakova oli kutsunud osalema järgmised kunstnikud: Stina Ekman (Rootsi), Frans Jacobi (Taani), May Elin Bjerk (Norra), Ollegs Tillbergs ja Ojars Petersons (Läti), Jussi Kivi (Soome), Ando Keskküla (Eesti), Darius Girčys ja Mindaugas Navakas (Leedu), Thorvaldur Thorsteinsson (Island).

Ants Juske: *Meie oludes on "Equilibriumi" näol tegemist suure sündmusega. Seni on toodud väljast näitusi või kutsutud meie omadele külalisi, kuid kuraatoriprojektina oli selline rahvusvaheline näitus Baltimaades vist küll esimene.*

Ando Keskküla: *Helena Demakovale oli see omamoodi meistritöö, mis tähendab jõudmist kuraatorite uude ringi. "Interferentside" ja "Ars Baltica" puhul oli ta lihtsalt üks kuraatoritest, nüüd on ta terve näituse ise kokku pannud. Uuest tasemest räägib seegi, et ta on palutud järgmise Rauma biennaali kuraatoriks. Meil veel sellist kuraatorikultuuri pole. Sisse toodud ekspositsioonidega me nagu stimuleerime moodsat näituseelu, kuid enda poolt meil midagi pakkuda ei ole. Tõsi, "Forma anthropologica" juba oli selline sündmus, kuid jätku pole tulnud.*

A. J.: *Sa olid nüüd näituse tegemise keskel, kuidas hindaksid tulemust?*

A. K.: *Arvan, et see on heal tasemel moodsa kunsti näitus, kuid oma vaimult läheb ta samasse ritta kõigi nende Rauma biennaalide, "Ars Baltica" ja teiste Põhjamaade näitustega, mis on enam-vähem ühe ja sama mentaliteediga. Selles mõttes oli see kultuurisündmus, mis ei lõhkunud ühtegi konventsiooni.*

A. J.: *Mulle tundub ka, et regionalismiidee hakkab end ammendama. Algul oli eufooria suur mõlemalt poolt: Skandinaaviamaad avastasid meie kunsti ning laiendasid oma regiooni meie arvel, meile oli see jälle vabanemine "üleliidulisest areenist". Nüüd on aga Põhjamaade, Baltikumi ja Läänemere ühisnäitusi olnud lausa ridamisi. Ja miks on alati broneeritud igale maale mingi kindel arv kunstnikke?*

A. K.: *Miks mitte kutsuda teinekord mõni kunstnik näiteks Sloveeniast! Kõik see tuleb muidugi postmodernistlikust regionalismiideest, provintsi ja metropoli suhte muutumisest kümme aastat tagasi, kuid tegelikult pole väljapanekutel endil regionalismiga midagi pistmist.*

A.J.: *Iseasi oleks pildiline motiivistik Rajangu variandis, kuid Riia näitusel oli näha installatoorne kunst nii, nagu seda tehakse igal pool maailmas. Samas aga oli väga sümpaatne Helena Demakova hoiak, mida ta väljendas pressikonverentsil: kõik me oleme eelkõige vastutavad oma regiooni kunsti eest.*

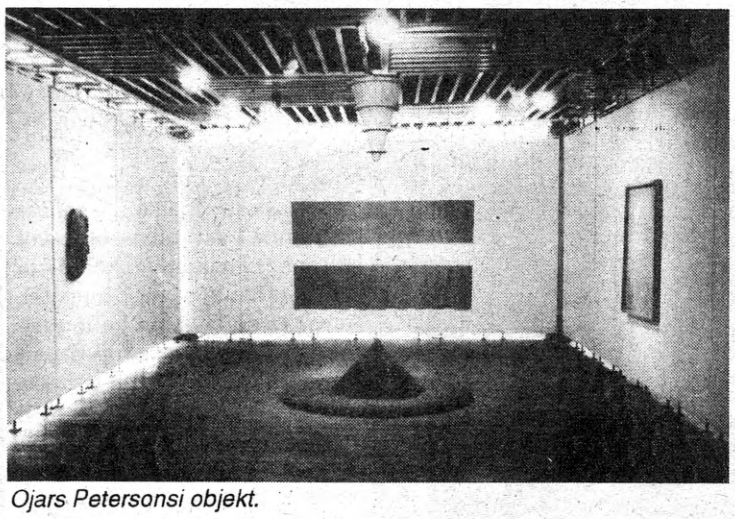

Ojars Petersonsi objekt.

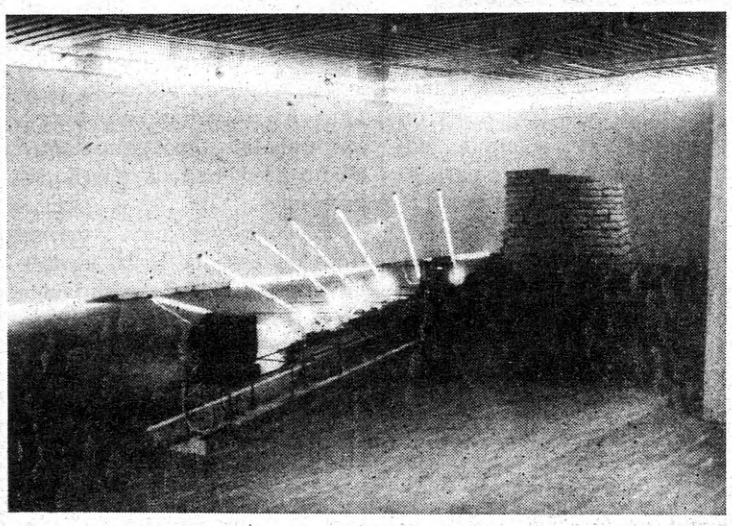

Ando Keskküla installatsioon.

Pildistanud: JAAN KLÕŠEIKO

Nüüd aga tuleksime sinu installatsiooni juurde. Mulle meeldis, kuidas sinu vanad läti maalijatest sõbrad veidi kibestunult ütlesid, et "ka sina..", mõeldes ilmselt sinu tulekut maalikunsti juurest kontseptuaalsesse kunsti. Kas tunned ka ise millegi uue algust?

A. K.: *Ma ütlesin neile läti maalijatele, et pigem on see tagasipöördumine, sest lõpuks alustasin ma 1968. aastal sellise kunstiga ning maalima õppisin alles hiljem. Toltsiga tegime tol ajal assamblaaže ja nendest käikudest Kopli tühermaadele on midagi sees praeguseski Riia installatsioonis.*

A. J.: *Samas on suur vahe tollaste nn. leitud materjalide kunsti ja nüüdsete installatsioonide vahel. Meil arvatakse millegipärast siiamaani, et moodne kunst tegeleb mingi rämpsuga. Tegelikult on kogu Riia näitusel täiesti akadeemiline hõng: kõik on puhas ja noobel. Isegi Tillbergsil, kelle pärast puhkes väike skandaal. Nimelt oli ta kuskilt sõjaväelaost toonud kopitanud kartulikotid, millest roomasid välja kõige jälgimad elukad. Helena käskis muidugi selle antisanitaarse teose ära koristada, mille peale Tillbergs sõimas teda reaktsionääriks ja tsensoriks. Lõpuks viiski ta need kotid minema, kuid laskis kogu aktsiooni filmimeestel jäädvustada. Aga ega Tillbergski ole muud kui akadeemiline modernist.*

A. K.: *Nagu ma juba viitasin, oli näitus selles mõttes kultuurne, et ei lõhkunud ühtegi konventsiooni. See on omamoodi avangardikitš. Fluxus tõi kunagi kunsti ehtsad materjalid, esitades neid alati puhtal kujul. Meil tegi esimese kitšikäigu Jüri Okas, muutes need materjalid esteetiliseks. Ma arvan, et see oli teadvustamata avangardikitš. Mina tegin Riias teadlikult fluxus'e kitši. Kui Jeff Koons võtab oma ainese otse kitšimaailmast, siis mina võtan selle moodsa kunsti ajaloost, mis on kultuuriks kodustatud. Kunst ja kultuur aga võiksid olla kaks eri asja. Ma ei tea, kas keegi on üldse võimeline enam tegema süüdimatut avangardi, võib-olla Toomik.*

A. J.: *Praegusel neokontseptualismil on veel see eripära, et ta sisaldab palju literatuuri. Ma ei mõtle siin sõžeed või muud kirjanduslikku elementi, vaid kodeeritud sõnumit, mis hakkab tööle koos kommentaaridega. Riias on väljas Imants Tillersi, Austraalias elava läti noorema põlve kunstniku näitus, kes on kindlasti kuulsam kui meie Kostabi. Jällegi näiliselt mittemidagiütlev kujundikeel, kuid alles Pierre Restany (NB!) kataloogikommentaar pani pildid tööle. Samasugune lugu on ka sinu installatsiooniga.*

A. K.: *Ma jätaksin kommenteerimistöö siiski kunstiteadlastele. Üks asi on muidugi paekivi, millega tahan edasi töötada. Algul sai sellesse irooniliselt suhtutud, et nagu rahvuslik kivi jne. Kuid tegelikult pakub see palju võimalusi. Võib-olla ei tee ma enam nii suuri installatsioone, vaid väiksemaid objekte. Mis puutub literatuuri, siis oleksin võinud teha ka täiesti minimalistliku teose, pannes kõrvuti selle paetorni ja samasuguse hunniku killustikku. Kuid see oleks minu tarvis liiga lihtne ja ebahuvitav. Mulle meeldib pigem keeruline kord: loobuksin meeleldi Eukleidese geomeetriast ning kuhjaksin vastastikku üksteist neutraliseerivaid tähendusi. Niisugust tööd ei ole võimalik lineaarselt lugeda. Vaadates näitusel ringi, võib peaaegu iga teose puhul näha, kuidas võetakse elemente moodsa kunsti leksikast ning pannakse need kokku. Seepärast võibki näitust nimetada moodsa kunsti manerismiks.*

A. J.: *Ainult et meil on moodne kunst veel "lõpetamata projekt" ja siit ka kisa moodsa kunsti ümber, nagu see oli Läänes kolmkümmend aastat tagasi. Sina vist ei pea enam nende probleemide pärast unetuid öid veetma?*

A. K.: *Esimest korda tajusingi Riias täielikku vabadust teha nii, nagu tahan, ilma tundeta, et moodne kunst on vastaline, et ta peab millegi vastu võitlema nagu stagnaajal või siis kaitsma end rünnakute eest nagu praegu. Need ajad peaksid nüüd ka meil möödas olema.*

KOGU VÕIM KRIITIKUTELE?

Alles see oli, kui president ajakirjanikele õpetussõnu ja noomitusi jagas, mille peale ajakirjanikud oma arvamuse üsna üheselt välja ütlesid. Nüüd siis kutsusid juhtivad kunstikriitikud ja -diilerid kokku kunstist kirjutavad ajakirjanikud. Igatahes lõi silme ette midagi tuttavat: mitte väga ammu (aga siiski nii ammu, et noored kolleegid päevalehtedest seda ei tea) kutsuti kunstitoimetajad Kunstnike Liitu "vaiba peale" juhatuse ja sektsioonide esindajate ette aru andma ja etteheiteid kuulama ilmunud (ja eriti ilmumata, tellimata, kajastamata) artiklite pärast. Nüüd siis süüdistati taas ajakirjanikke: kunstikriitika on ebaprofessionaalne, ajakirjanduses ilmub palju tendentslikku, eesrindlikke kunstisuundumusi vääriti kajastavaid kirjutisi, lausa organiseerituna tundub trampimine noore ja hapra kunstinähtuse kohalikul katselapil. (Mis teha, kui ümbrus on nii harimata.) Harige endid, lugege, reisige — soovitati lahkelt. Kas ma käitun nüüd alatult, kui küsin: kus on siis need meil üllitatud moodsa kunsti käsitlused, mille abil me end harida saaksime? Meelde tuleb esmalt Leedu NSV ideoloogiasekretäri sm. G. Šepetysi raamat "Modernismist. Põhivoolude analüüs ja kriitika" ("Kunst", 1986).

KUI ajakirjanik juba peaks olema nagu diskor, kes moes olevaid plaate krutib, siis pole küll ajakirjanik selles süüdi, et plaate pole.

KUI kord juba juhtus asi sarnanema endisaegse "vaibale kutsumisega", siis võiks ju taastada veel ühe vana kena kombe — ideoloogiaseminarid ("Uti ülikooli", kes veel mäletab).

KUI G. Soros on nõuks võtnud meid siin tsiviil- ja infoühiskonda aidata, siis SKKE, suurim kunstiinfo valdaja, võiks ajakirjanikele tõepoolest nüüdisaegset kunsti ja selle ideoloogiaid tutvustava kursuse korraldada, samuti mõned kasulikud õppereisid moodsa kunsti muuseumidesse organiseerida.

KUI galerist ütleb, et ta ei soovi kommenteerida enda juhitavas galeriis korraldatud näitust, sest siin lahknevad galerii eluvajadus ja tema kriitikuveendumus, siis võivad ka ennast majandaval ajalehel ja seal töötaval ajakirjanikul olla omad kaalutlused. Soovides professionaalsele kunstikriitikale kõige paremat käekäiku ja loomingulist õitsemist, peab ausalt tunnistama, et mitte kunstikriitika ei ole see, mis lehe populaarsust ja prestiiži lugejate hulgas massiliselt tõstab.

KUI kriitik tahab jääda professionaalseks ja mitte piirduda kõmuintervjuudega värvikülgedel, jääb ta ka kirjutama väikesele (ja tänulikule) seltskonnale, kuid avaldamisruumi on tal järjest raskem leida.

KUI kriitika on võim ja kui ajakirjandus on võim, siis pole mõtet proovida üht teisele allutada, küllap on ka koostöö võimalik.

TIINA KÄESEL

P. S. Kui võim on kriitikute käes, siis kelle käes see tegelikult on? Ja kui võim on ajakirjanike käes, kelle käes see siis tegelikult on?

IN MEMORIAM

KARIN LUTS

29. IV 1904 — 14. V 1993

On saabunud kurb sõnum Rootsist. 14. mail suri Stockholmis Blackebergi haiglas äsja oma 89. sünnipäeva tähistanud **Karin Luts-Arumaa**, üks legendaarsemaid "Pallase" kunstnikke.

Maali õppis Karin Luts Konrad Mäe ja Ado Vabbe juhatusel, lõpetades kooli 1928. a. Tema maalide rafineeritud kolorism ja humoorikas-intiimne vaatenurk võitsid kiiresti tunnustuse. Meisterlik oli ta ka joonistajana, illustreerijana, põigates tulemusrikkalt veel vaiba- ja teatrikunsti valda. Emigreerinud 1944. a. Rootsi, teotses ta neil aladel edasi, pühendades nüüd erilist tähelepanu graafikale, nimelt värvilistele söövitustehnikatele, milles töötas moodsalt ja huvitavalt. Paguluses tegutses Karin Luts ka viljaka publitsistina.

Eesti Kunstimuuseum ja Tartu Kunstimuuseum on korraldanud Karin Lutsu personaalnäitusi. Tuleval aastal saab kodumaine publik näha tema hilisloomingut väliseesti kunsti ulatuslikus väljapanekus Tallinnas.

EESTI KUNSTIMUUSEUM

ARMUTU ARMETU MAAILM

NEEME KUNINGA LAVASTUSED TALVEAIAS

Neeme Kuningas on võtnud kaks itaalia muusikateatri kuldteost — Pergolesi "Teenija-käskijanna", intermetso aastast 1733, ja Donizetti "Don Pasquale", viimase stiilipuhta *opera buffa* aastast 1843 — ning asetanud need meie ette nagu peegli. Koomiline ooper on sünnist saadik olnud päevakajaline, Kuningas on lavastanud need teosed tänapäevakajaliseks. Meie ees kulgeb reegliteta eluvõitlus. Keegi tehakse lolliks, ja tore on.

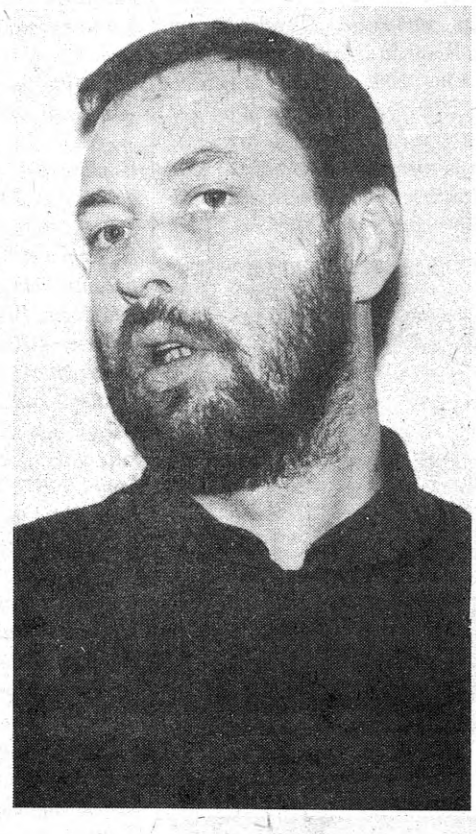

Foto: KALJU SUUR

Tõsi, Kuningas ei vaatle meie aega terviklikult ja sügavalt, ilmselt polegi tal seda kavatsust. Ta nopib välja mingid silmatorkavad (olme)detailid ja rõhutab teatud põhisuundumusi — rahahimu, julmust ja pealispindsust inimsuhetes, traditsiooniliste väärtuste tuhastamist —, nagu tema seda mõistab. (Vahel tundub, et sekka satub ka piisku ta enda eluvõitluskibeduse karikast.) Näeme oma naeruväärsemat ja jõhkramat "mina". Esimesi etendusi vaadates tundus mulle lavastuste põhitoon kalk ja groteskne, ilma ühegi soojendava lootuskiireta. Võib-olla seisneb niisuguse tõlgenduse positiivne programm selles, et meil hakkaks iseendast vastik? Seesuguse mulje tekitas eelkõige "Teenija-käskijanna". "Don Pasquale" mõjus nüüd, kevadel, veidi leebemalt ja paindlikumalt.

Neeme Kuningas on varemgi ilmutanud üllatavaid lahendusi just koomilises vallas ("Figaro pulm", "Armujook"). Intiimses Talveaias suudab publik lavastaja ideevälgatusi paremini jälgida. "Don Pasquale" vaatajal ei lähe kaotsi, et doktor Malatesta ja noored armunud naudivad marihuaanat (?) ja tantsivad tangot; et Malatesta kinnitab valenotari vaimu vägijoogiga ja vahepeal kirjutab hoopis ise abielulepingu teksti üles; et Malatesta ja Pasquale panevad lõksustseenis ette tumedad prillid — tegevus toimub ju öösel...

Samas süveneb mulje, et lavastatud on nipist nippi, vahepeale jäävad tühikud, ühtne dünaamiline arenguliin katkeb. See on lavastaja Neeme Kuninga nõrgim külg, mille all kõige rohkem kannatavad tema Linnahalli-lavastused, ent ka hoopis pisike "Teenija-käskijanna".

"Don Pasquale" tõlgendus on visuaalselt huvitav, ruumi võimalusi ja paratamatusi on osavalt ja põhjendatult kasutatud. Lavakujunduse dominant on saali keskel paiknev Amorpurskkaev, mille ümber areneb efektselt I vaatuse finaal, üksteise tagaajamine. (Kunstnikutöö on teinud Kunstiülikooli tudengid Liina Keevallik ja Reili Evart.) Norina laulab oma esimese aaria samba najal meeliskledes, rivaaliks kaunilt väänlev taim. Publikuga suheldakse julgelt, pilgutatakse silma — see on kõigest mäng! Ja igatahes on see teater.

Nippide-võtete rõhutatud kasutamist, rafineerituse ja rämeduse ühendamist seostaksin meelsasti manerismi (mitte maneerlikkusega!) kui teatud kunstisuunaga, mis põhimõtteliselt võib ilmneda iga kunstiajastu ammendumisel ja üleminekul uute stiilivahendite juurde (näiteks — renessansilt barokile kujutavas kunstis, barokilt klassitsismile muusikas). Kuninga praegune loomeetapp on maneristlik. Seda enam huvitab meid, mis saab edasi. Teatud aja võib ta veel maneristlikku laadi viljelda, arenguvõimalus peitub juba eespool mainitud reljeefses dünaamikakaares. Aga missugune on uus laad, mis siit välja kasvab? Tõsise ooperi puhul eelistab Kuningas psühholoogiliskujundlikku lähenemisviisi. Ehk võikski nippidevahelist ruumi täita psühholoogiliste nüanssidega? Ma ei usu, et mänguprintsiip seeläbi kannataks.

Maneristliku lavastusstiili puhul on kindlasti oluline, et lauljad tunneksid ennast loomulikult. Mõlemas lavastuses on esitusseltskond sulanud ansambliks, kes suudab oma kangelastele ka ise uusi karakterijooni visandada ja improviseerida — õnneks mitte üle väärikuse piiride. "Don Pasquales" loob Teo Maiste kohmaka ja põduravõitu nimikangelase kuju. Pirjo Kauge (Norina) daamilikkus, mis kaunistab ka siivutumaid stseene, ei kahjusta tegelase temperamenti. Heasüdamlik Malatesta (Villu Valdmaa) on hämmeldunud, kui tema alustatud intriigi hakkab lõpuks hoopis Norina võimukalt dirigeerima. Ernesto (konservatooriumi üliõpilane Toomas Tohert) on kui *commedia dell'arte* Pulcinella, millele vihjab ka tema melanhoolne grimm. Unustamatult uinus valenotar Carlotto tudeng Alar Pintsaare esituses ja luksus parimate *buffo*-traditsioonide kohaselt Mati Vaikmaa esituses. Võimalik, et "Teenija-käskijanna" mõjus 1733. aastal kaasaegsetele niisama sirgjoonelisena kui praeguses lavastuses. Intermetsole tüüpiliste tegelaskujude - vanapoisi-ihnuskoi Uberto, teenijanna Serpina ja tumma teenri Vespone — interpreteerijad ei säästnud Pergolesi ajal vahendeid publiku naerutamiseks (ja ka natuke publiku üle irvitamiseks). Estoonlased Mart Laur, Kai Parmas ja Alari Põldoja on niisama pillavad. Nüüdne Serpina patseerib ringi aluspesus ja näksib banaani või hüppab hüppenööriga või istub Uberto süles. Intermetso ja koomilise ooperi vältimatus "maskeraadi"-stseenis saabub teener Vespone suuskurist kaptenina. Suuskadest tehakse hiljem altaririst, ja see balansseerib juba hea maitse piiril.

Tegevus on surutud ahtale lavale, liikumisjoonised korduvad. Ristkülikukujuline sketš? Miks mitte! Kuningas on arvestanud esinemispaika: "Teenija-käskijanna" on pilav ees- või kaasanne saalisistuja kohvi- ja konjakimõnule (või lõunale). Ainult et nii lava kui ka muusikatõlgendus arenevad peaaegu et muutumatus *allegro*-tempos. See hakkab tüütama, tahaks veidikegi hingata. Isegi suurim kontrast aktiivsetele kiiretele osadele, Serpina lüüriline *larghetto*-aaria, ei pääse mõjule. Koomilises vallas julge ja kindel Kai Parmas võiks siin värvida hääle soojemaks. Uberto hiilgust ja viletsust tõlgitseb veenvalt Mart Laur. Alari Põldoja Vespone rollis toimetab oma toimetamisi alistunud kannataja väärikusega.

"Teenija-käskijanna" orkestriosa on Estonia Teatri keelpillikvarteti käes, klavessiini taga istub Jaanus Juul. Nägin üht dirigendita etendust, kus kõik kuhjus närviliseks puntraks, ja üht dirigendiga etendust, mis oli märksa liigendatum ja rahulikum, ent üheplaaniline. Andekas dirigent Tarmo Vaask saaks veel mõndagi saavutada fraseerimise, artikulatsiooni ja eripalgeliste karakterite kallal töötades. "Don Pasquales" on dirigendiks Ellen Maiste ja orkestriks klaver. Kahju, et me ei kuule päris orkestri kõla, muusikaline külg jääb nii paratamatult vaesemaks.

Talveaia sõbralike perenaiste sõnul on "Teenija-käskijanna" ja "Don Pasquale" olnud piisavalt menukad, kuigi "Silva" edu nad ei ületa. Neeme Kuningas on mõelnud Talveaia eripärale ja külalistele. Muidugi, kui süvendada ajakajalist liini, siis nüüdisversioon "Rigolettost" sobiks Talveaeda väga hästi. Või "Padaemandast" (selle esimese pildi tegevus toimub paraku küll Suveaias). Aga orkester... Kuidas ajada läbi üksnes klaveriga ja samas olla ilma süümepiinadeta? Vahest võtta eeskujuks üks Bayreuthi näitetrupp, kes kuulsate Wagneri-pidustuste ajal esitab väikses teatris paroodiaid-fantaasiaid Wagneri ooperite ainetel. Talveaias näeksime siis heatahtlikke paroodiaid teatri suure lava etenduste ainetel...

KRISTEL PAPPEL

Foto: VAMBOLA SALUPUU

Teo Maiste, Villu Valdmaa ja Pirjo Kauge "Don Pasquales".

TEINE HOOAEG LÕPPEMAS

ARU ANNAB VIKTORIA JAGOMÄGI

Ootamatult ägedalt on kulgenud see töö, oleme jõudnud juba 120. kontserdini ja see on ilmselt piir. (Teame, et kammersaal ei ole tasuv, nii et koormame paratamatult teatrit.) Saali väärtus Estonia Teatrile ongi võimalus teha kammerkontserte. Õnneks on teatripere innuga kaasa tulnud, tänavugi on siin esinenud peaaegu kõik meie juhtivad solistid, kokku 22 lauljat. Niisama tähtis on meie lava ka noortele lauljatele: niisugune lähisuhtlus publikuga annab algajale kohe aktiivse ja ausa vastasmõju kätte. See, kuidas esitlevad end meie pedagoogide lauluklassid, on ka publiku huvi köitnud: külastatavus on hea. Tore, et mõnigi Talveaias debüteerinud noor on nüüdseks juba suurele lavale jõudnud.

Lauluõhtute kõrval on meie kavas suhteliselt palju, s.o. kaheksa eri lavastust (pooled neist õpilasetendused). Kõige rohkem, 14 korda on mängitud "Teenija-käskijannat", mis on lühike ja väga mobiilne etendus. Koos "Don Pasqualega", mõlemad N. Kuninga lavastuses, jääb see kindlasti mängukavva edasi. Tohutu nõudlus on "Silva" järele,mida oleme saanud teha vaid seitse korda, sest siinne tugev koosseis on mujalgi väga hõivatud.

Hooaja algatustest läks eriti edukalt perekohvik, mida A.Mikk kord kuus läbi viis. Lapsed on üldse tänulik publik — ka T. Tralla ja Ü. Millistferi "Jõulususs" oli täiesti välja müüdud.

Kui mullused passiivsed plaadikuulamised rahvast ei kutsunud, siis nüüd võimalikuks saanud videoõhtud olid menukad. Juba tuntakse huvi, mis järgmisel hooajal tulemas, ja soovitakse isegi abonementi varuda.

Veel on meile sisse tulnud moedemonstratsioonid, mis siia hästi sobivad ja annavad maitseka muusikaga ääristatuna esteetilise elamuse. Tahan toonitada ka näitusi, mis on meie suur rikkus. Eriti sobib siia tekstiil (A. Gerretzi ja M. Maasiku näitus). Kooslus kunst—elav loodus—muusika loob täiesti erilise tunde.

Teist samapalju kui piletidega õhtuid on meil nn. kinnisi üritusi, mil oma saali välja üürime. Reeglina tahame, et ka neil kõlaks elav muusika, ja soovitame oma esinejaid (J. Lauri trio, T. Naissoo, R. Laur jt.). Süldipidusid selle saali prestiiž ei luba. Selleski reas on toimunud suurepäraseid kontserte, nagu E. Peäske 85. sünnipäeva muusikahommik või S. Sauluse mälestamise õhtu. Sellistel puhkudel me loomulikult rahalistest vahekordadest ei räägi.

Neile, kes siiani Talveaeda pole külastanud, on veel selgi hooajal võimalusi: ees on seitse valgete ööde kontserti, mis valdavalt noorte muusikute sisustada. 15. juunil, E. Griegi sünnipäeval lõpetab sarja Leili Tammeli õhtu "Sind armastan...". Huvitav, et just tema ka avas tänavuse hooaja.

Valgete ööde kontserdid kl. 22: 5. VI I. Kuuse lauluklass, 6. VI A. Tõnuri ja V. Kuslap, 7. VI P. Lill ja M. Kuuskmann, 8. VI *Brass-Academia*, 9. VI P. Levandi ja M. Peäske, 10. VI M. Kallastu ja R. Elp, 12. VI H. Tamme ja O. Ehala, 15. VI L. Tammel.

NEEME JÄRVI TALLINNAS

15.mai: ERSO. Lüdigi Avamäng-fantaasia nr. 1; Tambergi "Concerto grosso", solistid Jaan Õun, Kalev Velthut, Andres Lepnurm, Villu Veski, Bengt Danielsson, Peep Lassmann; Beethoveni Sümfoonia nr. 5 c-moll.
16. mai: Estonia Teatri koor ja orkester, kaastegev RAM. Katkendeid Evald Aava ooperist "Vikerlased", solistid Ivo Kuusk, Mati Palm, Teo Maiste, Meeli Kallastu, Mare Jõgeva, Tarmo Sild; katkendeid Bizet' ooperist "Carmen", solistid Urve Tauts, Marika Eensalu, Leili Tammel, Nadia Kurem, Sirje Puura, Ivo Kuusk,Meeli Kallastu.

Foto: KALJU SUUR

Neeme Järvi kontsertide ajal oli laval ja saalis peomeeleolu.

Head dirigendid, ka tipud, on head igaüks isemoodi. Muusikatki armastab igaüks omal moel. Neeme Järvi näib eriliselt armastavat orkestrikõla ennast. Ta võlub igast orkestrist välja nii ilmeka ja elava kõla, nagu just neilt mängijailt ja neist pillidest võib kätte saada, ja veidi üle selle. Ta näib armastavat orkestrante ja on juhatades neile avali. Tal on õnnelik iseloom, helde hing ning ei-tea-kui-mitme tavalise inimese energia, temas pole grammigi kibestumust. Sellepärast kõlab ränga maailmavalu või vaikse meditatsiooni muusika tema käe all heledamalt ja ekstravertsemalt, kui võiks oodata. Aga selliseid teoseid nende kahe kontserdi kavas polnud.

Peale selle, et kavad olid dirigendile oivaliselt sobivast muusikast, olid need üldse ilusti, trafaretivabalt koostatud. Kõige tavatum Eesti praeguses kontserdielus on... eesti muusika mängimine sümfooniakontserdil. Vähemalt elava helilooja teos (välja arvatud Pärt, temaltki üksnes Kolmas sümfoonia) võib kavasse sattuda üksnes mingil erilisel põhjusel ja esiettekandes olles, enamasti kesiselt ette valmistatud. Kordusettekannet aga pole lootagi, esiettekandega teos ühtlasi maetakse. Neeme Järvi 15. mai kontserdil mängiti suurepäraselt kaht 50 aasta vahega loodud eesti helitööd. Eriti hea meel oli Eino Tambergi "Concerto grosso" üle: krestomaatiline teos, aga mitu muusikute põlvkondagi on seda kuulnud üksnes vanalt ragisevalt heliplaadilt. Viimati mängiti "Concertot" 1979. aastal, kuid mitte kontserdisaalis, vaid ERSO stuudiotunnis. Neeme Järvi tõlgendus tõi teose tormaka liikumisrõõmu kõrval (1956. aastal oli just see kõige uudsem) esile selle vaimukuse. Näiteks, kui rikas oli muusikaliste sündmuste poolest teine osa, kui mõtestatud ja pingestatud pillide dialoogid! Väga erksalt mängisid kõik solistid. Autor kinnitab, et nii head ettekannet pole ta enne kuulnud.

Beethoveni sümfooniaid mängitakse meil igal hooajal. Mõtet näib sel olevat harva — siis, kui kõik on viimistletud ja kõik õnnestub. Nagu nüüd Viiendas.

Mulle on alati tundunud, et Aava "Vikerlastes" pole sugugi vähem muusikalist sarmi kui mõne veidi suurema maa rahvusromantilises ooperis, mida maailmas tuntakse. Mis sellest, et mujal oli rahvusromantism möödunud sajandil.

16. mai kontserdil oli laval nii palju esinejaid, et koori ja orkestri vahele paigutatud solistid kippusid silmale kaotsi minema, vahel ka kõrvale: "Vikerlastes" uppus vokaalpartii kohati orkestri entusiastlikesse tõusulainetesse (eriti Olavi aarias). "Carmeni" ajal oli kõlavahekord hea, ei tea, kas täpsema arvestuse või ainult selle tõttu, et teos on osavamalt orkestreeritud.

Eriti "Carmen" kanti ette vallutava "särinaga". Viimase katkendi, IV vaatuse suure marsiga "Ta on siin!" juubeldati seekord küll toreadoori asemel dirigenti.

Neeme Järvi poleks Neeme Järvi, kui tal poleks virtuoosset dirigeerimistehnikat. Teine kontsert kanti üle TV-s, loodan, et Urmas Ott vaatas ega olnud ka heli maha keeranud. (Kaks päeva varem oli ta "Carte blanche's" küsinud Järvilt, kas dirigendid ikka vahel "teatrit" ka teevad; maestro vastas pikemalt mõtlemata: "Jah, muidugi" ja jätkas teda huvitavat teemat. Seik ei vääriks meenutamist, kui see ei peegeldaks üsna levinud kujutlust dirigendiplastikast kui mingist kummalisest spordialast, iluvõimlemise eriharust ehk.) "Carmenis" tegid Neeme Järvi käed vahel selliseid temperamentseid vigureid, mida küll üheski dirigeerimiskoolis ei õpetata (võib-olla sündisid need spontaanselt just sellel kontserdil), need olid ütlemata ilmekalt ja nüansikalt muusika karakteris ja, mis peaasi — needsamad nüansid kõlasid kohe orkestrilt ja koorilt.

Mõlemal õhtul oli laval hulk inimesi, kes on Neeme Järviga koos sadu tunde muusikat teinud, ja palju neid, kes olid alles lapsed, kui ta Eestist lahkus. Et tal endal polnud põnev mitte üksnes kohtuda endiste kolleegidega, vaid ka leida uusi andeid, oli ilmne, näiteks kui ta Meeli Kallastu lauldud Micaela aaria järel publikule märku andis, et see noor daam väärib õige korralikku aplausi.

Toredalt olid valitud mõlema kontserdi lisapalad. Esimesel õhtul mängiti kolme naaberrahva populaarseimad lood keelpilliorkestrile — Medinši "Aaria", Sibeliuse "Andante festivo" ja Elleri "Kodumaine viis" — teisel korrati osaliselt "Carmeni" lõpuvaatuse marssi, milles koor veel temperamentsemalt ja säravamalt rõõmustas: "Ta on siin!"

Jääb loota, et ei lähe liiga palju aega, kuni Neeme Järvi jälle siia jõuab.

MERIKE VAITMAA

KAUNIST JA ...PIINLIKKU

Kevadhooaega rikastava kontserdisarja "Schubert ja Wien" kolmas kontsert 19. mail oli koostatud üksnes sarja nimihelilooja loomingust ning tema kuulsamatest suurteostest: Sümfoonia h-moll ("Lõpetamata") esitas Tallinna Kammerorkester, Missa nr. 6 Es-duur ettekandel osalesid lisaks Eesti Raadio Koor ja solistid Merja Wirkkala, Pia-Gun Anckar, Risto Saarman, Heikki Rainio ja Erkki Rajamäki (talvel selle nime all esinenud bassilaulja oli seekord reklaamis ja kavalehel saanud millegipärast uue perekonnanime Rajaniemi), juhatas tsükli kunstiline juht Andres Mustonen.

Ülipopulaarse teose kavvavõtmine on alati mõnevõrra riskantne: kas suudab dirigent publikule üdini tuttava muusika värskelt kõlama panna? Tundes Andres Mustoneni kompromissitut musitseerimistahet, mis püüab kuulajaskonna mõnusat plüüštooli vajumist iga hinna eest takistada, võis loota, et igavalt traditsioonilist soovikontserdi repertuaari kuulajale küll ei pakuta. Kuigi kontsert tervikuna ei olnud ideaalne, ületasid õhtu tipphetked ootusi. Sümfoonia täiuslikult läbitunnetatud esimene osa haaras jäägitult. (Ainus mitteveenev detail oli minule aja mahavõtmine sissejuhatuse ja peapartii vahel.) Orkester oli kui üksainus suur kõrv ja hing, mängides nii ennastunustavalt, nagu oleks see viimane võimalus elus. Ekspositsiooni valuskirglikud pursked lahvatasid töötluses üllinimlikult dramaatiliseks — kümneid kordi kuuldud kulminatsioon kõlas üllatavalt uudsena, justkui sündinuks sel hetkel. Repriis saabus hingematvas ängistuses, kooda töö endaga katarsise. Kahjuks võttis peaaegu *attacca* võetud teine osa maagilisse kõlaruumi sisse, laskmata sel pingestatud vaikuses lõpuni mõjuda. Arvatavasti tahtis dirigent vältida tavapärast kõha- ja nahinakoori, mis võib vahel tervikutunnetust häirida, kuid usun, et seekord poleks publik seda söandanud. Küllap oli "ründav" algus süüdi selleski, et teine osa jäi nii nüansssides kui ka tervikuna esimesest kahvatumaks, ehkki nauditavaid lõike oli siingi. Paraku lagunes kooda laiali.

Võrreldes sarja avakontserdiga, on orkestri kõla muutunud tihedamaks ja ühtlasemaks (*tutti*-lõikude mahlakas *sound* oli vaimustav!), fraasikujundus nõtkemaks (eriti viiulitel).

Missa põhitelge kandis meeldiva professionaalsusega Eesti Raadio Koor. Kõige paremini õnnestusid juubeldavad osad (*Gloria in excelsis Deo, Sanctus*), mis kõlasid Andres Mustoneni sütitava käe all majesteetliku sära ja ühtlasi ebamaise kergusega. Meditatiivsed lõigud jäid pisut passiivseks ja üheplaaniliseks. Missa vaimne atmosfäär aga haihtus siis, kui suu tegid lahti solistid. Nii räige *vibrato* ja ilma igasuguste nüanssideta laulmist (eriti riivas kõrva tenorite ja aldi laulmismaneer) ei ole ammu kuulnud. Isegi Merja Wirkkala, kes sügisel Händeli "Ülestõusmisoratooriumist" igati sümpaatsena meelde jäi, kohanes ansambliga kahjuks liiga hästi. Kuid võib-olla ei oleks intelligentsema hääletekitamise korral tema partii üldse välja kostnud. Õnneks oli solistidel vähe laulda (*Et incarnatus*'es ja *Benedictus*'es), kuid sellegagi suutsid nad mind toimuva tõsiseltvõetavuses kahtlema panna.

Meie elus meenutab küll nii mõnigi asi banaanivabariiki, kuid võiks siiski arvestada, et Eesti kontserdipublik ei ole kõigesööja.

SAALE SIITAN

ILUSAT MUUSIKAT ILUSAS ETTEKANDES

20. mail Estonia Kontserdisaalis. ERSO, dirigent Urs Schneider (Šveits), solist Ivari Ilja. I pool — F. Chopini Klaverikontsert nr. 2 f-moll; Andante spianato et Grande polonaise brillante Es-duur, II pool — P. Tšaikovski 4. sümfoonia.

Teine klaverikontsert kuulub Chopini enammängitavate teoste hulka, kirjutatud 19-aastaselt, isegi aasta varem kui Esimene. Ka *Andante spianato* ja "Suur briljantne polonees" on kirjutatud 20-aastaselt. Chopini unikaalne klaveristiil oli selleks ajaks juba täiuslikult välja arendatud; orkester on Chopinil ainult allutatud rollis, need on tegelikult kontserdid orkestri saatel.

Ivari Iljal on kindel ja tuline austajaskond. Ta on suurepärane pianist, väga hea kooli ja mängukultuuriga, väga haritud. Tema ere muusikaanne on realiseerunud nii kontsertmeistrisaatjana kui ka kontsertpianistina, millest annab tunnistust konkurssidel ja kontsertidel võidetud rahvusvaheline tunnustus. Ja kahtlemata on I. Ilja eestlastest parim Chopini mängija. Olen ikka arvanud, et Chopini väga hästi mängida on antud vähestele pianistidele. Ivari Iljale on. Ka käesoleval kontserdil tõestas ta oma veetlevat, poeetilist Chopini-nägemust. Sädelev pianism, suurepärane kõla, värvid, hea harmooniatunnetus, mängitud suure veendumuse ja sisemise vabadusega. Ühtviisi kaunilt kõlasid nii kontsert kui ka *Andante spianato* ja "Suur polonees". Kontserdi esimene osa oli mängitud suure joone ja üleolekuga. Ullatuslikult mõjus rahulikuma pea- ja kõrvalpartii vastandamine kiiremas tempos virtuooslikumatele lõikudele (enamasti olen kuulnud mängitavat kogu osa peaaegu ühes tempos). Aga see mõjus värskelt ja loovalt. *Larghetto* oli kaunis oma värvirikkuses ja poeetilisuses, kolmas osa — *allegro vivace* — nõtke, esitatud vabalt ja samuti vaieldamatu üleolekuga. *Andate spianato*'s oli värve ja varjatud, looritatud meeleolusid — nii nagu muusika neid pakub. Polonees — sädelev, meisterlik teos, milles pulss sütitab ja joovastab. Nooruslik hasart ja riskeerimisjulgus vaatavad siit vastu. Ivari Ilja suutis kõike. Tuline aplaus vastukajaks pianisti õnnestumisele.

II pooles tuli ettekandele Tšaikovski isiklikke läbielamisi ja eludraamat peegeldav Neljas sümfoonia väga heas teostuses. Veenev tõestus, et Urs Schneider teeb orkestriga head tööd, a valdab ka väga ulatuslikke teoseid ja vormib laitmatu terviku. Ka ERSO andis parima, näidates, et orkestril jätkub selliste suurteoste tarvis piisavalt meisterlikkust ja üleolekut — nii ka paistev tulemus. Tundus, et Tšaikovski muusika on dirigendile südamelähedane ja ka orkester mängis teost kaasaelamise ning veendumusega.

Siiski torkas silma ebakõla. Nimelt ei õnnestunud orkestri ja solisti koosmäng Chopini-pooles. Mulle tundub, et kordus olukord, kus dirigendid teevad proovides nii palju kui võimalik tööd orkestriteostega, aga kontserdi saatmisse suhtuvad kui millessegi ebaolulisse, piirdudes ainult läbimängimisega, ilma teost viimistlemata. Nii nähtavasti ka seekord: palju oli orkestri ebatäpseid sisseastumisi, tehnilist praaki. Jälgides dirigenti panin tähele, et mitut sisseastumist ta kas ei näidanud või tegi seda liiga hilja. Miks? I. Ilja mängis ju väga selgelt, rütmiliselt ja kergesti jälgitavalt. Näis ka, et solisti saatmine ei ole dirigendi tugevaim külg. Pealegi oli dirigendi kontseptsioon mõnevõrra jäik: pidevalt maha jäädes ei arvestanud ta nii väga solisti soove, ei tulnud talle järele. Mõtlesin nostalgiaga Neeme Järvile, kes nii võimekalt ja unustamatult oskab saata! Meenub ka, kuidas aastaid tagasi Leonard Bernstein dirigeeris Brahmsi d-moll kontserti Glenn Gouldiga. Bernstein ei tahtnud nõustuda pianisti küllaltki veidra kontseptsiooniga - ja siiski dirigeeris, küsides publikult retooriliselt: "Kes küll on boss — kas pianist või dirigent?" Jaa, Brahmsi puhul võib nii küsida, sest tegemist on ju peaaegu sümfooniaga, milles klaver on sulanud orkestri lahutamatuks osaks. Aga Chopini puhul on asi küll teine. Siin on orkester selgelt klaverile allutatud ja dirigent peab seda mõistma...

TOIVO NAHKUR

VÕÕRSÕNAROHKUSEST OMASÕNAVAEGUSEST

Viimasel ajal jääb eetri- ja trükiajakirjandust jälgides mulje, et meil on tekkinud suur puudus omakeelsetest sõnadest, mis tähistaksid laiast maailmast siia tulvavaid mõisteid. Nii mõnigi kord oleme sunnitud kuulama või lugema iseäralikku segakeelt, milles emakeelsete sõnade sekka on ilmunud enamasti inglise ja ameerika päritolu tulnukad. Varem kippusid need meile peamiselt vene keelest. Segakeelseid lauseid kohtab juba lausa iga päev ja kõikjal. Ehkki nad teisenevad olenevalt kõnelejast-kirjutajast ja käsitlusalusest ainest, on neil kõigil midagi ühist, midagi sellist, mis muudab ütlejad-kirjapanijad kurbkoomiliseks.

Olgu järgnevalt toodud praegu sageli esinevate segalausete näiteid, küll mõnevõrra tihendatult, et ruumi säästa.

Kontserdikülastajaile tutvustati brassbandi loomise backgroundi ja avaldati tänu sponsoritele.

Drinkbaari külastajad tundsid rõõmu evergreen'e songe kuulates ja dancingule mõeldes.

Roki fännid kuulasid singleid, vaatasid videoklippe ja nautisid hitte.

Diskoõhtu publik oli vaimustuses soolopilli soundist, sellest tekkinud fiiling paisus kaifiks.

Pallurite tiim sai lõpuks kuulda, milliseks on kujunenud pärast play off mänge nende imidž.

Selle firma shopi kaudu võib igaüks enesele tellida soovitud marki pleieri, printeri ja isegi skänneri.

Lõpetanud meikapi tegemise, pidi ta otsustama, kas jääda algavale show'le või asuda ette valmistama uut performance'i.

Oma come backi eest võlgneb ta tänu selle bigbandi dirigendile.

Kuulanud ära oma boyfriendi story tema granditaotluse luhtumisest, ruttasid nad koos algavale happening'ile.

Pärast uue terminali valmimist asuti vormistama tšarterlepinguid.

Workshop'i programmi võetud briifingu järel demonstreeriti, kuidas töötab desintegraator.

Teletaibilt tuli teade, et gofro- ja penoplasti tellimus on täidetud, kuid tuunerid saabuvad hiljem.

Marketingi tutvustavas ettekandes teatas mänedžer, et uuritavate trendide monitooringu tulemusi hakatakse jäädvustama ka plotteri abil.

Reitingul tuvastati, et aktiivse lobby tulemusena on ta šansid juba fifty-fifty.

Spiikeri arvates on konsensuse saavutamine irreaalne.

Siit tuleb rida küsimusi:

Kes on õieti sellise keelepruugi loojad ja soodustajad? Millised võivad olla selle nähtuse põhjused? Kas pidada seda keele teatud arenguetapi loomulikuks kaasnähuks või hoopis taunimisväärseks värdilminguks? Mida teha olukorra parandamiseks ja keelepruugi tervendamiseks?

Neile küsimustele vastuseid otsides võib tõepäraseks pidada järgmist.

Sellise keeleolukorra tekitajate iseloomulikke omadusi näikse olevat vähene keeletaju ja hoolimatus oma emakeele suhtes. Niisugune sõnakasutus reedab pahatihti autori soovimatust vaeva näha sobiva omakeelse sõna otsimisega.

Mitmed võõrkeelse keskkonnaga kontaktis olnud isikud püüavad nähtavasti oma ihaldusväärset välismaist suhtlemiskogemust ka kaaskondseile teatavaks teha, ise sellest enesele võib-olla aru andmata. Siis kasutataksegi võõrsõnadega tembitud emakeelt. Üldiselt kuuluvad sellise keelepruugi viljelejad nooremasse põlvkonda.

Seejuures paistab, et võõrkeelte tõelistel valdajatel sellist kalduvust ei esine. Soodustavateks kaasosalisteks tuleb aga pidada mitmeid ajakirjandusjuhte, kes on oma valdkonnas kujunenud keeletaseme suhtes ükskõiksed või selle parandamisel saamatud (ei tahaks uskuda nende asjatundmatust).

Kirjeldatud nähtuse levikut on ilmselt kiirendanud rohkenevad kontaktid välismaailmaga, võõrkeelte osakaalu tõus suhtlemises ning mujal tekkinud uute mõistete kasutuselevõtt ka meil. Vabandavaid asjaolusid kaaludes tundub, et mõnel juhul võivad sobivate emakeelsete vastete otsimisel tekkida ületamatud raskused. Seepärast on asjakohane küsida: kuidas on lood uute mõistete väljendamiseks vajaliku omakeelse sõnavara täiendamisega?

Juba meie lauluisal Kreutzwaldil tuli kokku puutuda suurte raskustega, kui ta tegeles uussõnaloominguga ja pakkus välja tollal uue, praegu elektrivooluna tuntud nähtuse tähistamiseks uudisväljendi "välkuv poolitõmbuse jõgi" ja lõppriimi tähistamiseks termini "sõnasabakõlks". Samal ajal tunduvad paljud sellesama mehe poolt rohkem kui saja aasta eest loodud sõnad meile omaste ja põliste eestikeelsete sõnadena, nagu näiteks *andestama, etendus, hapnik, iduleht, iludus, kilpkonn, paeluss, kunstnik, mõõdanik, rahvus, süsinik, tulevik, tõsidus, voorus* jt.

Paarikümne aasta eest ilmus paljudes väljaannetes rohkelt soovitusi uute sõnade kasutamiseks. Neile järgnesid mõned kokkuvõtlikud trükised samal eesmärgil (Tiiu Erelti "Väike uudissõnastik", 1. tr. 1983 ja 2. tr. 1989, ning Tiiu Erelti, Rein Kulli ja Henno Meriste "Uudis- ja unarsõnu", 1985).

Tollal soovitatud sõnadest on küll paljud jäänud üldsuse tähelepanuta ja seni kasutusele võtmata. Nende hulgas on nii mõnegi keeleentusiasti sõnaloomelustist tiivustatud säravaid ja humoorikaid leide, nagu helikopter = *vurrtiib*, show = *aabeldus* (meie omaaegse populaarse näitleja Ervin Abeli tunnustuseks), kombinesoon = *üksürp*, tuubi otsa keeratav korgike = *nuppel*, greipfruut = *jõmmelgas*, aeroobika = *võhm(võim)lemine*, teleri vaatamise maania = *vidiotism* jne. Niisuguste sõnade meenutamine võib küll esile kutsuda heatahtliku või pahasegi muige, kuid nende välmijad väärivad tunnustust. Parim tunnustus sõnaloojale aga on tema loomingu kasutuselevõtt.

Mida rikkalikum on pakutavate uudissõnade valik, seda suurem peaks olema nende seast omaksvõetute arv. On alust arvata, et mitmedki ammu soovitatud ja seni kasutusele võtmata uudissõnad ootavad alles oma aega. Samas võib tõdeda, et aastakümnete eest loodud ja väljapakutud uudissõnadest oleme paljud märkamatult omaks tunnistanud ja need on üldkasutatavaiks saanud, nagu näiteks: *asjur, eirama, ennistama, etlema, evitama, hõlvama, kuularid, kõlar, külmik, liikur, lävima, meene, menuk, olme, pardel, parkla, pääsla, seire, selve, sihtnumber, sudu, sõjard, taidlema, teadur, teatis, teave, teler, ulme, välmima, üllitama* ja paljud teised.

Midagi ei peaks takistama sõnaloome jätkamist ka tänaste vajaduste rahuldamiseks, kui vaid poleks välmijate vähesust. Nende ettepanekuid on tänapäeval harva leida. Ühtaegu peame tunnistama, et nii avalikkuse kui ka sõnaga töötajate keeleteadlikkust, -huvi ja taset tõstvaid meetmeid pole asjaomaste asutuste poolt viimaseil aastail vajalikul määral küll võetud (erandiks on Eesti Raadio mõned keelesaated ja mõne ajalehe keelenurgad).

Mida öelda kokkuvõtteks?

Võõrsõnade vohamist tuleks tingimata vältida, kui nende head eestikeelsed vasted on olemas. Viimaste puudumise korral oleme sunnitud nende mõõdukat kasutamist ajutiselt taluma, kuni sobivad vasted on loodud või leitud. Samal ajal on vaja kõigiti innustada uussõnade loojate ja keelehooldajate tegevust, kiirendamaks nuriseisust väljumist, kus seda iganes märgata. Väärib meelespidamist meie suure keelemehe Andrus Saareste mõte, et kõige rohkem ohtu oma keelele võime karta endilt, kui selle tarvitus ja harrastus meis lõtvub.

HARRI NURKSE

REPLIIK SAAMIDE KAITSEKS

Saami kultuuripäevade (17.—20. III) kuulutusi lugedes jäi mulje, et korraldajateks on vist soomlased, sest korduvalt esines pentsik nimekuju saamlane (vrd. saamelainen soome keeles). 26. märtsi "Postimehes" ilmunud Maarja Pärli kirjutisest aga selgus, et eesti keelt lõrtsivad ikkagi eestlased ise. Meil on ju tõepoolest lane-liide rahvaste nimetustes laialt kasutusel (ungarlane, sakslane, türklane, korealane jpt.), ent universaalne see ometi ei ole. On kas-lõpuline poolakas (kõnekeeles ka leedukas) ning suur hulk ilma sufiksita nimetusi, nagu on saam, eskimo, nanai, asteek jne. Oleks tõesti kena, kui meil ei tuleks edaspidi lugeda näiteks handilaste või komilaste või maoorilaste kultuurisündmustest Eestis, seevastu hantide, komide või maooride kultuuriga võiks tutvuda rõõmuga.

Keelevedru pingutamisega näikse veidike ettevaatamatu olnud ka Mikk Sarv, kes kirjutab sama "Postimehe" samal leheküljel: "Joigija ei esita joigu, vaid joigab inimest, metslooma, tuult, tundrut või mis tahes...". Naljatamisi võiks ju lisada, et eesti keeles on tervelt 9 täishäälikut ning seetõttu võimalikke tüvevokaale rohkemgi (olgu joigetuju, joigõlaul, joigülugu või mõni muu). Kõige lihtsam ja otstarbekam lahendus võiks küll olla u-tüvi: joig : joiu 'lapi rahvalaul', joiguma : (ta) joiub 'rahvalaulu esitama, laulma' ning joiguja 'laulik'. Kas kõige lihtsam lahendus tunnukse liiast?

Siinkohal tahaksin meelde tuletada sedagi, et rahvast, kes end saamideks nimetab, tunnevad eestlased ammust aega laplaste nime all. Teatavasti on eestlaste meelest olnud kõige suurema väega just lapi targad ja nõiad ning tuntud on Lapimaa valgus virmaliste tähenduses. Eesti keeles on muide tõlgendatud laplasi ka kui kusagil kõrvalises kohas asuvat rahvast (vrd. lappeline 'kõrvaline', lappes 'kõrval, kõrvalises kohas').

Arvatakse, et lapi-nimetuse võtsid kasutusele viikingid 9.—10. saj. ja et see on tõlkelaen lapi sõnast vuowjoš, mis tähendab nii kiilukujulist riide- või nahariba kui ka väiksemat kalastus- või küttimisrühma. Viikingitelt levis nimetus rootsi, soome, vene keelde, hiljem saksa, ungari, eesti keelde ja mujale. Saami-nimetust on hakatud kasutama neis maades, kus saamid ise elavad: Venemaal 1920. aastaist alates, Põhjamaades eelkõige viimastel aastakümnetel. Enamik indoeuroopa keeli (eriti saksa) kasutab aga lapi-nimetust edasi. Saamid ise peavad enda laplaseks nimetamist mõnevõrra pejoratiivseks, ent eesti keele kauaseid traditsioone arvestades ei tasuks ka meil sellest loobuda. Võiksime juttu teha nii laplastest kui saamidest, ning kuigi me arusaadavalt eelistame laplase-nimetust, ei tähenda see saamide tõrjumist.

Ja lõpetuseks. Teatavasti tegutseb Tallinnas Eesti-Saami Selts, kes võiks selle eest hea seista, et Eesti väljaannetes kasutatav saami keel oleks veatu kõik laplastest kirjutatu ühtlasi korrektses eesti keeles.

JÜRI VIIKBERG

KEELE HÄBIPOST. APRILL

● "Sirp" 02.04., Tõnu Ehasalu, "Tartus löödi hädakella": "...1,9 miljonit sotsiaal- ja 1,6 miljonit humanitaarteadustele, kusjuures **taodeldud** (pro t a o t l e t u d või t a o t e l d u d) olevat ainult 1,61 miljonit...".

● "Õhtuleht" 07.04., Rein Kuusik, "Tsirkus on, aga... tööd?": "[Peaminister] tõdes: Suurim oht reformidele on see, et Riigikogu **jookseb kinni**." — Kõlab liiga slängilikult ega sobi soliidsesse infoteksti!

● "Õhtuleht" 12.04., Sandra Roosi, "Riigimehe raamatukogu": "Mart Aru rõhutas eriti O. Tiefi Teodor Männiku osa kogu päästmisel." Mida selle lausega on tahetud öelda? Esile tuua T. Männiku osa O. Tiefi kogu päästmisel?

● "Eesti Loodus" 4. 1993, Jaan-Matti Putting , "Eesti atmosfäär nii ja teisiti": "Nendega tutvudes tekib aga **hulga** küsimusi." — Miks "hulk" on siin omastavas käändes?

● "Postimees" 16.04., Tõnu Kann, "Viis Rootsi sõjalaeva Pärnu sadamas": "...Rootsi Kuninglike **Meresõjajõudude**" 13. patrullkaatrite **diviis"..." — Peaks olema: "Rootsi kuninglike m e r e j õ u d u d e 13. patrullkaadrite d i v i s j o n."**

● "Aktuaalne Kaamera" 16.04.: "Pärnuga tutvusid Rootsi **meresõjaväelased..." — Peaks olema m e r e v ä e l a s e d.**

● ER "Uudised" 15.04., **kell** 12.00: "Rootsi **sõjamerelaevastikus** teenib ka eesti mehi..." — Õige on muidugi s õ j a l a e v a s t i k u s.

● "Õhtuleht" 19.04., Peeter Võsa, "Eesti sõjaväel pole olmeinventari tarvis": "Seoses NATO vägede koondamisega tekkis Eesti-Saksa ühisfirmal *Apricus* võimalus Saksamaalt hankida sõjaväe olmeinventari, mis kavatseti maha müüa *Kaitseliidule* ja *Eesti Kaitsejõududele*. — Peaks olema "Kaitseliidule ja k a i t s e v ä e l e", sest Kaitseliit on Eesti kaitsejõudude koostisosa.

● "Õhtuleht" 23.04., Verni Leivak, "Silvi Vrait: Räägitakse, et mul on isiklik helikopter": "Õnneks on selliseid juhtumeid olnud **nii palju**, et neid võib ühe käe sõrmedel üles lugeda." — Ütleme ikka: "n i i v ä h e, et...", eriti kui jutt on ebameeldivatest juhtumitest.

● ER saates "Maailm täna" 27.04. Bornholmi saarest kõneldes ütles ajaloolane: "Alles 17. sajandil sai **kahurväg**i nii tugevaks, et suutis kindluse purustada." — Terminoloogiliselt õige on s u u r t ü k i v ä g i, sest kahurväge kui väeliiki pole kunagi olnud. 17. sajandil ei saanud niisuguse nimetusega väeliiki olla veel seepärastki, et sõna *kahur* ilmus eesti keelde alles I maailmasõja ajal. Tänapäeval tähistatakse selle sõnaga üht suurtükkide alaliiki.

● "Õhtuleht" 26.04., Enn Põld, "Sõida, kuidas meeldib": **"Mitte väga ammu** abistas ja suunas liiklejaid autoinspektsioon". — Vene keele mõju! Eesti keeles öeldakse "hiljuti", "mõne aja eest" vms.

● Samas lehenumbris Verni Leivak, "Kauaoodatud kordusväljaanne": "... näiteks Pravda, **Denj** ("pro "D e n") jpt...".

● Samas numbris allkirjata ülevaateloos "Kas punane kiskja suudab kosuda?" on Den küll õigesti (olgugi et jälle jutumärkideta), kuid osundatavas pealkirjalauses "*Natsionaalkommunistid taassünnitavad vihkamise ideoloogiat*" olev sõnavärdjas hakkab vastu. Arusaamatu, miks ei saa öelda "s ü n n i t a v a d t a a s"?! Kas ühe täheruumi kokkuhoid on tõesti nii tähtis?

● "Rahva Hääl", 28.04., Alla Kallas, ""Vene küsimus" venelase silmade läbi": "...tsitaat artiklist ajalehes **"Estonija"." — Loodame peatselt samast lehest lugeda vene keelest translitereerituna ka Pjarnu. linn või Sillamjaeski Vestnik! Kas poleks siiski aeg lõpetada eesti või rahvusvaheliste nimekujude kirjutamine vene keelse "originaali" järgi?**

● Vikerraadio "Argipäevasaates" 30.04. kell 12.40: "Nädala jooksul kulgeb **läbi** Fiesta ürituste circa 50 000 inimest" — *Läbi* ürituste nagu *läbi* kadalipu...

● "Postimees" 30.04., Jaan Kelder,"Hansapank ostab kolmandiku Hoiupanga aktsiatest": "Eesti Panga Nõukogu kuulutas möödunud aasta novembris välja konkursi Hoiupanka uue raha ja *know-how* juurdetoomiseks." Oleks juba aeg teada, et seesinane *know-how* on eesti keeli o s k u s t e a v e.

Ja lisapala märtsi lõpust, mis näitab, milleni võib viia mõtlematu võõrsõnakasutus.

● "Õhtuleht" 30.-03., Eve Osa, "Verine lugu ehk kes annavad, kes võtavad ja kes saavad": "Mina panen **propiiridele** (?!) **margid** (?!) peale, selgitab ta oma tegevust." — Ortograafiliselt õige kuju on p r o b i i r i d e l e. Võõrsõnadega tuleks olla ettevaatlik, kui neid hästi ei tunta! Viga saanuks vältida "katseklaasidega". Nirg küllap "markide" asemel pidanuks olema "märgid"!

"Sirbi" toimetus võtab REKLAAMI ja KUULUTUSI vastu iga päev kl. 11—15. Tel. 60 17 03, 60 19 24.

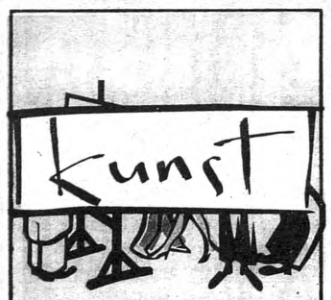

TALLINNA RAHVUSVAHELINE

RAEKOJA PLATSIL toimub 12.—15. juunini 1993

Tallinna I rahvusvaheline KUNSTI-FESTIVAL.

INFO ja REGISTREERIMINE galeriis "Tokko & Arrak" alates 1. juunist. Osamaks 100 krooni.

OLETE KUTSUTUD!

SINISE LIBLIKA SARI

värvilaik Sinu hallis argipäevas

Tänapäeva tütarlaps

Grand hotell

Dubarry
Louis XV armastatu

Noorim Veenus

Pauline Borghese
Napoleon I ilusaim õde

Lucrezia Borgia
XV sajandi huvitavaim naine

India hauasammas

Sinine ingel

Ilmumas:

Claude Anet ARIANE
Claude Farrère OOPIUMISUITS
Vicki Baum TANTS LÄBI ELU
ELU VÕÕRASLAPS

EESTI DISAINERITE LIIT ja "STUDIO RATIA" koos TARBEKUNSTIMUUSEUMIGA

kuulutavad välja disainialase loomingu IDEEVÕISTLUSE

"L O O V E E S T I"

Võistluse eesmärk on tõsta eesti disaini osa meie vabariigi tööstuse konkurentsivõime tõhustamiseks maailmaturul, suunata disainiloomingu enesetuvastamise otsinguid.

Võistlus pühendatakse ühena kultuuriüritusist Eesti Vabariigi 75. aastapäevale.

TEEMA

Võistlus eeldab disainiloomingus nüüdisaegse koduolme ja looduslike materjalide (puit, kivi, savi, klaas, tekstiil, paber, metall jm.) kasutamist.

Tööde profiilsus peab võimaldama esemete väikeseeria- või hulgitootmist (mitte unikaal- ega elitaardisaini).

AUHINNAD

Võistluse teokstegemiseks on moodustatud fond (põhisponsoriks Ristomatti Ratia), millest eelarveliste organisatsioonikulude eraldamise järel määratakse auhinnafond:

1 peapreemia — 12 000 kr.,
1 I preemia — 10 000 kr.,
1 II preemia —7500 kr.,
1 III preemia —5000 kr.,
1 eripreemia —5000 kr. (seostatakse materjaliga).

Silmapaistvamaid premeerimata töid märgitakse tunnuskirjadega — 1 igas alaliigis.

Žüriil on õigus auhindu ümber jaotada või vastava tasemega tööde puudumisel osa auhinnafondist kasutamata jätta.

ŽÜRII

Ristomatti Ratia (Soome/USA), disainer, "Studio Ratia" president

Kaj Kalin (Soome), Helsingi Tööstuskunsti Muuseumi intendat

Juhani Salovaara (Soome), disainer, "E & D Studio", Turu

Rein Laur (Eesti), sisustusarhitekt, ESL-i esimees

Hugo Mitt (Eesti), disainer EDL-i esimees

VÕISTLUSE TINGIMUSED

Võistluse töökeelteks on eesti ja inglise keel.

Võistlus on avatud kõigile Eesti Vabariigi kodanikele.

Võistluses ei osale korraldava komitee ja žürii liikmed.

Ühe isiku või grupi ettepanekute arv ei ole piiratud.

Osaleda võidakse kõigil tarbeesemeloomega seostuvatel disainialadel.

Esitada võib vaid varem avaldamata töid.

Esemed ja kavandid peavad olema esitatud kutseoskuslikul tasemel ja avaldamiskõlblikuna.

TÖÖDE VORMISTAMINE

Joonis: F-A1 (594 x 841 mm) või A2 (420 x 594 mm).

Slaid: maks. 4 tk. töö kohta.

Mudel: 1:1 või sobivas mõõtkavas.

Tööd tähistatakse märksõnaga, lisatakse sama märksõnaga varustatud kinnine ümbrik autori nime, aadressi ja telefoniga.

TÖÖD ESITADA 15. NOVEMBRIKS 1993 Tarbekunstimuuseumi, Lai tn. 17, Tallinn EE0001.
JUHENDI TÄIELIK TEKST JA INFO samas

Näituse sekretär Airi Ligi, tel. 44 59 89 reedeti kl. 11—17.

TÄHELEPANU, KIRJASTAJAD!

Avatud Eesti Fond finantseerib uue humanitaarteaduslike tõlkeraamatute sarja "AVATUD EESTI RAAMAT" kirjastamist.

Kirjastustelt oodatakse pakkumisi oluliste või sissejuhatavate teoste väljaandmiseks filosoofia, kirjandusteaduse, poliitikateooria, ideede ajaloo jms. vallas.

Konkursis osalemiseks palutakse kirjastustel esitada taotlused, milles oleksid

* väljaantava teose pealkiri ja tõlkija,
* üksikasjaline tegevusplaan,
* esialgne kalkulatsioon,
* ülevaade oma varasemast tegevusest.

Konkursi tähtaeg on 3. juuli 1993.
Taotlused palutakse saata aadressil: "Avatud eesti raamat", EE0031 Tallinn, Toompuiestee 30.

Lisainformatsiooni saab E, K, R kl. 12—14 tel. 60 18 58.

ÜLE-EESTILINE UNGARI PÄEV TARTUS 9. juunil 1993

Kutsume osa võtma üle-eestilisest Ungari päevast, mille eesmärgiks on kõigi Ungarist huvitatud üksikisikute, asutuste ja organisatsioonide arvelevõtmine ja nende varustamine tasuta infoga.

PÄEVAKAVA 9. JUUNIL 1993 TARTU ÜLIKOOLIS:

kl. 11 hommikukohv ülikooli vanas kohvikus,
kl. 12.15 koosolek peahoone aulas,
kl. 14 lõuna ülikooli vanas kohvikus ungari muusika ja veiniga,
kl. 16 Eesti Hungaroloogia Komitee istung.

Palume teatada oma osavõtusoovist hiljemalt 1. juuniks k.a.

TALLINNAS:
Ungari Kultuuriesindus,
Roosikrantsi 6,
EE0100 Tallinn.
Telefon/Faks (22) 44 08 17.

TARTUS: uurali keelte õppetool,
Tartu Ülikool,
Ülikooli 18,
EE2400 Tartu.
Telefon (234) 35 121,
faks (234) 35 440.

II RAHVUSVAHELINE NOORTE MUUSIKAKURSUS TAHKURANNAS

toimub 2.—14. augustini järgmistel erialadel: viiul, altviiul, tšello, klaver (soovitav keskastme tase).

* Õppejõud tulevad Tallinna ja Peterburi konservatooriumist. Kammerorkestri tööd juhib dirigent Ylermi Poijärvi Helsingist.

* Õppemaks 250 krooni tasutakse Tahkuranda saabumisel. Maksu sees on majutamine, toitlustamine ning sõit Tallinnast ja tagasi. Buss väljub 2. augustil kell 15 Tallinna Reisisadamast.

* Sooviavalduses näidata nimi, vanus, soovitav eriala ja aadress.

Avaldused saata hiljemalt 1. juuliks aadressil: Ilmar Tõnisson, Võiste s/j., Pärnu maakond, EE3631.

Eesti Dramateater

JUUNIKUU MÄNGUKAVA

Teisip., 1. VI kl. 20 Neil Simoni **"Piparkoogileedi"**,
kl. 20 **"Hanjo"** (väikeses saalis);
kolmap., 2. VI kl. 20 **"Iluduskuninganna"** (50. etendus),
kl. 20 **"Hanjo"** (väikeses saalis);
neljap., 3. VI kl. 20 Donald Churchilli **"Meister"**,
kl. 21.30 Sophoklese **"Kuningas Oidipus"** (dominiiklaste kloostris);
reedel, 4. VI kl. 20 **"Meister"**,
kl. 21.30 **"Kuningas Oidipus"** (dominiiklaste kloostris);
laup., 5. VI kl. 21.30 **"Kuningas Oidipus"** (dominiiklaste kloostris);
pühap., 6. VI kl. 21.30 **"Kuningas Oidipus"** (dominiiklaste kloostris);
esmasp., 7. VI kl. 20 **"Meister"**,
kl. 21.30 **"Kuningas Oidipus"** (dominiiklaste kloostris);
teisip., 8. VI kl. 20 Madis Kõivu **"Tagasitulek isa juurde"**;
kolmap., 9. VI kl. 20 **"Tagasitulek isa juurde"**;
neljap., 10. VI kl. 20 **"Tagasitulek isa juurde"**;
reedel, 11. VI kl. 20 **"Piparkoogileedi"** (100. etendus, viimast korda);
esmasp., 14. VI kl. 20 Michael Frayni **"Lavalised segadused"**;
teisip., 15. VI kl. 20 Robert Thomase **"Mõrtsukas Freddy"**,
kl. 20 Juhani Aho **"Raudtee"** (esietendus väikeses saalis);
kolmap., 16. VI kl. 20 **"Mõrtsukas Freddy"**,
kl. 20 **"Raudtee"** (väikeses saalis);
reedel, 18. VI kl. 20 **"Lavalised segadused.**

HOOAJA LÕPP.

"Sirbi" toimetus võtab REKLAAMI ja KUULUTUSI vastu iga päev kl. 11—15. Tel. 60 17 03, 60 19 24.

Eesti Draamateater

Reedel, 28. mail kl. 19
"MÕRTSUKAS FREDDY";
esmasp., 31. mail kl. 20
"MÕRTSUKAS FREDDY",
kl. 20
"HANJO"
(esietendus väikeses saalis).

"OI, JOHNNY!"

SEE ON IDEAALNE NÄITEMÄNG NEILE, KES TAHAVAD NAERDA JA LÕÕGASTUDA.

1. ja 2. juunil kl. 19. 30 PÄRNU "ENDLAS", 3. juunil kl. 20 PÕLVA KULTUURIKESKUSES, 4. juunil kl. 19 JÕHVI KULTUURIKESKUSES.

HOOAJA LÕPUETENDUSED JUUNIKUU MÄNGUKAVA

Teisip., 1. VI kl. 12 ja 14 **"Sibulad ja šokolaad"** (lasteetendused Tallinna Loomaaias, Paldiski mnt. 145, esietendused tasuta), kl. 19 **"Öö-öö"*** (väikeses saalis);
kolmap., 2. VI kl. 16.30 ja 18 **"Sibulad ja šokolaad"** (Tallinna Loomaaias);
neljap., 3. VI kl. 16.30 ja 18 **"Sibulad ja šokolaad"** (Tallinna Loomaaias);
reedel, 4. VI kl. 18 **"Romeo ja Julia"** (*dieles*, Lai tn. 23);
laup., 5. VI kl. 18 **"Romeo ja Julia"** (*dieles*, Lai tn. 23),
kl. 21 **"Majasuurune kivi"** (väikeses saalis);
pühap., 6. VI kl. 18 **"Romeo ja Julia"** (*dieles*),

Eesti Noorsooteater

kl. 21 **"Majasuurune kivi"** (väikeses saalis);
esmasp., 7. VI kl. 12 ja 14 **"Sibulad ja šokolaad"** (Tallinna Loomaaias),
kl. 21 **"Irma Vipi saladus ehk Noorsooteatri libaunt"** (väikeses saalis);
teisip., 8. VI kl. 12 ja 14 **"Sibulad ja šokolaad"** (Tallinna Loomaaias),
kl. 21 **"Irma Vipi saladus ehk Noorsooteatri libaunt"** (väikeses saalis);
kolmap., 9. VI kl. 18 **"Romeo ja Julia"** (*dieles*),
kl. 21 **"Öö-öö"*** (väikeses saalis);
neljap., 10. VI kl. 20 **"Romeo ja Julia"** (*dieles*);
reedel, 11. VI kl. 20 **"Romeo ja Julia"** (*dieles*);
kolmap., 16. VI kl. 20 **"Lõppmäng"** (eelesietendus pööningulaval, Lai tn. 19, autor S. Beckett, lavastaja M. Kalmet);
neljap., 17. VI kl. 20 **"Lõppmängu"** (eelesietendus pööningulaval);
reedel, 18. VI kl. 20 **"Lõppmäng"** (eelesietendus pööningulaval).
* Alla 14 a. ei soovitata.

Noorsooteatri kassa (Lai tn. 23) avatud E—L kl. 13—19, tel. 60 96 26. Info tel. 44 85 79 või 60 96 26. Üksikpiletite müük 1 nädal ette.

ESTONIA TEATER

Reedel, 28. V kl. 19 **"Mustlasparun"** (5—25 kr.; peaosades Sirje Puura, Väino Puura, Annika Tõnuri, Hans Miilberg); laup., 29. V k. 19 **"Traviata"** (2—10 kr.; peaosades Nadia Kurem, Vello Jürna ja Tarmo Sild); pühap., 30. V kl. 19 **"Catulli carmina. Carmina Burana"** (2—10 kr.); esmasp., 31. V kl. 19 **"Mustlasparun"** (5—25 kr.; peaosades Nadia Kurem, Ivo Kuusk, Pirjo Levandi ja Alar Haak); kolmap., 2. VI kl. 19 **"Mustlasparun"** (5—25 kr.; peaosades Sirje Puura, Väino Puura, Annika Tõnuri ja Hans Miilberg); reedel, 4. VI kl. 18 **"Suudle mind, Kate"** Linnahallis (10—30 kr.; peaosades Tõnu Kark, Helgi Sallo, Katrin Karisma ja Tõnu Kilgas); laup., 5. VI kl. 16 **"Suudle mind, Kate"** Linnahallis (10—30 kr.); pühap., 6. VI kl. 12 **Tallinna Balletikooli diplomietendus** (2—10 kr.), kl. 18 **"Suudle mind, Kate"** (viimast korda) Linnahallis.

EELTEADE

Rootsi Kuningliku Balleti külalisetendused

11. ja 12. juunil **"Uinuv kaunitar"** (5—25 kr.),
14. ja 15. juunil **"Toolimäng", "Juhus teeb varga"** (4—20 kr.).
Tellimused tel. 44 44 24.

ESTONIA TEATRI TALVEAED

Laup., 29. V kl. 20 **G. Otsa Muusikakooli estraadilauluõpilaste kontsert-riigieksam.** Esinevad **Mare Väljataga, Kersti Randoja, Jaak Joala ja Uno Loobi õpilased** (10 kr.); teisip., 1. VI kl. 16 **G. Otsa Muusikakooli estraadilauluõpilaste kontsert-riigieksam**, kl. 20 **G. Otsa Muusikakooli estraadilaulu õpilaste kontsert-riigieksam**; laup., 5. VI kl. 22 **Ivo Kuuse lauluklass**: esinevad **Ain Anger, Martin Lume, Katrin Lehismets ja Lauri Vasar**, klaveril **Olga Belova**; pühap., 6. VI kl. 22 **laulavad Annika Tõnuri ja Voldemar Kuslap**, klaveril **Jaanus Juul.**

TEATER "VANALINNASTUUDIO"

Reedel, 28. V kl. 19 **"Meie, patused"** (Sakala Keskuses); reedel, 4. VI kl. 19 **"Vernissaaž"** (Nukuteatri õues); laup., 5. VI ja pühap., 6. VI kl. 19 **"Pürgikast"** ("Ugala" teatris).

EESTI NOORSOOTEATER

Esmasp., 31. V kl. 19 **"Armuhullus"*** (väikeses saalis); teisip., 1. VI kl. 12 ja 14 **"Sibulad ja šokolaad"** (esietendus Tallinna Loomaaias, lav. K. Orro), kl. 19 **"Öö-öö"*** (väikeses saalis); kolmap., 2. VI kl. 16.30 ja 18 **"Sibulad ja šokolaad"** (Tallinna Loomaaias); neljap., 3. VI kl. 16.30 ja 18 **"Sibulad ja šokolaad"** (Tallinna Loomaaias); reedel, 4. VI kl. 18 **"Romeo ja Julia"** (dieles).
* Alla 14 a. ei soovitata.

RAT "VANEMUINE"

SUURES MAJAS: reedel, 28. V kl. 18 **"Hulkur Rasmus"**; laup., 29. V kl. 18 **"Minu veetlev leedi"** (viimast korda); pühap., 30. V ja esmasp., 31. V kl. 18 **"Lõbus lesk".**

VÄIKESES MAJAS: laup., 29. V kl. 18 **"Caligula"**; pühap., 30. V kl. 18 **"Ainsal ööl"** (piletid poole hinnaga); esmasp., 31. V kl. 18 **"Ideaalne abikaasa".**

KÜLALISETENDUSED

Teisip., 1. VI ja kolmap., 2. VI kl. 19. 30 **"Oi, Johnny!"** Pärnu "Endlas"; neljap., 3. VI kl. 20 **"Oi, Johnny!"** Põlva Kultuurikeskuses; reedel, 4. VI kl. 19 **"Oi, Johnny!"** Jõhvi Kultuurikeskuses.

KLASSIKALISE MUUSIKA KAVA

Pühap., 30. mai

Benjamin Britteni "The Young Person's Guide to the Orchestra", "Symphony for Cello and Orchestra", "Four Sea", Interludes from "Peter Grimes" esitab **Bergen *Philharmonic Orchestra*,** dirigent **Neeme Järvi.**

Saadet juhib **Tõnu Kõrvits.**

Esmasp., 31. mai

New Yorgi Filharmoonikud Leonard Bernsteini juhatusel esitavad **Haydni Sümfooniad nr. 93—99.**

Teisip., 1. juuni

New Yorgi Filharmoonikud Leonard Bernsteini juhatusel esitavad **Coplandi, Villa-Lobose, Fernandezi ja Guarnieri teoseid.**

Kolmap., 2. juuni

New Yorgi Filharmoonikud Leonard Bernsteini juhatusel esitavad **Holsti, Barberi ja Elgari teoseid.**

Neljap., 3. juuni

Mahleri Sümfoonia nr. 7, esitab **Bostoni Sümfooniaorkester**, juhatab **Seiji Ozawa.**

Esmaspäevast kuni neljapäevani on saatejuhiks **Tarmo Leinatamm.**

"EESTI KONTSERT"

RAEKOJA SAALIS: reedel, 28. V kl. 19 **"Aet Ratassepp** (viiul) ja **Mart Ernesaks** (klaver). Kavas Mozart, Schubert, M. Ernesaks, Webern, Prokofjev.

NIGULISTES: pühap., 30. V kl. 11.30 **muuseumi muusikatund: Aare-Paul Lattik** (orel) ja **Jelena Gartštein** (orel). Kavas Bach, Scheidt, Franck, Eben.

MUSTPEADE MAJA VALGES SAALIS: laup., 5. VI kl. 19 **Pille Lill** (sopran), **Vardo Rumessen** (klaver). Kavas Tubin, Chopin.

ESTONIA KONTSERDISAALIS: pühap., 6. VI kl. 19 **abonement nr. 2** (13. mail ärajäänud kontsert) **"Prantsuse muusika": ERSO**, dirigent **Leo Krämer**, solist **Piret Aidulo** (orel). Kavas Lully Süit keelpillidele, Debussy "Meri" ("La Mer"), Saint-Saënsi Sümfoonia nr. 3 orelile, orkestrile c-moll op. 78.

Reedel, 4. VI kl. 20 esineb RAKKE LAULUVÄLJAKUL **Eesti Rahvusmeeskoor**, dirigent **Ants Üleoja.**

TALLINNA KONSERVATOORIUM

NIGULISTES: Pühap., 30. V kl. 11. 30 esinevad **Aare-Paul Lattik** ja **Elena Gartštein prof. H. Lepnurme oreliklassist.** Kavas Bach, Bruhns, Marcello, Franck, Eben. Kaastegev **Reet Rea** (oboe).

OLAVI SAALIS: pühap., 30. V kl. 12 esineb **Margarita Anstal** (tšello), klaveril **Leena Anstal.** Kavas Vivaldi, Grazioli, Tessarini, Bach.

ESTONIA KONTSERDISAALIS: pühap., 30. V kl. 16 **konservatooriumi lõpetajate kontsertaktus.** Esinevad **lõpetajad**, kaastegev **konservatooriumi sümfooniaorkester**, dirigent **Vello Pähn.**

MAARJAMÄE LOSS (Pirita tee 56)

Laup., 29. V kl. 16 esineb **Margus-Koit Kivistik prof. Peep Lassmanni klaveriklassist.** Kavas Beethoven, Chopin, Stravinski, Sumera.

GALERIID

DRAAKONI GALERII
DRAAKONI GALERIIS (Pikk tn. 18) **JARÕNA ILO joonistuste** ja **TAUNO KANGRO skulptuuride näitusmüük** kuni 31. V. Avatud E kl. 10—17, T—R kl. 10—18.

MAARJA GALERII
MAARJA GALERIIS (Põlva, Kesk tn. 15) **näitus "JÄRV".**

GALERII MOLEN
GALERIIS "MOLEN" (Viru tn. 19) **KADRI JÄÄTMA KERAAMIKA** ja **HEIGO JELLE SEPISTE NÄITUSMÜÜK.** Avatud T—R kl. 11—18, L kl. 11—16.

TOKKO & ARRAK GALERII
GALERIIS "TOKKO & ARRAK" (Raekoja pl. 14) **vääriskivide ja juveelitoodete NÄITUSMÜÜK.** Avatud iga päev kl. 11—18.

VAAL GALERII
GALERIIS "VAAL" (V.-Karja tn. 12) **PEETER SEPPINGU MAALI** ja **HANS PEER ANDERSONI GRAAFIKA NÄITUSMÜÜK.** Avatud T—R kl. 12—18 ja L kl. 12—16.

GALERII LIIVAKELL
GALERIIS "LIIVAKELL" (Liivalaia tn. 12) **MAALI, GRAAFIKA, klaasi** ja **metalli NÄITUSMÜÜK.** Avatud T—R kl. 10—18, L kl. 10—17.

Galeriis "Sinimandria" (Tartu, Kompanii tn. 2) **INGE KUDISIIMU akvarellide NÄITUSMÜÜK.** Avatud kl. 12—18.

GALERII G
GALERIIS "G" (Narva mnt. 2) avatakse 3. VI **Tiiu Pallo-Vaigu tööde NÄITUSMÜÜK** Avatud T—R kl. 12—18 ja L 11—16.

KÜÜ-GALERIIS (Tartu, Küütri tn. 2) **ÜLO SOOSTER. "Joonistused erakogust"** kuni 1. VI. Avatud E—L kl. 12—18, P kl. 12—16.

SAMMAS GALERII
GALERIIS "SAMMAS" (Vabaduse väljak 6) **Tiiu Kirsipuu SKULPTUUR ja Kärt Summataveti JOONISTUSED, EHTED.** Avatud K—P kl. 11—18.

KUNSTIHOONES (Vabaduse väljak 6) **näitus "Eesti tarbekunst 1993"** kuni 30. V. GALERIIS (Vabaduse väljak 8) **Tea Tammelaan. "Vahemaandumine".** Avatud K—E KL. 12—18.

OVE BÜTTNERI STUUDIO "RENESSANSS". **PÕHIEKSPOSITSIOON.** Avatud E—R kl. 12—17. Teated tel. 52 27 08.

EESTI KUNSTIMUUSEUM

EESTI KUNSTIMUUSEUM
RÜÜTELKONNA HOONES (Kiriku plats 1)
püsiekspositsioon "Eesti kujutav kunst XIX saj.—1940."
Avatud K—E kl. 11—18.
TARBEKUNSTIMUUSEUMIS (Lai tn. 17)
Keraamikatehase, Juveelitehase ja "Tarbeklaasi" toodangu näitus.
Eesti tarbekunsti põhiekspositsioon.
Avatud K—P kl. 11—18.
KR. RAUA MAJAMUUSEUMIS (Nõmmel, Raua tn. 8)
"Eestimaa ilu ja valu."
Kal-Mai Olbri akvarelliminiatuuride näitus.
Avatud K—P kl. 11—18.
NIGULISTE MUUSEUMIS (Niguliste tn. 13).
"Vana kunst".
Avatud K kl. 14—18 ja N—P kl. 11—18.
Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.
EESTI NÄITUSTE VALGES PAVILJONIS (Pirita tee 28)
Balti- ja Skandinaaviamaade disaini- ning tarbekunstinäitus "From Dreams to Reality".
Avatud T—P kl. 11—18.

"Sirbi" toimetus võtab REKLAAMI ja KUULUTUSI vastu iga päev kl. 11—15. Tel. 60 17 03, 60 19 24.

REEDEST REEDENI

LINNAMUUSEUMIS (Vene tn. 17) on vaadata **püsiekspositsioon "Tallinn 1700—1918", näitused "Dekoratiivkangad ja kardinad" ja "Üheksa korda mööda..."** (vanad kaalud ja mõõdud).

RAEVANGLAS (Raekoja 4/6) **noorte kunstinäitus**: A. Balašov (metall), J. Kormašov, K. Kõiv, K. Varik (keraamika).

RAEVANGLA FOTOKELDRIS "LEE" (Raekoja tn. 4/6) **Toomas Kaasiku tööde näitus.**

EESTI TA AJALOO INSTITUUDI ARHEOLOOGIAMUUSEUMIS (Rüütli tn. 10) näitus **"Eesti muinasaeg"**. Avatud N—L kl. 12—16. Ekskursioonid ettetellimisel tel. 44 42 35, üksikkülastused L kl. 12—16.

LOODUSMUUSEUMIS (Lai tn. 29) näitus **"Läänemeri"**. Avatud K—P kl. 10—17.30.

MEREMUUSEUMIS (Pikk tn. 73) **Hillar Jaanuse meremaastikud.**

KIEK IN DE KÖKIS (Komandandi tee 2) **Arkadi Baranovi värvifotonäitus** kuni 30. V ja **Helsingin Kameraseura RY liikmete fotonäitus "Kümme nägemust"**. Avatud T—R kl. 12—17.30, L ja P kl. 12—16.30.

KALAMAJA GALERIIS (Kotzebue tn. 16) kuni 13. VI **Maie Paiveli tööde näitus.**

LASTE LOOMINGU MAJAS (Kuninga tn. 6) **TKHK "Kullo" "ARTE" stuudiote kevadnäitus.**

TARTU KUNSTIMUUSEUMIS (Vallikraavi tn. 14) **näitus "Puuskulptuur Eestis" ja Illu Erma visandid ja köited** kuni 30. V.

TARTU KUNSTNIKE MAJAS (Vanemuise tn. 26) **Helle Vahersalu maalide näitus** kuni 2. VI. Avatud kl. 11—18 teisip. suletud.

KIVISILLA PILDIGALERIIS (Raekoja pl. 18) **eesti kunsti püsiekspositsioon "Tartu maal"** ja näitus **"Pallase "Bajadeer""**.

EESTI RAHVA MUUSEUMIS (Tartu, Veski tn. 32) näitused **"Õlu eesti kultuuris"** ja **"Vahvlirauad Kesk-Soome muuseumi kogudest"** kuni 30. V. Avatud K—P kl. 11—18.

TÜ RAAMATUKOGUS ja TARTU MÖÖBLISALONGIS (Riia tn. 2) **Sirje Protsini "Jalgratta leiutamine"** (maalid, pastellid, joonistused).

EESTI KUNSTIMUUSEUMI JÕHVI FILIAALIS (Jõhvi Kultuurikeskuses) **Fotoklubi "Viru" näitus "Kiviõli '92", baltisaksa kunstnike tööde näitus ja Jõhvi Kultuurikeskuse kunstistuudio tööd** kuni 1. VI.

NARVA KUNSTIGALERIIS (Linnamuuseumi filiaal, Kommunaari tee 2) näitus **Lavretsovide muuseumi kogudest, Mati Rautso (Kohtla-Järve) personaalnäitus ja Tatjana Sokolova (Tallinn) maalinäitus.**

KINOLIIDUS (Uus tn. 3) **Marju Potisepa maalid.**

MAARJAMÄE LOSSIS (Pirita tee 56) näitus **"Eesti ja Rootsi ühine ajalugu".**

KRISTLIKUS KOHVIKUS "SAMAARIA" (Vaimu tn. 3/ Lai tn. 34) **Leida Pilve akvarellide näitus.** NB! Toit maitsev ja odav. Avatud E—R kl. 11—17.

EKSPERIMENTAALSE JA KLIINILISE MEDITSIINI INSTITUUDI FUAJEES (Hiiu tn. 42) **Tiia Külvi maalide (pastell) näitus.** Avatud E—R kl. 8—17.

EESTI VABAÕHUMUUSEUMI territoorium on avatud iga päev kl. 10—20 (hooned 10—18). Ekskursioonid tel. 55 91 76. Buss nr. 21 väljub Balti jaamast.

TALLINNA LOOMAAED (Veskimetsas) avatud iga päev kl. 9—19. (Trollid 6, 7 ja 8.)

SUUR ÜLEVAATENÄITUS **"Rootsi disain"** iga päev kl. 10—18. "Chaplin", Esplanaadi 10. Pärnu.

UUSI RAAMATUID

Evald Uustalu, Rein Moora. SOOMEPOISID. Ülevaade eesti vabatahtlike liikumisest ning sõjateest Soomes ja kodumaal Teise maailmasõja päevil.

Endiste soomepoiste, välismaale siirdunud Evald Uustalu (1912—1982) ja Rein Moora (sünd. 1926) koostöös valminud ja 1973. aastal Torontos ilmunud faktirohke dokumentaalteos Soome armees väljaõppe saanud eesti poiste saatusest. Rohke pildimaterjaliga raamat sisaldab huvitavaid seiku sõjaväelaagritest ja rindelt, sellest, kuidas soomepoisid 1944. aasta sügisel tõttasid kodumaale Eesti iseseisvust taastama ja millega see katse lõppes. Autorid on kasutanud peamiselt Soome Sõjaarhiivi dokumente, eesti vabatahtlike päevikuid, kirju ja mälestusi. Raamatu lisas on langenud ja teadmata kadunud sõjameeste nimekirjad. Saatesõnas mainib Soomepoiste Klubi (Torontos) esimees Ylo Mark Saar, et soomepoisid avaldavad koos oma organisatsioonide juhatustega kirjastusele "Olion" siiraimat tänu huvi, hea tahte ja ettevõtlikkuse eest meie ajalooraamatu kodumaal ilmumise puhul. Teise trüki on toimetanud Heino Kermik, kujundanud Heikki Looman. Fotopoognate makett: Maret Kubu. 480 lk. "Olion", 1993.

EESTI SISEKAITSE AKADEEMIA TEATMIK SISSEASTUJALE.

Sisaldab ülevaate riigikaitseharidusest kontseptsioonist ja vastuvõtutingimused järgmistele õppesuundadele: politsei, uurimine, korrektsioon, kaitsevägi, piirivalve, päästeteenistus ja toll. 24 lk.

Saadetakse linnade/maakondade keskraamatukogudele, haridus- ja riigikaitseosakondadele ning politseiprefektuuridele.

Jevgeni Tarle. TALLEYRAND.

Biograafilise raamatu kangelane, Prantsuse legendaarne riigitegelane, uusaja diplomaatia suurvaim Charles Maurice de Talleyrand-Périgord, Benevento vürst, Dino hertsog, Talleyrand'i hertsog (1754-1838), oli kõigi Prantsuse ja peaaegu kõigi Euroopa ordenite kavaler. Kuigi teda peeti moraalituse võrdkujuks, püsis ta neljakümne aasta jooksul, erruminekuni oma eluõhtul, kõikvõimsa võimumehe või võimu juurde naasja rollis. *Talleyrand aitas kodanlusel maha matta feodaalse keskaja — ja teda saatis edu,* kirjutab Jevgeni Tarle. Vene keelest tõlkinud Meta Maksing, eessõna "C. M. Talleyrand'ist ja J. Tarlest" on kirjutanud Rein Helme, kujundanud Heli Ojavere. Illustreeritud paljude ajalooliste piltidega. 176 lk. "Olion", 1993.

Lia Peet. EESTI-ROOTSI VESTMIK.

Taskuformaadis vestmik sisaldab rootsi kõnekeele väljendeid nii olme- kui ka poliitilistel, sotsiaalsetel ja majanduslikel teemadel. Hea abiline nii keele õppimisel kui ka turismireisidel. Hõlbus ja mugav kasutada. Toimetanud Enno Turmen. 200 lk. "Ilo", 1993. Müügil nii pehmes kui ka kõvas köites. Tellimused tel. 42 55 38, faks 42 66 90, Tallinn, Laulupeo tn. 24.

Alistair MacLean. LÕPUTU ÖÖ.

Alistair MacLean on rahvuselt šotlane (1922—1987), kelle mitu põnevusromaani on saavutanud rahvusvahelise kuulsuse. Oma raamatute leviku ja menu poolest jõudis ta 1970. aastate alguseks maailma kolme-nelja kõige paremini tasustatava kirjaniku hulka. Tema arvukate romaanide tegevuspaigad ulatuvad Gröönimaast Singapurini ja Ungarist Floridani. Põnevusromaanis "Lõputu öö" viib kirjanik oma tegelased Gröönimaa jääkilbile, kuhu teeb hädamaandumise ja puruneb osaliselt liinilennuk, mis sinna kanti mitte kuidagi poleks tohtinud satuda. Jääkõrbe südamesse laskunud lennukilt päästab kohaliku geofüüsikajaama meeskond eesotsas peakangelase doktor Peter Masoniga kümme reisijat. Sellest peale aga läheb olukord jaamas keeruliseks ja ohtlikuks. Raskelt vigastatud lendur kägistatakse, raadiosaatja purustatakse... Nagu selgub, on reisijate hulgas kaks kurjategijat, kes üritavad pääseda rannikule, kus neid juba oodatakse. Raamat sarjast "Mirabilia". Inglise keelest tõlkinud Urmas Rattus, kujundanud Endel Palmiste. Kaas: Milvi Torim. 232 lk. "Eesti Raamat", 1993.

Mia Halme. Mari Maasik. EESTI-SOOME VESTMIK.

Taskuformaadis vestmik sisaldab soome kõnekeele väljendeid mitmesugustest eluvaldkondadest. Hea abiline nii keele õppimisel kui ka turismireisidel. Hõlbus ja mugav kasutada. Toimetanud Tarja Västilä. 202 lk. "Ilo", 1993. Müügil nii pehmes kui ka kõvas köites. Tellimused tel. 42 55 38, faks 42 66 90, Tallinn, Laulupeo tn. 24.

E.M. Remarque. VARJUD PARADIISIS.

XX sajandi suure menukirjaniku viimane, juba pärast surma ilmunud romaan. Olustik põhineb kirjaniku enda kogemustel, mis ta sai pagulasena Ameerika Ühendriikides elades. See raamat räägib vaeste rikkusest ja rikaste vaesusest, armastusest ja kirest, pagulaste eluraskustest, kunstist ja kunstiärist, Hollywoodi filmitootmise tagamaadest ning paljust muustki. Tegevuspaigad on New York ja Los Angeles. Lugeja saab teada, kuidas omandatakse USA kodakondsus, mille poolest erineb Ameerika elu Euroopa omast. Kirev tegelaskond, põnev sündmustik, vaimukad kahekõned, ladus sõnajooks — seda kõik pakub romaan "Varjud paradiisis" esimesest viimase leheküljeni.

Esmatõlge eesti keelde. Tõlkinud Uno Liivaku. "Monokli" esimene kõvas köites raamat. 302 lk.

Silvia Kalvik. Aus der estnischen NATIONALKÜCHE.

Kokaraamatu aluseks on sama autori teos "Eesti rahvustoite", mis ilmus kirjastuse "Valgus" väljaandel 1981. aastal. Saksa keelde tõlkinud V. Sepp, kujundanud P. Niinepuu-Kiik. Fotod: R. Tirul. 3. trükk. 120 lk. "Perioodika", 1993.

SAMA. Inglise keelde tõlkinud Kristi Tarand.

Ron S. Blicq. KÄSIRAAMAT ETTEKANDE, ARUANDE, ÄRIKIRJA KIRJUTAMISEKS.

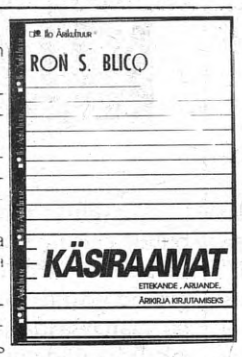

Käsiraamat on mõeldud abiks ärimeestele, riigiametnikele ja kõigile neile, kellel tuleb oma igapäevases töös kirjutada aruandeid ja ettekandeid. Raamat sisaldab soovitusi, kuidas esitada informatsiooni sündmuse-, väljasõidu-, projekti-, uuringu- või inspektsiooniaruannetes. Toodud kirjutusplaane on kasutanud Lääne valitsusasutused, ärilettevõtted, teadus- ja tehnikaasutused juba üle viieteistkümne aasta. Väljaanne on mõeldud inimestele, kellel on vähe aega. 31 lk. "Ilo", 1993. Tellimused tel. 42 55 83, faks 42 66 90.

MUINASJUTUVESTJA. Läänemeresoome väikerahvaste muinasjutte.

Sarja "Muinaslugusid kogu maailmast" senised raamatud on kõik sisaldanud ühe rahva jutte, kõnesolevas aga tahetakse heita pilt terve rahvarühma, läänemeresoomlaste muinasjutuvarasse. Kõrvale on jäetud kahe kõige suurema rahva, eestlaste ja soomlaste jutud, sest neist on ühteteist nimetatud sarjas juba ilmunud. Raamatust saab lugeda meie sugulasrahva vadja, liivi, vepsa, ingerisoome, isuri ja karjala rahvaloomingut. Siin on muinasjutte igale eale ja näiteid eri juturühmadest: looma-ja imemuinasjutud, novellilaadsed jutud jt. Koostanud ja tõlkinud Pille Kippar, Mari Kaarma illustratsioonid, "Järelsõna täiskasvanutele" kirjutanud dr. phil. P.Kippar. 128 lk. "Kunst", 1993.

"RAAMATUKOGU" nr. 1, 1993.

Ajakirja käesoleva aasta esimese numbri avasõna on kultuuri- ja haridusminister Paul-Eerik Rummolt. Number on pühendatud Eesti raamatukoguhoidjate VI kongressile, mis sai teoks 19.—20. mail Tallinnas. Sellega seoses on avaldatud lühiülevaated Eesti suuremate raamatukogude tegevusest, Tiiu Valmi pilguheit raamatukoguvõrgu hetkeseisule, "Tulimulla" ja "Mana" koondregistrid, Ene Rieti kirjatükk ajakirja "Raamatukogu" 70. aastapäeva puhul jm. Veel on avaldatud Ivar Trikkeli kirjutis "Sõna: Vabadus, Vangisolek, Vangist pääsemine", Oskar Kruusi "Biograafilise leksikoni tegemise kogemusi", Jaan Toomla ülevaade programmist "Bibliotheca Baltica", Piret Lotmani "Friedrich Puksoo "süüasi" III", arhivaar Inno Salasoo "Eesti arhiiv Austraalias" jt. 46 lk. Tiraaž 1400.

KÄÄBUSE JALUTUSKÄIK.

On väikelastele mõeldud ilus ning armas pildi- ja värsiraamat, milles

Üks mehike hommikul
jalutab välja
ja julgelt ning agaralt
vaatleb maailma.
Kui õhtu on saabunud
ja looja läind päike
on kanarbikus eksinud
mehike väike.

Siin saab päästjaks jaaniuss, kes talle kodutee kätte juhatab. Lugu on jutustatud Johan Trojani muinasjutu järgi, Ervin Martensoni pildid on üle võetud raamatu esimesest trükist 1925. aastast. Teine trükk. Kujundanud J. Dubov. Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1993.

INTERNATIONAL TRADE DICTIONARY.

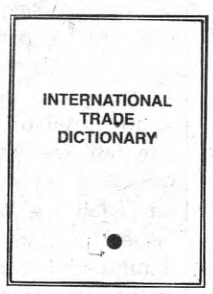

Miniformaadis (5 x 7 cm) suveniirne inglise-eesti-saksa-prantsuse-hispaania-rootsi-soome-vene väliskaubanduse-terminite sõnastik. Registrid. 112 lk. "Ilo", 1993. Müügil nahk- ja lederiinköites. Tellimused tel. 42 55 38, faks 42 66 90, Tallinn, Laulupeo tn. 24.

Felix Kotta. TUBLID LOOMAD.

Felix Kotta (1910—1963) kordustrükina väljaantav lasteraamat sisaldab tema neli paremat värsslugu loomadest: "Vaat mis juhtus", "Metsapere laulikud", "Hiirejaht" ja "Tublid loomad". Viimasena mainitud jutt lõpeb loomade rõõmupeoga, kus kukk laulis

Kukeleegu!
Pidukruubid pehmeks keegu!

ning

Sokk hüppas, kass karnas
väike notsu lõi trummi,
siil vehkis tantsu,
müra kostis Tartu.

III trükk. Piret Selbergi värvipildid. 64 lk. "Tiritamm", 1993.

"RADUGA" nr. 4, 1993.

Proosaleheküljed on Astrid Reinla ja Valeri Mechi päralt. Minni Nurme luulet on tõlkinud Moskva estofiil Marina Nikonova. Huvi peaks pakkuma V. Mullini artikkel "Kalmistu kui kultuurifenomen". Rubriigis "Kirre" leidub S. Gorohhovi artikkel muulaste sotsiaal-poliitilise aktiivsuse spetsiifikast. Jätkub rubriik "Inimõigused", ajakirjanduse temaatiline ülevaade. M. Rannuti artikkel ja Mare Kuke võistlustöö mulluselt konkursilt, mis hajutab müüdi rahvusvähemuste diskrimineerimisest Eestis. Joone all jätkuvad A. Mägi ühe-mehe-ajalugu, samuti M. Muti romaan "Pingviin ja raisakass". 96 lk. Hind 4 krooni.

"TULIMULD" nr. 1, 1993. Eesti kirjanduse ja kultuuri ajakiri.

Ajakirja algusleheküljed on pühendatud 23. septembril 1992. a. surnud silmapaistvat kirjandusinimest Ivar Ivaskit. On avaldatud tema kaks 1992. a. kirjutatud luuletust. Heino Taremäe kirjutab I. Ivaskist kui kirjandusteadlasest, luuletajast, kunstnikust, toimetajast ja heast sõbrast. Veel on uues "Tulimullas" Uno Schultzi, Salme Raatma, Eeva Pälluri ja Hannes Oja luuletusi. Valev Uibopuu meenutab oma kirjutises Rootsi kirjanikku ja kolumnisti Ebbe Lindet ja tema sidemeid Eestiga. Eeva Pälluri kirjutab noorena surnud silmapaistvast soome kirjanduskriitikust ja kirjanikust Tatu Vaaskivist — "Tähelend soome kirjanduse taeval". Arno Kuldvere on avaldanud killukese "Pilte noorusmaalt". Felix Oinas vaatleb artiklis "Nõiduse hüsteeria Salemis" nõiahüsteeria tagamaid, kõrvutades Salemi nõiaprotsesse Kitzbergi "Libahundi" ainega. Järgnema jääb Kaja Noodla pikem artikkel "Tsensuur Eesti raamatukogudes aastatel 1940—1954". Ilmar Arens kirjutab veel kord "Tulimullas" juba varemgi käsitlemist leidnud spelgaviina teemadel. Tarvi Talv analüüsib Eestist põgenemise probleemi ühenduses Jaan Riiviku abikaasa Silviaga. Valev Uibopuu romaanis "Keegi ei kuule meid". Artur Taska kirjutab maakondade vappidest ja lippudest. Rain Rebas arvustab Ervin Pütsepa "Kunstielu Eestimaal. I".

PRIIT AIMLA

KUMMALISUSI LINNA-KUJUNDUSES

Meie tänavatel on aegupidi näha olnud igasugu sodi, aga tänavusel talvelõpul löödi Tallinnas kõigi postide külge *"Beatrice — soul and body"*. Plakatid kõlkusid parasjagu just nii palju maapinnast kõrgemal, et kehani käega ei ulatanud, aga hing tundus kahtlaselt madalal hõljuvat.

Kevad saabus ja see mõnu põgenes meie linnast. Kas sai Beatricel hing täis või ihu või leidus *somebody*, kellele ta *soul* ja *body* nüüd päriselt kuuluvad, või lendles ta rändlinnuna mujale pesapaika otsima, keda see enam huvitab? Aga keda siiski huvitab, see heidab hajali pilke vasemale ja paremale ning leiab samadelt postidelt... eriti tähtsa teate. "Kotkas on laskunud!" kuulutavad aukartustäratavate mõõtudega transparendid — ei tea kellele ja raske arvata, millele vihjates, aga igal juhul mõtteid Beatricest tunduvalt raskekaalulisemale linnule suunates...

Kuuluta mulle, et "Maja on põlenud!", ja ma saan aru, et tegu on õnnetusega; anna teada, et "Kana on munenud!", ja ma mõistan, et kellegi kõht on ühe omleti võrra jälle täiem; hõiskad sa aga, et "Laul on lauldud!", siis ei saagi jaole, kas laulupidu läks korda ning "ei meie kimpu jää!" või siis — ülekantud tähenduses — on meil kõik trumbid käest antud.

Niisamuti piinab ka kotka puhul esmalt küsimus: kas see on hea või halb uudis? Kas hiigellind püüdis juba ammugi jalgu maha saada ja see õnnestus tal alles nüüd või vastupidi — ta tahtis õhuspüsimise rekordit püstitada, aga väsis enneaegselt ja sai häbiväärselt hänna mullaseks?

Äkki mõeldakse kotka all salakirjas tsaari kulli, seega siis Jeltsini pitsatit, ja see on mingi varjatud märguanne seoses Eesti—Vene läbirääkimistega...

Või märgistab see kujund pidulikku sissemarssi Euroopa Nõukogusse, mis katab oma kaitsva tiivahaardega nüüd meidki?

Või leinatakse allegooriliselt Jaanika Sillamaa väljamarssi eurolaulu kandidaatide hulgast?

Varusin vaba aega ja käisin otse stendi juures lugemas, mis seal siis pisemas kirjas seisab. Näh, keegi on katsunud ülearust ruumi oma huvides kasutada ja üles märkinud, et maailma suurim arvutifirma toodab üle 0,6 miljoni aparaadi aastas, selle nimi on nähtavasti "Tandy Grid", mille viimane sõna tähendab vist ahelat või võrku... Kurivaim, kas sellesse ongi nüüd kotkas kinni jäänud?

Eks seda olnud ammu märgata, et uuseesti ja nõukogude maitse ja nipid on kangesti sarnased. Ainult et meie eelmine süsteem laiutas punaste, nüüdne aga enamasti värvitute tobedustega: sisutühjuselt ja ajulageduselt ei anna üks teisele silmi ette! "Kommunism on maailma noorus!", "Partei ja rahvas on üks!", "Kotkas on laskunud!" või "John läks jaanitulele!" — kõik need kõlbavad emakeeleõpikusse lihtlause näidetena, jäädes ühtlasi ilma täpsustava kontekstita võrdlemisi eemale suurte sõnameistrite mõttehiilgusest...

Muide, kotkad, need va "suured kullilised haugaslaste või kondorlaste sgk-st" (EE, V köide) saavad suguküpseks 4—5-aastaselt; sigimisvõime on väike, mõnel aastal e i m u n e g i. Järelikult oleks tähtis kindlaks teha, kui vana meie külaline õieti on ning kuis tänavu munadega jääb.

Oi, teatmikust tuleb ju uusi ideid. Võib-olla peame end ornitoloogiast astronoomialainele ümber häälestama, sest kotkas (lad. *Aquila*) on ka tähtkuju taevaekvaatoril Linnutee vöös, Eestis nähtav suveöödel! Kui taevas tavalisest pimedam paistab, siis on hoopis s e e laskunud!

Kõige toredam oleks uskuda, et tõlkija oli vilets: *EAGLE* tähendab ameeriklaste kõnepruugis ka kümnedollarilist k u l d m ü n t i — otsigem, härrased! Esmalt hiigelplakatite juurest, siis selle firma ligidusest, kelle kaudu Tallinna linna nendega on (häbi)märgistatud...

KAKS LUULETUST

VALMIVAST KOGUST "EESTIMAA LEGOLAND EHK HAKKAN SOOMLASEKS"

Seal sinise mere taga
on sõbralik Soomemaa.
Seal igal lapsel on Lego
ja Mehukatti on ka.

Ja rinnataskus on tupla
ja pihus on Barbie-nukk
ja õues on Pekka-Niska
ja uksel Abloy lukk.

Banaani võib iga päev süüa.
On uskuda raske, eks?
Ma tahaksin hästi kähku
ka hakata soomlaseks

Issi loeb fimme ja demme.
Issi on ärimees.
Tema veab rauda Rootsi
ehtsa valuuta eest.

Kõrvaltoas nutab ema.
Kurdab, et vähe on raha.
Riik olla vilets ja vaene
ja elu igati paha.

Enam ka rauast uksed
röövlite vastu ei aita.
Tulevad röövlid ja viivad
kõik meie kakskümmend vaipa,

kolmkümmend kilo kulda,
viiskümmend videomakki.
Karjub, kui palju tahad —
keegi ei tule appi.

ASTRID REINLA

L U G U S I D

EESTIAEGSETEST SUURMEESTEST

(Produtseerinud, miksinud, sämplerdanud ja remiksinud VEIKO MÄRKA.)

1.

Kord istuvad August Gailit ja Henrik Visnapuu koos "Werneri" kohvikus, et üheskoos lõbusasti napsi võtta. Korraga märkab Visnapuu, et Gailit on lauast kadunud. Murrab veidi pead, mis võiks olla selle imeliku nähtuse põhjuseks, kuid kuuleb siis laua alt hääli.

"Krõmps-krõmps-krõmps, nämm-nämm-nämm," kostab sealt.

"Ahhaa!" hüüab Visnapuu võidurõõmsalt ja tõmbab Gee peiduurkast välja. "No näita siia, mis sul lõugade vahel on!"

Nende sõnade saatel tõmbab Visnapuu ühe raamatulehe Gailiti hammaste vahelt, kes seisab ehmunult, silmad pärani, suunurkadest pudenemas paberipuru.

"Seda ma arvasingi," on Visnapuu rahul. "Toomas Nipernaadi". Kas sul häbi ei ole oma sõnu süüa?"

"On. On küll häbi," pomiseb Gailit ja vajub kiiresti maa alla.

2.

1930. aasta mihklipäeva paiku läheb Gailit külla Friedebert Tuglasele, et koos natuke napsi võtta ja tagaselja elulähedusi materdada. Jõuab kenasti Tallinna tänavale, jookseb trepist üles ja tõmbab ukse lahti.

"Ohhoo! Tere, Tuglas! Näe, ma tõin sulle pudeli ehtsat "Johnny Walkerit" kaasa."

"Oioioi kui tore! See juba mööda külgi maha ei jookse."

Tuglas teeb rõõmsalt pudeli lahti, nuusutab ahnelt ja valab endale vastu vasakut, seejärel vastu paremat külge.

"Häh! Jookseb küll mööda külgi maha," nendib Tuglas pettunult.

"Jajah," noogutab Gailit nõusolevalt. "Pole ikka õige "Johnny Walker"."

3.

Kord kõnnivad Gailit ja Juhan Sütiste "Estonia" teatrimaja taga turul ringi ja märkavad kirjanik Tammsaare abikaasat Käthe Hansenit, kes parajasti maasikajäätist limpsib.

"Vaata!" müksab Sütiste Gailitit. "See on ju Käthe Hansen, Karin Paasi prototüüp!"

"Tema võib-olla ongi prototüüp," naerab Gailit, kes on just veidi napsi võtnud. "Aga sina, Sütiste, oled lihtsalt üks tüüp."

Sütistele nali meeldib ning ta jätab selle meelde.

Paar kuud hiljem võtab politsei Sütiste vekslivõltsimise pärast kinni. Kutsutakse vaene mees kõigepealt uurija juurde. See muudkui pärib ja pärib. Sütiste aina vastab ning vastab. Siis märkab Sütiste, et uurija ühtelugu midagi kirja paneb.

"Mis see on?" uurib uudishimulik Sütiste.

"Protokoll."

Sütiste hakkab naerma.

"See võib-olla ongi protokoll, aga sina oled lihtsalt üks koll," kuulutab ta rõõmsalt uurijale.

Saab kolm päeva kartsa.

"Sirp"
Indeks 69786

Toimetus: EE0031 Tallinn, Toompuiestee 30. Postiaadress: EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388. Fax 60 18 83.

Valvetelefon — 60 17 03. Peatoimetaja Toomas Kall — 44 14 16. Sekretariaat ja tegevtoimetaja kt. Ruth Nõmm — 60 17 03. Toimetajad: kirjandus, Peeter Künstler — 60 19 05; teater ja film, Maris Balbat — 60 12 46; kunst, Tiina Käesel — 60 19 05; muusika, Tiina Mattisen — 60 18 22; haridus ja teadus, Elle Anupõld — 60 19 24; poliitika ja kirjad, Valter Heuer — 44 30 05; Tartu korrespondent Tõnu Ehasalu — 34 573 (E ja N kl. 15—16); keeletoimetaja, Lea Malvik — 60 17 03; korrektuur — 60 12 46; arvutikujundus, Gädvi Kuklase ja arvutiruum — 60 27 93; kuulutused — 60 19 24; 60 17 03.

"Sirp" ilmub kord nädalas reedeti. Väljaandja kirjastus "Perioodika", Tallinn, Pärnu mnt. 8.
Trükk r/e "Printall", Tallinn. Pärnu mnt. 67-a. Maht 4 trükipoognat.
Tellimise nr. 2282

Toimetus käsikirju ei retsenseeri ega tagasta. Praakeksemplaride korral pöörduda kirjastuse tehnilise kontrolli poole, tel. 68 14 11.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10